

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

**Nástroje regulace návštěvnosti atraktivních
přírodních lokalit na Železnorudsku**

**Instruments for regulating attendance to attractive
natural sites in the Železná Ruda region**

Bc. Ondřej Novotný

Vedoucí práce: doc. RNDr. Jan KOPP, Ph.D.

Plzeň, 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Nástroje regulace návštěvnosti atraktivních přírodních lokalit na Železnorudsku“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni dne 22.04.2023

v. r. Bc. Ondřej Novotný

Zásady pro vypracování

1. Stanovte cíle práce.
2. Proved'te rozbor problematiky návštěvnosti a atraktivity lokalit v kontextu zájmů ochrany přírody.
3. Stanovte metodiku výzkumu.
4. Proved'te terénní výzkum a dotazníkové šetření.
5. Výsledky zpracujte analytickými a syntetickými metodami.
6. Diskutujte výsledky a navrhněte opatření na regulaci návštěvnosti na Železnorudsku.
7. Proved'te zhodnocení a shrnutí výsledků.

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu diplomové práce doc. RNDr. Janu Koppovi, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup, pomoc a rady při tvorbě této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval všem respondentům, kteří si udělali čas a odpověděli na mé otázky týkající se této práce. Největší poděkování ale patří mé rodině a blízkým přátelům, kteří mě podporovali ve studiu a v těžkých časech mi dodali energii a podporu pokračovat.

Obsah

Úvod	6
1. Cíle práce	7
2. Metodika práce	8
3. Teoretická část práce	11
3.1 Cestovní ruch	11
3.2 Rizika a dopady cestovního ruchu	12
3.2.1 Ekonomická rizika a dopady	14
3.2.2 Sociálně-kulturní rizika a dopady	15
3.2.3 Environmentální rizika a dopady	17
3.2.4 Udržitelný cestovní ruch	20
3.3 Nástroje regulace	23
3.3.1 Prostorová zonace	26
3.3.2 Prostorová koncentrace a rozptyl návštěvníků	27
3.3.3 Omezování vstupu a zpoplatňování	29
4. Praktická část	32
4.1 Vymezení Železnorudska	32
4.1.1 Ochrana přírody na Železnorudsku	35
4.1.2 Rozvoj turistického ruchu na Železnorudsku	37
4.2 Nejvýznamnější přírodní lokality	38
4.3 Porovnání dostupných turistických tras z roku 1948 se současností	40
4.3.1 Rozbor mapových podkladů	40
4.3.2 Hustota turistických tras na Železnorudsku v roce 1948 a 2020	46
4.3.3 Vliv železné opony na Železnorudsko	51
4.3.4 Naučné stezky na Železnorudsku	53

4.4	Porovnání návštěvnosti přírodních lokalit na Železnorudsku	56
4.5	Rozhovory s místními odborníky na téma regulace návštěvnosti	63
4.5.1	Rozhovor s ředitelem NP Šumava	63
4.5.2	Rozhovor se starostou města Železná Ruda	65
4.5.3	Rozhovor s náčelníkem Horské služby	67
4.5.4	Rozhovor se zakladatelem projektu We Love Šumava	71
4.5.5	Rozhovor se stráží NP Šumava	73
4.5.6	Shrnutí a rozbor rozhovorů	75
5.	Diskuse	79
6.	Závěr	83
	Seznam použitých zdrojů	85
	Seznam tabulek	90
	Seznam obrázků	91
	Seznam grafů	92
	Abstrakt	93
	Abstract	94

Úvod

Tématem této diplomové práce jsou nástroje regulace návštěvnosti přírodních lokalit a atraktivit, a to konkrétně v oblasti Železnorudska. Tuto oblast autor dále v práci vymezuje, aby nedocházelo k nejasnostem, s jakým konkrétním územím se v práci pracuje. Regulace návštěvnosti je v nynější době stále větší téma. Zaznívají názory na omezování přístupů do přírodních lokalit po celém světě, ale také jsou názory zastávající uvolňování těchto omezení. Regulace nemusí být často totiž pouze ve smyslu potlačení, ale může jít také o regulaci ve smyslu uvolnění nějakého existujícího stavu a následné kontrole (regulaci) tohoto uvolnění. Ochrana přírodních atraktivit po celém světě je ale bezesporu nutná, už z důvodu zachování těchto lokalit pro budoucí generace. Největším přínosem těchto lokalit je ale jejich důležitá úloha v ekosystému v daném území. Pokud bychom takovéto lokality nechránili, nenávratně by spolu s nimi zmizelo mnohem více než pouze ona jedna atraktivita. Zmizelo by přirozené prostředí pro přítomnou faunu i floru, která se v těchto místech vyskytuje mnohem déle než lidé.

Autor si vybral oblast Železnorudska z důvodu, že se v této oblasti narodil a má tedy z tohoto důvodu k oblasti velmi blízko. Na Železnorudsku autor žije od malička, a pokud to bude profesně možné, rád by tam také zůstal. I právě díky strávení většiny života na Železnorudsku autor vidí, jak se mění tamní poměry nejen co se týče přírodních lokalit a možná by se dalo usuzovat, že se vyvíjejí. Celá sledovaná oblast je velmi závislá na cestovním ruchu.

V práci bude pracováno s daty současnými, a i s daty z minulého století, aby bylo možné porovnat stav současné regulace se stavem dřívější regulace.

1. Cíle práce

Tato diplomová práce je zaměřena na tematiku nástrojů regulace návštěvnosti přírodních lokalit. První její část se zaměřuje na cestovní ruch a jeho rizika a dopady nejen na životní prostředí, ale i na ekonomiku a jeho sociálně kulturní aspekty. V praktické části se bude autor snažit odpovědět na otázky spojené s regulací návštěvnosti ve zvolené oblasti Železnorudska, jako jsou například změny stavu oproti polovině minulého století.

Jako dílčí cíle autor práce označuje:

1. Vymezit oblast Železnorudska a vypracovat v tomto území přehled atraktivních přírodních lokalit.
2. Porovnat turistické trasy z roku 1948 se současným stavem v souvislosti s dostupností přírodních atraktivit.
3. Porovnat návštěvnost lokalit na území Železnorudska v NP Šumava mezi roky podle dostupných dat.
4. Zjistit představy a názory expertů a veřejnosti na stávající regulaci a z výsledků vyvodit návrhy.

2. Metodika práce

Vymezení oblasti Železnorudska a vypracování přehledu v tomto území atraktivních přírodních lokalit.

Pro dosažení prvního cíle bude využíváno převážně dotazování obyvatel a turistů v Železné Rudě, a také bude tohoto cíle dosaženo pomocí rozhovorů s veřejností a významnými lidmi z této oblasti. Respondenti budou vybíráni náhodným oslovováním před městským úřadem, na městské poště a v okolí centra města. Pro vymezení hranic Železnorudska se bude postupovat následovně. Respondentům se ukáže mapa rozsáhlého území okolo Železné Rudy, a toto území bude rozděleno na části obcí. Lidé poté zakreslí do mapy, jaké části obcí subjektivně vnímají ještě jako Železnorudsko, a které už naopak ne. Všechny tyto odpovědi se poté vyhodnotí a na základě četností odpovědí se vymezí území, které lidé nejčastěji vybrali. Pro selekci atraktivních přírodních lokalit bude postupováno podobně, jen bude dotazovaným ukázána mapa, kde bude již vyznačené Železnorudsko, které se určí podle parametrů popsanych výše. Dotázaní poté určí, jaké přírodní atraktivitivy se v tomto území podle nich nacházejí. Pro započítání lokality jako atraktivní je nutné, aby hlasy lokality přesáhly hranici 30 % z celkového počtu hlasů. Nutno podotknout, že tyto přírodní lokality jsou atraktivní z pohledu návštěvníků.

Porovnávání turistických tras z roku 1948 se současným stavem v souvislosti s dostupností přírodních atraktivit.

Nedílnou součástí této diplomové práce je komparace regulace návštěvnosti turisticky atraktivních lokalit na území Železnorudska v důležitých vývojových etapách od poloviny 20. století. Pro tyto účely byla použita mapa Železnorudska ze souboru lidových map ČSR, jejímž vlastníkem je Národní technické muzeum. Digitalizace tohoto dokumentu byla provedena Výzkumným ústavem geodetickým, topografickým a kartografickým v rámci projektu „Kartografické zdroje jako kulturní dědictví“. Jako jeden z výstupů tohoto projektu, financovaného Ministerstvem kultury ČR, vznikla virtuální mapová sbírka, která umožňuje přístup k digitalizovaným kartografickým dílům ve webových aplikacích. V současné době obsahuje sbírka přes 64 tisíc map, plánů, mapových atlasů a glóbů. Mapa Železnorudska byla vyhotovena v měřítku 1: 50 000 a její první vydání zajistil Zeměměřický úřad v Praze v součinnosti s Lyžařským odborem Sokola Plzeň I.

v roce 1949. Georeferencovaná mapa Železnorudska z roku 1949 je dostupná přes WMS Server. Mapové podklady pro zjištění současného stavu turistických tras v zájmové oblasti byly získány prostřednictvím mapových služeb z geoportálu Plzeňského kraje. Poskytují zde webové mapové služby různého druhu, mimo jiné i vrstvu značených turistických tras. Při nejasnostech ohledně průběhu některých turistických tras z poloviny 20. století bylo ještě přihlédnuto ke stavu na ortofotomapě, kterou poskytuje rovněž geoportál Plzeňského kraje. Cenným zdrojem informací byla také Základní mapa České republiky v měřítku 1:10 000, kterou disponuje geoportál Českého úřadu zeměměřického a katastrálního.

Zpracování kartografických dat a následná tvorba mapových výstupů probíhala v softwaru ArcGIS Pro od společnosti ESRI v souřadnicovém systému S-JTSK Křovák East North. Výše zmíněná kartografická data byla připojena přes WMS Server do prostředí ArcMap, kde byla následně vektorizována. Vznikly tak dvě vektorové vrstvy turistických tras, které byly kategorizovány podle příslušných barev. Zajímavostí je, že na mapě Železnorudska z roku 1949 jsou turistické trasy zakresleny jednou barvou, ale různými druhy čar. V legendě je pak uvedeno, že plná čára reprezentuje červenou turistickou trasu, tečkované čáře přísluší žlutá barva, čárkované čáře modrá barva a čerchovaná čára symbolizuje zelenou barvu. Aktuálnost současného stavu průběhu značených turistických tras byla ještě zpřesňována dle vizuální komparace s turistickou mapou na internetových stránkách mapy.cz.

Výstupem jsou dvě vektorové mapy, které vystihují stav značených turistických tras ve dvou časových horizontech, a sice v roce 1948 a v roce 2020. Na základě těchto map byl hodnocen vývoj regulace turisticky atraktivních lokalit na Železnorudsku. Cílem analýzy bylo také zjistit hustotu a prostorové rozložení značených turistických tras v zájmové území. Prostřednictvím nástroje Calculate geometry byla zjištěna celková délka turistických tras v obou letech a na základě těchto údajů byla vypočítána hustota turistických tras v zájmovém území jako podíl jejich celkové délky a plochy tohoto území. Pomocí interpolačního nástroje Line Density byly také vytvořeny dvě rastrové vrstvy, které znázorňují rozložení hustoty značených turistických tras v zájmovém území v letech 1948 a 2020 a z těchto rastrových vrstev byla ještě vytvořena mapa znázorňující rozdíly hustot turistických tras mezi roky 1948 a 2020.

Porovnání návštěvnosti lokalit na území Železnorudska v NP Šumava mezi roky 2008 až 2022 podle dostupných dat.

Třetího cíle se dosáhne pomocí dat, které autor získal od NP Šumava. Tato data obsahují měsíční návštěvnost některých lokalit. Data jsou vedena od roku 2008 až do roku 2022. Bude proto možné porovnat, jak se v nedávné minulosti měnila návštěvnost těchto lokalit. Na změny v návštěvnosti bude autor hledat nějaké odůvodnění.

Zjišťování představ a názorů expertů a veřejnosti na stávající regulaci.

Tohoto cíle bude dosaženo pomocí rozhovorů s experty a zástupci široké veřejnosti, kteří mají v tomto území nějaký vliv a funkci. Bude se jednat například o starostu města Železná Ruda, ředitele NP Šumava a další významné osoby. Celkem bude takto provedeno pět rozhovorů. Posléze budou výpovědi respondentů porovnány a jejich odpovědi budou znázorněny pomocí tabulky, která umožní přehlednější a jasnější porovnání názorů. Z názorů budou také výsledně vyvozeny výsledky a také návrhy na budoucí změny.

3. Teoretická část práce

Teoretická část práce je nejdříve věnována problematice cestovního ruchu z obecného hlediska a konkrétněji se zaměřuje na rizika a dopady cestovního ruchu a také oblast udržitelného cestovního ruchu. Následně jsou popsány nástroje regulace cestovního ruchu, a to prostorová zonace, prostorová koncentrace nebo rozptyl návštěvníků a v neposlední řadě omezování vstupu, zpoplatňování.

3.1 Cestovní ruch

Cestovní ruch lze definovat jako „činnost lidí spočívající v cestování a pobytu v místech mimo místa jejich obvyklého pobytu po dobu kratší jednoho uceleného roku za účelem využití volného času, podnikání a jinými účely.“ (Synek & Kislingerová, 2015, s. 365).

Technologický rozvoj, především v oblasti informačních, komunikačních a dopravních prostředků a vůbec dostupnost dopravy, vedl od druhé poloviny 20. století k dramatickému nárůstu veškerých aspektů spojených s cestovním ruchem, jako je počet turistů, ubytovacích jednotek apod. (Ferreira et al., 2021).

Cestovní ruch v posledních desetiletích zažívá značnou expanzi a stal se jedním z největších a nejrychleji rostoucích odvětví na světě. Produkuje téměř 5 % světového ekonomického obratu, celosvětově vytváří okolo 200 milionů pracovních míst, v Evropě okolo 20 milionů. Jedná se také o jednu z hlavních ekonomických hnacích sil venkovských oblastí v Evropě, které jsou na turismus ekonomicky skoro až závislé (EUROPARC Federation, 2022). V řadě zemí dokonce tvoří hlavní část HDP. Např. v Chorvatsku nebo Španělsku tvoří cestovní ruch okolo 10 % HDP, největší podíl představuje v Macau v Číně – okolo 50 % HDP. Růst cestovního ruchu byl v posledních letech poháněn relativně silnou globální ekonomikou, rostoucí střední třídou a rychlou urbanizací v rozvíjejících se ekonomikách, cenově dostupným cestováním (levné letenky apod.) a usnadněním vízového režimu, stejně jako technologickým pokrokem a novými obchodními modely. Cestovní ruch také vytváří miliony pracovních míst s vysokým podílem žen a mladých lidí. Většina podniků (kolem 80 %) v cestovním ruchu tvoří malé a střední podniky (UNWTO, 2021).

Cestovní ruch je v podstatě nedílnou součástí dnešní společnosti a ze sociologického hlediska je provozován za účelem úniku z rutiny každodenního života, uspokojení touhy

po poznání nového nebo dosažení či potvrzení určitého sociálního postavení. Proto má cestovní ruch mnohorozměrné a dynamické dopady jak na jednotlivce, kteří požadují určité služby, ale i na ty, kteří je poskytují (Uslu et al., 2020).

V posledních letech je v souvislosti s cestovním ruchem v určitých destinacích (např. Benátky) používán výraz overtourism, který lze definovat jako nadměrné přetížení destinace nebo její části, což s sebou nese různé negativní jevy (UNWTO, 2018). Jedná se tedy o situaci, kde mají hostitelé, hosté, místní obyvatelé nebo turisté pocit, že se v dané destinaci vyskytuje příliš mnoho návštěvníků a že se kvalita života v dané oblasti nebo kvalita zážitků nepříjemně zhoršila (Goodwin, 2016). To znamená, že jde o opak odpovědného či udržitelného cestovního ruchu a dochází k překročení kapacit lokalit, jelikož je převyšena maximální počet lidí, kteří mohou navštívit turistickou destinaci ve stejnou dobu, aniž by došlo k negativním dopadům na fyzické, ekonomické a sociokulturního prostředí a snížení spokojenosti návštěvníků (UNWTO, 2018). V destinacích, kde vládne overtourism, se objevují protesty proti turistům, provozovatelům turistických služeb a veřejné správě, která situaci dostatečně nereguluje (Fialová, 2021).

3.2 Rizika a dopady cestovního ruchu

V počátcích rozmachu cestovního ruchu byl kladen často cíl primárně na maximalizaci zisku, respektive ekonomických výsledků. Jak postupně v některých lokalitách docházelo k masivnímu nárůstu turistů a s tím i spojených negativních dopadů a rizik, tak začal být postupně kladen důraz na ochranu životního prostředí a korigování cestovního ruchu tak, aby byl přínosem pro obyvatele destinace i ekonomiku. Udržitelného rozvoje v cestovním ruchu lze dosáhnout zajištěním rovnováhy (optimalizací) mezi sociokulturními, ekonomickými a environmentálními dopady.

Tato podkapitola je primárně věnována rizikům a dopadům cestovního ruchu z pohledu lokality, ale také s cestovním ruchem a se souvisejícími riziky pro samotné cestovatele. Vnímání určitého rizika destinace ze strany turistů přímo ovlivňuje jejich výslednou volbu destinace (Cui et al., 2016). Podle Světové organizace cestovního ruchu existují čtyři hlavní zdroje rizik v cestovním ruchu. První typ rizik vyplývá přímo ze samotného odvětví cestovního ruchu, jde např. o nerespektování smluv, podvody, nedostatečnou úroveň hygieny a hygienické ochrany, požáry apod. Druhý typ rizik plyne

z jedinců (obyvatel apod.) a institucionálního prostředí mimo sektor cestovního ruchu, jde především o sociální konflikty, války, terorismus, organizovaný zločin, delikvence a obchodování s lidmi apod. Další kategorií jsou osobní rizika jedince, např. špatný zdravotní stav, kriminalita, vyvolání konfliktu s místními obyvateli, návštěva nebezpečných míst, ztráta peněz a dokladů atd. Posledním zdrojem jsou fyzická rizika z prostředí, tedy rizika přírodní či klimatická a epidemie (návštěvy nebezpečných oblastí, vystavování se nebezpečí při živelných pohromách a epidemiích) (UNWTO, 2015, podle Štetić, 2012).

Dynamický rozvoj cestovního ruchu s sebou nese dopady, které jsou vnímány různými způsoby, a to vždy v závislosti na regionu, populaci a jednotlivcích (Ferreira et al., 2021). Vliv cestovního ruchu na jeho rozvoj nemusí mít vždy negativní dopad, jestliže je optimálně řízen a rozvíjen. Proto v turisticky exponovaných oblastech s významným kulturním či přírodním dědictvím, musí tvůrci strategického rozvoje jednat tak, aby nedošlo k degradaci či devastaci daného dědictví, ale jeho uchování a hospodářskému růstu destinace. Při správném řízení turismu, tudíž i zachování přírodních a kulturních památek, mohou být i do budoucna zaručeny sociální a ekonomické přínosy pro tamní komunity. Zda budou dopady negativní či pozitivní, závisí tedy jen na strategickém managementu destinace, který by měl aktivně podporovat spolupráci soukromého a veřejného sektoru v oblasti cestovního ruchu a spolupracovat s místními komunitami (Pavlović & Petrović, 2020).

Vlivy cestovního ruchu na okolní prostředí lze klasifikovat dle jejich dopadu (globální, národní, regionální a lokální), časového měřítka (krátkodobé a dlouhodobé) a podle charakteru změny (dočasné a trvalé). Opačným důsledkem tzv. turistického znečištění (negativní dopady cestovního ruchu v dané oblasti) je snížení turistického potenciálu daného území pro cestovní ruch. Důležité je v tomto případě udržování adekvátní míry turismu, aby negativní vlivy nepřebily ty pozitivní a neohrozily jeho další rozvoj. Obecně lze rizika a dopady cestovního ruchu rozdělit primárně na ekonomická, sociálně-kulturní a environmentální (Binek, J. et al., 2008). Tyto dopady mohou být pozitivní nebo negativní. Různé studie zdůrazňují, že místní obyvatelé v dané destinaci mají obecně příznivé postoje k cestovnímu ruchu, za kterými stojí především právě ekonomická dimenze turismu (Ferreira et al., 2021).

3.2.1 Ekonomická rizika a dopady

S cestovním ruchem souvisí celá řada ekonomických rizik a dopadů. V době recese se počet zahraničních turistů snižuje, přičemž u domácích turistických pohybů tomu tak být nemusí, neboť cesty do zahraničí jsou obvykle nahrazovány cestami v rámci tuzemska. Proto nejsou riziku vystaveny jen významné zahraniční destinace, ale i ty tuzemské. Jakékoliv nepředvídané události mají obvykle negativní dopad na cestovní ruch, což se projevuje nejprve snížením počtu turistů a později ekonomickými dopady. To způsobuje snížení objemu využívání služeb v rámci cestovního ruchu (doprava, ubytování, stravování atd.), což vede k dalším negativním ekonomickým dopadům, jelikož v důsledku poklesu poptávky dochází ke snižování počtu zaměstnanců (Štetić, 2012). V tomto kontextu je důležité zmínit, že někdy může být dopad i pozitivní, např. opatření spojená s COVID-19 měla pozitivní ekonomický dopad na domácí cestovní ruch v ČR.

Zde je nutné zmínit i tzv. efekt turistické pasti, kdy podnikatelské aktivity v dané oblasti znehodnocují kulturní a přírodní hodnoty destinace, tudíž i její ekologický, ekonomický a společenský udržitelný rozvoj. Jedná se o sebedestruktivní jev, jehož dopad závisí na míře regulace cestovního ruchu, zranitelnosti ekosystému, sezonnosti, relativní návštěvnosti (počet návštěvníků ve vztahu k počtu obyvatel) a mírou ekonomické závislosti místních obyvatel na cestovním ruchu (Bínek, J. et al., 2008).

Ekonomická rizika mohou mít řadu forem, např. podpora tzv. šedé nebo černé ekonomiky (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006). Pro některé destinace může být problematická nejen vyšší míra samotné kriminality, ale i např. kriminalita v oblasti zakládání společností, které jsou využívány k praní špinavých peněz, což negativně ovlivňuje místní ekonomiku a zachování pozitivní image destinace, protože pouze jedna negativní událost může mít za následek znatelný pokles počtu turistů (Štetić, 2012).

Dále lze zmínit, že např. u oblíbených zájezdů all-inclusive, připadají téměř dvě třetiny ceny zájezdu (výdajů) na leteckou společnost, hotel a další služby, jejichž vlastníky jsou často zahraniční investoři, nikoliv místní podnikatelé v cílové destinaci. U tohoto typu zájezdů navíc turisté obvykle zůstávají po celý svůj pobyt v jednom resortu, kde se nachází veškeré služby a produkty, které potřebují, a proto nenakupují produkty či služby od místních. Dalším negativním vlivem jsou vysoké ceny služeb a zboží v destinaci i pro místní obyvatele, kvůli zvýšené poptávce ze strany turistů. Totéž platí o cenách nemovitostí, které jsou pro komunity v destinaci příliš vysoké, a navíc může docházet k vysídlování místních

kvůli výstavbě letišť, letovisek, hotelů, atrakcí a dalších projektů rozvoje cestovního ruchu. Problematická je rovněž nestálost pracovních míst, kdy během turistické sezóny místní lidé dostanou určitou pracovní příležitost, ale není zaručeno, že by dostali stejnou příležitost i v příští sezóně nebo měli dokonce zajištěnou práci mimo sezónu (Parida, 2017).

Negativní dopady z ekonomického hlediska (např. inflace na místní úrovni, zvýšení cen nemovitostí a životních nákladů) mohou ovšem vyvážit ekonomická pozitiva ve formě vyššího počtu pracovních míst v destinaci, zvýšení životní úrovně či vyššího přílivu investic do dané oblasti, s čímž souvisí i nabídka nových služeb a posílení místní infrastruktury (Stojanović, 2011). Dále také výdaje vynaložené za účelem podpory cestovního ruchu (např. výstavba infrastruktury či hotelů) generují příjem v hostitelských zemích, což následně zvyšuje růst v ostatních přidružených ekonomických sektorech (např. stavební průmysl). Vlády hostitelských zemí také generují příjmy např. ve formě daní z příjmu (zaměstnanců i podnikajících osob), ze vstupního poplatku na různých turistických místech, silničního mýta atd. Jak bylo zmíněno, v některých zemích se musí určité produkty dovážet, což při uvalení dovozního cla opět nese pro danou destinaci další finanční výhody (Parida, 2017).

3.2.2 Sociálně-kulturní rizika a dopady

V rámci cestovního ruchu dochází ke kulturním střetům kvůli rozdílům v kulturách, etnickému původu, náboženství, životním hodnotám, obecně chování, životnímu stylu a úrovni prosperity. Když stále více turistů přijíždí do dané destinace ze vzdálených a především sociálně-kulturně odlišných zemí a poté přichází dlouhodobě do interakce s místními obyvateli, tak se zákonitě projeví sociální a kulturní dopady (negativní či pozitivní), a to např. ve formě změn hodnotového systému či místního jazyka (eroze dialektu apod.), chování či ztráty původní identity místních. Tyto změny jsou viditelné ve struktuře komunity, rodinných vztazích, kolektivním tradičním životním stylu, obřadech či morálce (Parida, 2017).

Za sociální oblast rizik lze považovat např. navýšení kriminality, zvýšení nákladů na život pro místní obyvatele (ceny služeb apod.) nebo sociálně-kulturní změny (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006). Sociálně-kulturní změny představují např. změny životního stylu či systému hodnot místních obyvatel, ale může se jednat také o sociální stres (konflikty mezi místními obyvateli a návštěvníky) nebo střet kultur, kdy může být ohrožen původní

způsob života, který byl pro danou destinaci primárně důležitý z hlediska cestovního ruchu (Šimková, 2006).

Ze sociálně-kulturního hlediska je problematická rovněž přeplněnost různých atrakcí, či rekreačních zařízení v dané destinaci pro místní obyvatele, případně i jejich vyšší finanční náročnost (vysoké ceny vstupného apod.). Některá turisty hojně navštěvovaná místa mohou čelit vyšší míře výskytu drogových dealerů, prostituce či hazardních her (kasina apod.). To také může ovlivnit morální chování místních lidí, kdy se např. místní mládež snaží napodobovat cizince. Někdy jsou turisté vítáni v místním tradičním stylu na určitých místech (např. hotely), což vede ke komercializaci tradičních norem přivítání a jejich degradaci. Dalším rizikem je porušování a nerespektování místních norem a zvyků (např. zahalování žen v některých zemích) ze strany zahraničních turistů, což vede ke konfliktu mezi turisty a místními. Problematické jsou rovněž různé neetické praktiky místních obyvatel, aby se obohatili na úkor turistů, které mohou být až na hraně zákona. Některé méně ekonomicky vyspělé nebo rozvojové země se mohou potýkat se sexuálním otroctvím a zneužíváním dětí či žen pro sexuální služby, které bývají turisty v některých destinacích využívány (tzv. sexuální turistika) (Parida, 2017).

Kromě negativních sociálně-kulturních dopadů (komercializace tradic či různých lokálních akcí a případně změna jejich charakteru ke spokojenosti turistů apod.) existují i dopady pozitivní, jako je účast místních obyvatel na různých akcích či zachování a propagace regionálního kulturního dědictví, jako jsou různé festivaly, zvyky atd. (Stojanović, 2011). Samozřejmě cestovní ruch také poskytuje určitou formu příležitosti k seznámení se s lidmi mnoha kulturních skupin národního i mezinárodního původu a dochází tak k různým kulturním výměnám a respektování jiných kultur (Parida, 2017). Turistický ruch tedy podporuje mezikulturní porozumění a toleranci vůči sociálním rozdílům, ale také vytváří image destinací, což vede k hrdosti místních obyvatel (Wonbera, 2019). Rozšíření různých poskytovaných služeb v destinaci, které jsou cenově dostupné i pro místní, vede k jejich lepším životním podmínkám. Cestovní ruch vytváří povědomí o významu a hodnotě přírodních, kulturních, archeologických nebo historických lokalit, což u místních stimuluje pocit hrdosti na jejich národní dědictví a zvyšuje jejich zainteresovanost např. při jejich ochraně. Rovněž prodej suvenýrů, vyrobených místními obyvateli, jim nepřináší jen finanční zisk, ale pomáhá také k udržení tamního umění (Parida, 2017).

Nutno zmínit, že pozitivní dopady v oblasti sociálně-kulturní, environmentální a ekonomické zvyšují spokojenost místních komunit v dané destinaci a zvyšují jejich spokojenost i z hlediska rozvoje cestovního ruchu jako takového, ale samozřejmě také existují obavy z dopadu na image regionu. Samozřejmě trvale žijící obyvatelé v destinaci preferují management a plánování cestovního ruchu udržitelným způsobem, aby byla podpořena místní ekonomika atd. (Uslu et al., 2020).

Do oblasti sociálně-kulturních dopadů je možné zařadit i politické dopady. Ty mohou být opět negativní, a to především v případech, kdy v destinaci vládne politická nestabilita či konflikt (na národní nebo komunální úrovni), nebo není dodržován zákon a obecně pořádek (vyšší míra kriminality, riziko teroristického útoku apod.). Těmto lokalitám se turisté vyhýbají, což má markantní dopad na cestovní ruch a snižují se šance na jeho rozvoj (Krajňák&Vágner, 2018).

Politika dané země ve prospěch cestovního ruchu a rozvoje infrastruktury vede k jeho rozvoji a existuje pak i celá řada pozitivních politických dopadů. Primárně se jedná o bezpečí (nízká míra kriminality apod.), které v jakékoliv turistické destinaci přitahuje velké množství turistů. Pozitivní je i politická přívětivost při vytváření infrastruktury, která je pro turismus důležitá, ale rovněž politická angažovanost v rámci zachování přírodních či kulturních památek a podpora kultivace turisticky navštěvovaných míst, jako např. udržování pořádku nebo rekonstrukce (Parida, 2017).

3.2.3 Environmentální rizika a dopady

Interakce lidí a okolního prostředí mohou být především v případě intenzivního cestovního ruchu nevyvážené a mohou tak mít negativní dopad na životní prostředí, které lze chápat jako soubor krajinných ekosystémů. Jakmile počet návštěvníků dané lokality překročí únosnou míru a životní prostředí ztratí schopnost se s tímto nadužíváním vyrovnávat (např. přirozená regenerace porostu), tak může dojít k jeho markantnímu oslabení či úplné destrukci. V tomto ohledu je především problematické nadměrné využívání přírodních zdrojů či znečištění prostředí, např. odpadem a zplodinami (Binek et al., 2008).

Jedním ze zásadních rizik cestovního ruchu jsou rizika environmentální, vyplývající především z dopravní zátěže, spotřeby energie nebo ze škod způsobených návštěvníky, konkrétně vlivem jejich neřízeného nebo špatného chování. Jedná se o problémy s odpady,

znečištění půdy a vody, devastace až likvidace flóry a fauny, poškozování památek apod. (Šimková, 2006). Značné negativní dopady s sebou nese i výstavba ubytovacích kapacit, resortů, zábavních parků a atrakcí, letišť apod. Rizikem je však i vysazování nepůvodních rostlin nebo šíření nepůvodních živočichů, což může vést k obrovským problémům v ekosystému (Wonbera, 2019).

Kvůli investičním aktivitám ve formě budování infrastruktury, ubytovacích zařízení, resortů, letišť, atrakcí apod. dochází ke změnám v původním prostředí, což má negativní dopad na životní prostředí (omezení migrace některých druhů živočichů, zničení vzácných rostlinných lokalit apod.), ale také k urbanizaci krajiny, kdy se často nehledí na prostorovou vyváženost umělé a přírodní krajiny. Tyto investiční aktivity se samozřejmě mohou negativně promítnout i ve městech, památkových lokalitách apod. V tomto kontextu je důležité respektování režimů využívání chráněných lokalit (Binek et al., 2008). V přímořských lokalitách je značně problematická hlavně eroze pobřeží, především v důsledku klimatických změn, ale i lidské činnosti. Pláže se totiž v podstatě staly synonymem cestovního ruchu a pro některé destinace jsou klíčovými územími pro jeho rozvoj (Paula et al., 2021).

Jedním z problémů současné populace je produkce odpadu, byť řada zemí aktivně podporuje recyklaci a třídění odpadu, jde o oblast, která má negativní celosvětový dopad. Také tvorba odpadu v rámci cestovního ruchu je jedním z rizik, které mohou vést k závažným dopadům v dané destinaci, a to především v případech, kdy nejsou turistické aktivity přímo navázány na odpadové hospodářství (vznik nelegálních skládek apod.), případně nejsou prováděna opatření spojená s recyklací a tříděním odpadů. V souvislosti s odpadem je samozřejmě nutno zmínit také odhazování odpadků turisty, ale i jejich exkrementy, a to především v přírodních lokalitách (Binek et al., 2008).

Dle studie *The carbon footprint of global tourism* z roku 2018, cestování osob po celém světě má výrazné environmentální dopady (zejména letecká a silniční doprava), konkrétně okolo 8 % všech emisí oxidu uhličitého je právě z turismu. Studie bere v úvahu dopad cestování letadlem, ale i emise z místní dopravy turistů produkované stravováním či nakupováním. Především masový turismus klade vysoké nároky na spotřebu energie (fosilní paliva atd.) a vody, žádá si výstavbu budov a infrastruktury. Proto také dochází k negativním dopadům na vegetaci, živočichy či půdu (eroze apod.), ale rovněž vzniká znečištění vody (spláskové vody, mořské vody atd.) a zvýšená produkce komunálního odpadu. Proto je

nesmírně důležité turismus řídit systémově a moderně, poté se může dokonce podílet na ochraně životního prostředí, nikoliv jeho degradaci (Dolejský, 2021).

S negativními dopady dále souvisí eroze (narušování a rozrušování půdy, hornin atd.), případně i další změny půdy, jako např. její složení (narušení místní geodiverzity) či sesuvy (Pereira et al., 2022). K erozi dochází nejen vlivem povětrnostních podmínek, ale i lidskou aktivitou (orba, odstraňování zeleně atd.). Jedná se o tzv. antropogenní erozi. Významným činitelem je v tomto ohledu právě turismus, kdy může docházet k narušování povrchu historických památek, prošlapávání nových cest v porostu, narušování skalních masivů horolezeckou činností, sešlapávání vegetačního krytu a další. S erozí samozřejmě souvisí i stavební aktivity spojené s výstavbou komunikací, ubytovacích zařízení atd. (Binek et al., 2008).

Lidé neustále navštěvují přírodní oblasti, ale rostoucí turistické aktivity prováděné bez respektu a povědomí o přírodním prostředí mohou vést k destruktivním a škodlivým dopadům na přírodu (Pereira et al., 2022). Masová turistika má negativní dopad na životní prostředí v podstatě kdekoliv, tudíž také v ČR. Některá chráněná území (národní parky atd.), se potýkají s nadměrným přílivem turistů, ale naopak jiná problém se zvýšenou návštěvností nemají, spíše naopak. Proto je nesmírně důležité nabídnout a informovat turisty i o dalších atraktivitách a regulovat tak návštěvnost, nikoliv ji zcela omezit. Je totiž nutno si uvědomit, že příjmy z cestovního ruchu jsou významnou součástí příjmů obcí na území a v okolí chráněných lokalit. Proto je naprosto nezbytná spolupráce turistických organizací a institucí, správ a promyšlené usměrňování turistických a dalších aktivit tak, aby byly negativní dopady na přírodu minimální. V tomto kontextu je důležitá i podpora tzv. měkkých forem turismu (Dolejský, 2021).

V závěru této podkapitoly lze říci, že i přes negativní dopady turismu na destinaci (degradace životního prostředí či architektury, změny v biogeochemických cyklech nebo změna biodiverzity atp.) existují i určité pozitivní dopady, jako je např. rozvoj nových služeb spojených s ekologií, opatření spojená s ochranou přírody nebo památek či efektivní řízení návštěvnosti daných oblastí (Stojanović, 2011). Rozvoj cestovního ruchu vytváří dobrou příležitost k podpoře a udržení ekoturistiky. Také mnohdy vede ke zvýšení investic v rámci environmentální problematiky, může pomoci při vytváření nových chráněných lokalit (národních parků, přírodních rezervací atd.) a obecně k podpoře ochrany přírody (Wonbera, 2019).

3.2.4 Udržitelný cestovní ruch

Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) v roce 2022 uvedla, že udržitelný cestovní ruch zohledňuje své aktuální i budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady a řeší dopady turistů, hospodářství (průmyslu), životního prostředí a místních obyvatel (rezidentů) (UNWTO, 2022). V podstatě jde tedy o uspokojení potřeb místních obyvatel a turistů současně, a to při rozšiřování a ochraně příležitostí rozvoje do budoucna (Palatková, 2013). Udržitelný cestovní ruch lze chápat také jako cestovní ruch, kdy aktivity návštěvníků i služby a aktivity jim poskytované působí na antropogenní a přírodní životní prostředí a místní komunitu a biosféru pouze v takové míře, která je negativně neovlivňuje či neomezuje (Kotíková, 2013). Dále je důležité zmínit, že principy, směrnice či postupy udržitelného rozvoje cestovního ruchu jsou aplikovatelné na všechny formy turismu ve všech typech destinací či hojně navštěvovaných místech, a to včetně masového cestovního ruchu (UNWTO, 2022).

V podstatě je možné říci, že udržitelný cestovní ruch je určitou filosofií a koncepčním přístupem v rámci rozvoje turismu, jelikož vychází obecně z konceptu udržitelnosti, který vychází ze skutečnosti, že kulturní, přírodní a další zdroje jsou limitované, a proto by s nimi mělo být také nakládáno patřičným, respektive optimálním způsobem, aby byla zachována biologická diverzita a minimalizovány kulturní, ekologické a sociální dopady, ale zároveň došlo k maximalizaci profitu pro zachování životního prostředí a místních komunit (Palatková, 2011).

Principy udržitelnosti se týkají environmentálních, ekonomických a sociokulturních aspektů cestovního ruchu a mezi těmito třemi dimenzemi musí být v ideálním případě vytvořena taková rovnováha, aby byla zaručena jeho dlouhodobá udržitelnost (UNWTO, 2022). Proto udržitelný cestovní ruch stojí na třech pilířích, a to udržitelnosti fyzického prostředí (turismus kompatibilní s biologickou diverzitou a ekologickými procesy, ochrana přírodního dědictví apod.), udržitelnosti sociokulturního prostředí (turismus kompatibilní s hodnotami místních obyvatel a kulturou, ochrana kulturního dědictví a hodnot atd.) a udržitelnosti ekonomického prostředí (turismus je ekonomicky efektivní, zdroje jsou řízeny efektivně, poskytování sociálně-ekonomických výhod všem zúčastněným a jejich spravedlivé dělení atd.). Proto udržitelný cestovní ruch charakterizuje primárně kvalita (kvalita života místních obyvatel, kvalita zážitku návštěvníků apod.), kontinuita přírodních

a kulturních zdrojů a vyváženost (mezi potřebami turismu, jednotlivými pilíři udržitelnosti atd.) (Palatková, 2011).

Nejen v cestovním ruchu je důležité propojení kvality s udržitelností, jelikož je tak pojímáno nejen hledisko turisty (klienta), dodavatele, managementu atd., ale i různých zájmových skupin a životního prostředí (Palatková, 2013). Využívání lokalit či různých atraktivit v cestovním ruchu totiž vyžaduje specifickou ochranu, která musí zajistit jejich udržitelný rozvoj (regulace apod.) a zamezit poškození v důsledku vysoké návštěvnosti či zátěže (přelidněnost, odpady atd.) a také škodám způsobeným návštěvníky vědomě či nevědomě (narušení klidu, neúmyslné založení požáru, nedodržování vyznačených cest apod.). Kromě samotné ochrany lokality a atraktivit (kamerový systém, bariéry, regulace apod.), je důležité pro efektivní řízení udržitelného cestovního ruchu měření návštěvnosti (Jarolímková, 2017).

V rámci udržitelného cestovního ruchu je důležité zmínit chartu European Charter for Sustainable Tourism (ECST), která vznikla v roce 1995 a jejíž znění přijala celá řada zemí, včetně ČR. Tato charta představuje v podstatě praktický nástroj řízení, který chráněným územím umožňuje udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Cílem je ochrana přírodního a kulturního dědictví a neustálé zlepšování cestovního ruchu v chráněných oblastech z hlediska životního prostředí, místních obyvatel, firem i návštěvníků. Dle základních principů ECST je základní prioritou pro rozvoj a řízení udržitelného cestovního ruchu především ochrana přírodního a kulturního dědictví v dané oblasti a zvýšení povědomí o jeho existenci a významu. Dále je nezbytné dodržovat principy udržitelného rozvoje, tedy nutnost řešit všechny aspekty jeho environmentálního, sociálního a ekonomického dopadu v krátkodobém i dlouhodobém horizontu. Také je nutné zapojení (a podpora spolupráce) všech účastníků udržitelného cestovního ruchu tak, aby měli možnost podílet se na rozhodování o jeho rozvoji. S tím souvisí i účinné plánování, a to dle vhodně sestaveného plánu s konkrétními cíli a kroky. V poslední řadě by řízení cestovního ruchu mělo vést k minimalizaci či eliminaci negativních dopadů na životní prostředí, zvýšení spokojenosti návštěvníků, ekonomické výkonnosti, místní prosperity a dobré kvality života obyvatel, což vyžaduje pravidelné sledování aktuálního stavu, např. monitoring vlivu cestovního ruchu v dané oblasti na vegetaci a živočichy (EUROPARC Federation, 2022). Tyto principy ECST jsou promítnuty v ČR např. do Státní politiky životního prostředí na léta 2021–2030 či Státního programu ochrany přírody a krajiny (Dolejský, 2021).

Udržitelný cestovní ruch je samozřejmě oblastí, která je řešena nejen na evropské, ale i na celosvětové úrovni. Například členské státy Organizace spojených národů v dokumentu Rio+20 The Future We want uznávají potřebu podpory udržitelného cestovního ruchu a nutnost takových aktivit, které podporují povědomí o životním prostředí a zároveň jej chrání, respektují divokou přírodu (flóru i faunu), biologickou rozmanitost, ekosystémy a kulturní rozmanitost a životní úroveň místních komunit (United Nations, 2022). Dále Etický kodex cestovního ruchu pod záštitou Organizace spojených národů a Světové obchodní organizace (2001) v článku 3 zmiňuje:

- Ekotoristika a přírodní turistika jsou považovány za velmi vhodné pro jejich šíření, pokud jsou v souladu s kapacitou návštěvních míst, místním obyvatelstvem atd.
- Účastníci rozvoje cestovního ruchu by měli chránit životní prostředí při dosažení udržitelného ekonomického rozvoje a zároveň rovnoprávného uspokojování potřeb všech generací (budoucích i současných).
- Orgány na všech úrovních (národní, regionální atd.) by měly podporovat takové formy rozvoje turismu, které vedou k omezení vytváření odpadu a zachování zdrojů, jako jsou především energie a voda.
- Je nutné plánovat aktivity a infrastrukturu cestovního ruchu tak, aby bylo chráněno přírodní dědictví, ekosystémy a biodiverzita. Zároveň by se účastníci rozvoje cestovního ruchu měli dohodnout na omezení aktivit, pokud jde o citlivé oblasti (pobřežní oblasti, mokřady, tropické pralesy, chráněné oblasti atd.).
- Je obecně nutné usilovat o regulaci toku návštěvníků a turistů v čase a prostoru, především ve frekventovaných obdobích (prázdniny atd.), a rovnoměrnější rozložení dovolených, aby negativní dopady turismu byly minimální a zároveň došlo k prospěšnému vlivu na průmysl cestovního ruchu a místní ekonomiku.

Také řada programů v ČR má za cíl zvýšit udržitelnost cestovního ruchu a např. návštěvnost v národních parcích a chráněných krajinných oblastech je pravidelně monitorována. Cestovní ruch je v ČR primárně regulován zákonnými omezeními (např. vstup do chráněných území), ale také strategickými plány udržitelnosti turistických destinací (OECD, 2018). Na tomto místě je nutno zmínit, že ochrana kulturních či přírodních atraktivit vyplývá v prostředí ČR přímo ze zákona č. 114/1992 Sb., Zákon České národní rady

o ochraně přírody a krajiny, dále také ze zákona č. 20/1987 Sb., Zákona České národní rady o státní památkové péči a dalších legislativních předpisů (Jarolímková, 2017).

Dnešním trendem obecně, tudíž i v cestovním ruchu, je ekologie. Právě "ekologizace" cestovního ruchu, včetně masové turistiky, je možná neustálým vylepšováním ekologických standardů, ale především plánováním na různých úrovních rozhodování, a to včetně marketingových aktivit. Nejšetrnější variantou je turistika alternativní (šetrná a rozptýlená), která nejen nemusí mít negativní dopad na přírodu, ale naopak může být přínosem. Tento typ turistiky vyžaduje specifický přístup, jelikož je nutné rozptýlení turistů bez jejich větší koncentrace, ale rovněž je nutná vzdělanost v problematice, vyšší vyspělost a odpovědnost samotných turistů, nejen pouze poskytovatelů turistických služeb (Dolejský, 2021). Konkrétně lze zmínit ekoturismus a agroturismus. Ekoturismem se rozumí forma turismu, která aktivně přispívá k ochraně přírodního či kulturního dědictví. Zisky z ekoturismu jsou jedním z argumentů pro ochranu biodiverzity či obnovu zničených území apod. Cílem by však mělo být především vzdělávání turistů, nikoliv jen nabídka zajímavých zážitků za účelem zisku bez ohledu na ekologickou podstatu (Primack et al., 2011). Agroturistika je forma komerčního podnikání generující zisk, které spojuje zemědělství s cestovním ruchem s cílem přilákat návštěvníky na farmu, ranč nebo jiný zemědělský podnik za účelem zábavy a vzdělávání návštěvníků (The National Agricultural Law Center, 2022).

Je důležité na konci této podkapitoly uvést, že udržitelný cestovní ruch není synonymem pro ekoturismus, specializovaný segment cestovního ruchu, či zodpovědný cestovní ruch, termín označující chování a styl jednotlivých turistů s pozitivním dopadem na danou lokalitu, jelikož udržitelný cestovní ruch se netýká konkrétního typu cestovního ruchu, ale je to aspirace na to, aby dopady všech forem turismu byly udržitelné pro další generace (GSTC, 2022).

3.3 Nástroje regulace

Cestovní ruch může být udržitelný pouze tehdy, pokud je rozvíjen a řízen s ohledem na turisty i místní komunity. Toho lze dosáhnout pouze optimálním managementem destinace, kdy je brán ohled na kapacitu a specifika každé destinace. Jestliže nastává v destinaci overtourism, lze hovořit o absenci dobrého managementu a nekontrolovaném rozvoji cestovního ruchu. S rostoucím počtem turistů musí být cestovní ruch opravdu adekvátně rozvíjen a řízen udržitelným způsobem, a to jak pro turisty, tak pro místní

obyvatele (UNWTO, 2018). Proto je mimo jiné důležitý i návštěvnický management a jeho nástroje, kam patří přístupový management, zonace, cenová politika, značení, kodexy chování, vzdělávací programy a návštěvnická centra (Holešinská, 2022).

Proto, aby byla zachována kvalita života místních obyvatel, kvalita ekologická i kvalita návštěvnického zážitku, je nutné cestovní ruch v případě potřeby regulovat. Regulace cestovního ruchu může být v některých destinacích odmítána, ovšem v některých případech je více než nutná. Regulovat je pak potřeba služby (např. Airbnb), ale často je nutno v rámci návštěvnického managementu aplikovat regulace např. v podobě zavedení vyššího vstupného v exponovaných časech či nutnost online rezervace předem pro omezení počtu návštěvníků (Fialová, 2021).

Návštěvnost turistických regionů a vytiženost tamních atraktivit bývají velmi nerovnoměrné. Proto se některé destinace v rámci udržitelného rozvoje snaží návštěvnost regulovat, nikoliv získat co největší počet návštěvníků. Cílem optimální regulace je přilákání ideálního množství návštěvníků, a to rovnoměrně v průběhu celého roku či sezóny, tedy bez značných výkyvů. Proto se užívají různá opatření a nástroje, které slouží pro zvýšení či snížení návštěvnosti. Pro zvýšení návštěvnosti obvykle slouží propagace a různé marketingové programy (turistické pasy, tematické trasy apod.). Pro snížení návštěvnosti jsou užívány různé regulace, jejichž cílem je utlumit zájem turistů nebo je přeměřovat jinam. Může se jednat o časoprostorovou regulaci, prostorovou zonaci či koncentraci nebo rozptyl návštěvníků, ale také omezování vstupu a zpoplatňování či zvýšení cen (Jarolímková, 2017). Adekvátní regulace cestovního ruchu ve formě usměrňování toku turistů (např. koordinace prázdninových termínů, stimulace k využívání hromadné dopravy, mimosezonní slevy atd.) do určitých míst či destinací, určitého času a na určitý způsob cestování často výrazně přispívá k eliminaci řady negativních dopadů turismu (Binek et al., 2008).

Co se týče regulace, je nutno využít ucelený soubor nástrojů, nikoliv jen jeden nástroj, aby došlo k efektivnímu dopadu daných opatření, která také vyžadují určité finanční pokrytí, a to nikoliv jednorázově, ale průběžně a dlouhodobě. Teprve potom se mohou projevit synergické efekty těchto nástrojů (např. zavedení vstupného, posílení personálních kapacit či omezování vstupu do vybraných oblastí). To vše by také mělo být podpořeno vhodně nastavenou plošnou mediální kampaní (Dolejský, 2021).

Období pandemie covid-19, které provázela celá řada různých opatření, omezení a zákazů, vedla obyvatele ČR k tomu, že začali v masovém měřítku navštěvovat různé přírodní lokality, a to nejčastěji národní parky a jiné přírodní atraktivita. To s sebou neslo samozřejmě řadu negativních dopadů (odpadky, sešlapávání porostu atd.). Ovšem některé národní parky čelí overtourismu již dlouhodobě, a proto jsou stále častěji diskutovaným tématem právě regulace (Gavriněv, 2020).

Ovšem řada regulací nejen, že nemusí být efektivní, ale často je zavedena v praxi, ale není návštěvníky dodržována. Dochází tak např. k činnostem či vstupu tam, kde to není dovoleno. Lze zmínit např. bruslení na chráněných šumavských jezerech, projížďky na sněžných skútrech, čtyřkolkách či lyžích v nejpřísněji chráněných zónách národních parků či CHKO. Tyto přestupky jsou sice pokutovány, ale strážci parků nejsou schopni na tak obrovských plochách hlídat veškeré aktivity návštěvníků, navíc nemají pravomoc kohokoliv z parku vykázat (Bilanová, 2021).

V souvislosti s regulací lze zmínit, že například marketingová strategie Kodaně se mimo jiné odklání od kvantitativních cílů (růst návštěvnosti) a klade především důraz na kvalitu, konkrétně posilování tvorby kvalitativních hodnot pro turisty. Právě vysoká kvalita zážitku je výzvou v některých přetížených přírodních lokalitách, kdy je jediným možným řešením regulace počtu návštěvníků. V oblasti hojně navštěvovaných přírodních lokalit lze aplikovat i marketingový přístup Amsterdamu, kdy není snahou „prodávat“ město (zdůrazňovat největší atraktivita apod.), ale spíše být jakýmsi průvodcem (např. propagace méně známých lokalit a zajímavostí). Právě "nepřehřátí" marketingových aktivit a regulace počtu návštěvníků či jejich efektivní usměrnění vede k udržitelnému cestovnímu ruchu (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2021). Co se týče marketingu, tak rovněž jakékoliv regulace, a to především v přírodních lokalitách, by měly být podpořeny inteligentní, vstřícnou, efektivní a plošnou mediální kampaní (Dolejský, 2021).

Na tomto místě je možné zmínit, že v ideálním případě by měla být prováděna efektivní osvěta o přírodě a jak se v ní chovat (environmentální vzdělávání), ideálně již od dětského věku. Poté by řada regulací ani nemusela být prováděna, jelikož by turisté věděli, že nemají vstupovat mimo vyznačené trasy, odhazovat odpadky, dělat hluk, možná by dokonce byli schopni sami vyhodnotit, že masivně navštěvované oblasti vynechají v zájmu přírody. Tento přístup uplatňují ve Finsku, kde jsou od školky děti vzdělávány k ochraně životního prostředí a jak se v přírodě chovat či nechovat (Aaltonen cit. dle Bilanové, 2021).

Osvěta je opravdu alfou a omegou udržitelného cestovního ruchu, jelikož lze v praxi vidět, že řada osob ani netuší, jak se má chovat nejen v národním parku (pohybovat se jen po vyznačených trasách apod.), ale obecně v přírodě. Jakékoliv informace o nevhodném chování některých turistů pro média mají v tomto směru preventivní účel a je potřeba neustále v médiích vysvětlovat, proč se to či ono nesmí, např. plavání či bruslení na Čertově jezeře na Šumavě (Dolejský, 2021).

3.3.1 Prostorová zonace

V důsledku markantní prostorové, ale i časové koncentrace turistů a nedostatečné kvality destinačního managementu dochází k dosažení únosné kapacity destinace, což obvykle vede k řadě negativních dopadů. Únosnou kapacitou je myšlena prostorová schopnost dané lokality či místa uspokojit požadavky na rekreaci při zachování pozitivního dojmu většiny turistů (Šauer et al., 2015). Za pomoci prostorové zonace dochází k prostorové koncentraci nebo rozptýlu účastníků cestovního ruchu (Holešinská, 2022). Zonace tak respektuje přírodní a krajinné hodnoty daného území, ale rovněž zohledňuje historii a další možnosti rozvoje cestovního ruchu. Určuje základní způsoby využití daného území pro turismus, a to s prioritou ochrany přírody a krajiny či památek, a to za pomoci pevně geograficky stanovených zón. V rámci zonace může být použito omezování vstupu, ale i jeho zpoplatnění (Šauer et al., 2015).

Při zonaci je určitý geografický prostor rozdělen do zón dle funkčních hledisek. Následně tak vzniká zóna nepřístupná návštěvníkům, která je monitorována – jádrová zóna (core area) (Holešinská, 2022). Tyto zóny jsou často pod určitou právní ochranou, tedy např. rezervace (Waterton Biosphere Reserve Association, 2023). Poté nárazníková zóna (buffer zone), jejíž funkce je výchovně-vzdělávací, tudíž je přístupná návštěvníkům, ale je současně předmětem zkoumání (Holešinská, 2022). To znamená, že aktivity v této oblasti jsou organizovány tak, aby nebránily cílům ochrany jádrové oblasti, ale spíše ji pomáhaly chránit. Nárazníková zóna může být oblastí pro experimentální výzkum nebo může zahrnovat různé způsoby, jak spravovat přirozenou vegetaci, zemědělskou půdu, lesy, vodní plochy atd., aby se zvýšila celková kvalita produkce při zachování přírodních procesů a biologické rozmanitosti. V této zóně mohou být umístěna zařízení pro vzdělávání apod., ale jde o oblast, ve které je činnost člověka méně intenzivní než v zóně tranzitní (Waterton Biosphere Reserve Association, 2023). Poslední je tedy zmíněná zóna tranzitní (transition area),

nepodléhající striktním opatřením a přístupná bez omezení všem lidem a aktivitám cestovního ruchu (Holešinská, 2022).

Z uvedeného vyplývá, že koncepce zonace je navržena tak, aby byla flexibilní a využitelná různými způsoby, aby bylo možné reagovat na místní potřeby a podmínky (Waterton Biosphere Reserve Association, 2023). Rovněž je potřeba zmínit, že zonace může být prováděna také dle nabídky a poptávky, tedy nabídkově orientovaná (území přístupné jen místnímu obyvatelstvu) a poptávkově orientovaná (území vyhrazené primárně pro turisty) (Holešinská, 2022).

Ovšem zonaci je nutno pravidelně vyhodnocovat na základě výzkumu a monitoringu v dané lokalitě. Zonace by měla být nastavena tak, aby dopady cestovního ruchu neovlivnily negativně chráněnou oblast, jejíž okolí by v ideálním případě mělo být využíváno primárně pro environmentálně citlivý rozvoj infrastruktury cestovního ruchu a jeho produktů. Samotné navržené zonace by mělo vycházet z detailního a komplexního vyhodnocení všech aspektů (data z výzkumů a monitoringu, aktivity cestovního ruchu a stanoviska jeho aktérů atd.). U zonací je vždy rovněž nutné vymezit, jaký má být cílový stav, aby bylo možné průběžně kontrolovat, zda dochází k naplnění cíle. Důležitá je také časově podmíněná složka zonace území ve vztahu k cestovnímu ruchu, která by měla být běžnou součástí komunikace s návštěvníky a dalšími aktéry cestovního ruchu, např. omezení vstupu v době hnízdění ptáků (Šauer et al., 2015).

V prostředí České republiky se území národních parků člení dle cílů ochrany a stavu ekosystémů na 4 zóny: zóna přírodní (zachování ekosystémů, cílem je nerušený průběh přírodních procesů), zóna přírodě blízká (člověkem částečně pozměněné ekosystémy, cílem je dosažení přirozených ekosystémů), zóna soustředěné péče o přírodu (člověkem významně pozměněné ekosystémy, cílem je zachování nebo zlepšování stavu ekosystémů) a zóna kulturní krajiny, kde se nachází člověkem pozměněné ekosystémy, které trvale využívá (Národní park Šumava, 2021).

3.3.2 Prostorová koncentrace a rozptyl návštěvníků

Prostorová koncentrace je jedním z hlavních problémů chráněných oblastí v ČR, především národních parků. Řešením je především usměrnění nadměrného toku turistů hlavně v citlivých oblastech. Jejich rozptyl lze zajistit např. vysokou hustotou turistických

tras (nesmí být však opomenuta jejich propagace), uzavřením některých vytížených tras nebo jejich částí, případně organizováním turistických akcí v méně zatížených oblastech (Štěpanovská, 2003).

Co se týče rozptýlu návštěvníků, například národní parky a chráněné krajinné oblasti v se ČR snaží návštěvníky rozptýlit na méně známá místa jejich popularizací (např. projekt Neznámé Krkonoše) a informovat návštěvníky o míře zatížení jednotlivých oblastí, aby si mohli plánovat lépe své návštěvy a umožnit jim lepší plánování návštěvy (Dolejský, 2021). Pro rozptýl turistů v určité oblasti je vhodné provést taková opatření, která je povzbudí k návštěvě méně navštěvovaných míst, kde se navíc mohou nacházet oblasti, kde by místní obyvatelé a podnikatelé přivítali více turistů. Např. Paříž a Barcelona prostorové rozptýlení provádí v rámci svých strategií cestovního ruchu. Zajímavý způsob zvolily Helsinky, které vyzvaly své občany (podnikatele apod.), aby zvali turisty k návštěvě jejich oblíbených míst, a to např. tvorbou nových atrakcí nebo činností průvodců, kteří by turisty vodili do méně známých částí města. Tento způsob regulace je uplatnitelný i v přírodních oblastech, kde průvodci mohou brát návštěvníky do méně známých míst (Goodwin, 2019).

Aby nedocházelo k devalvaci zážitku z jedinečného místa, tak se o rozptýl návštěvníků snaží v ČR mimo jiné i Klub českých turistů, a to především zvyšováním povědomí o využívání značených tras a cyklotras (nevšední trasy s vlastním příběhem, projekt Pěšky po chatách českých turistů a další) ve spolupráci s vládní agenturou CzechTourism a Ministerstvem pro místní rozvoj. Proto je nutné vytvořit pro návštěvníky program či takové aktivity, které jsou velmi lákavé, jinak se budou stále dokola kumulovat na nejvíce zprofanovaných místech, jako je např. Sněžka (Chváta, 2020). To potvrzují i někteří vedoucí národních parků, kteří uvádí, že turisté nedbají na doporučení, aby se vydávali i do méně atraktivních míst (Gavriněv, 2020). Turistům tedy musí být nabídnuto něco, co budou chtít bezpodmínečně zažít nebo navštívit. K tomu mohou sloužit lépe zpřístupněné či propagované zajímavé přírodní atraktivity, ferraty, splouvání řek a další (Chváta, 2020). Proto např. Národní park Šumava pořádá jedno nebo dvoudenní komentované výpravy s průvodcem do jinak nepřístupných lokalit (jde o program Průvodci divočinou), kde se nachází v podstatě nedotčená příroda (Dvořák cit. dle Bilanové, 2021). Jedná se navíc o ekologickou turistiku, která je pro udržitelný cestovní ruch velmi důležitá. Další možností, jak zatraktivnit některé méně známé lokality a koncentrovat turisty do jiných oblastí, je např. budování stezek v korunách stromů (Dolejský, 2021).

Problematikou regulace cestovního ruchu se zabývá i Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR, kde je mimo jiné zmíněno, že by měly být posilovány schopnosti destinací k prostorovému a časovému rozprostření návštěvnosti, a to prostřednictvím cenové politiky, diverzifikace nabídky produktů, nalezení nových cílových skupin, zapojením informačních technologií a navigačních systémů, pružným a cíleným marketingem apod. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2021).

3.3.3 Omezování vstupu a zpoplatňování

Zpoplatňování, tedy vymáhání vstupného v určitých lokalitách, by nemělo být jediným a hlavním nástrojem regulace. Navíc by měla být jeho výše taková, aby neodradila např. sociálně slabší skupiny místních obyvatel. Obecně je nutno s tímto typem regulace postupovat promyšleně a obezřetně (Dolejský, 2021). Zpoplatnění některých přírodních atraktivit je v ČR velmi diskutovaným tématem a má své zastánce i odpůrce.

Jak již bylo uvedeno, některé národní parky v ČR čelí silnému náporu turistů, a proto jsou správami parků zaváděny či diskutovány různé typy regulací, a to i zpoplatňování. Poplatky mohou být nastaveny celoročně na stejnou hladinu nebo mohou být nízké či symbolické a v nejnavštěvovanějších měsících (např. období letních prázdnin) naopak vyšší. To znamená, že by se návštěvníci z časového hlediska více rozptýlili do celého roku, aby nemuseli platit vysoké vstupné, ale také by pravděpodobně došlo k celkovému ročnímu snížení počtu návštěv, jelikož by někteří zcela odmítli za návštěvu platit. Ovšem zpoplatnění vstupu do národních parků současná česká legislativa neumožňuje (Gavriněv, 2020). Se snížením počtu turistů navíc často nesouhlasí např. starostové obcí, pro které jsou příjmy z cestovního ruchu důležitou součástí rozpočtu, ale i další poskytovatelé ubytovacích či stravovacích služeb.

Zpoplatnění vstupu do národních parků v ČR je jejich Správami velmi podporováno (Krkonošský národní park, Národní park České Švýcarsko atd.), jelikož turisté nedbají na doporučení, aby se vydávali i do méně atraktivních míst, a to nejčastěji právě v sezóně (Gavriněv, 2020). Co se týče zpoplatnění, tak to je u národních parků v zahraničí často běžnou součástí. Příkladem mohou být nejen americké národní parky, ale i polský Krkonošský národní park (Karkonoski Park Narodowy), který je oproti české straně Krkonoš zpoplatněn od roku 1992, z čehož se roční výnos pohybuje okolo 30 mil. korun (Bilanová, 2021). Možná i proto se český Krkonošský národní park také snaží o zavedení zpoplatnění

vstupu, pro což je však nutná změna legislativy. I tak Správa parku nechala vypracovat průzkum, jehož výsledky ukázaly, že se zavedením vstupného ve výši 30 Kč souhlasí 64 % respondentů (Cerman, 2023). Návštěvníci by totiž sami mnohdy uvítali určitou regulaci, aby na zajímavých místech nebyla tzv. hlava na hlavě a nedošlo k degradaci jejich zážitku. Zpoplatněn je vstup také např. do polských Tater. Dalším zajímavým regulativním opatřením je přístup na některá místa pouze s certifikovaným horským průvodcem jako např. při výstupu na štít Gerlach ve Vysokých Tatrách (Bilanová, 2021).

Národní parky v ČR se snaží v rámci regulace turismu vytipovat nejvytíženější místa, do kterých alespoň omezují vstup, a to např. omezením provozu lanovky či vjezdu motorových vozidel. Lidé jsou v dnešní době totiž velmi pohodlní, a tato omezení, respektive nutnost absolvovat náročnější trasy je odradí, a v ideálním případě donutí k návštěvě jiného, méně frekventovaného místa. S tímto řešením se ztotožňuje např. Krkonošský národní park. Další možností omezení vstupu jsou online rezervace návštěvy daného místa, což vede k rovnoměrnějšímu rozložení turistů v prostoru i čase, což je vyhovující jak pro přírodu, tak pro poskytovatele služeb. Tento typ omezení by uvítal např. Národní park České Švýcarsko. Některé národní parky však nechtějí jít cestou omezování vstupu či poplatků, jako je např. Národní park Podyjí, kde se snaží spíše o rozptýlení turistů (Gavriněv, 2020).

Právě online rezervace pro vstup do určitých oblastí (např. národních parků) jsou v zahraničí běžné, kdy je nutno se objednat předem na určitý den a někdy dokonce i daný čas. Bez toho není vstup možný. Často se používá možnost koupě online vstupenek v kombinaci s prodejem vstupenek na místě. Tento systém byl velmi dobře pojat v případě Adršpašských skal (tento koncept přejal i Národní park Stolové hory pro vstup na Velkou Hejšovinu a do Bludných skal), kde funguje online i fyzický prodej vstupenek, ale zároveň je regulován limit maximálně 400 osob na hodinu. Navíc je možné si rezervovat online i parkování. Na webových stránkách jsou navíc interpretovány výhody online rezervace (nižší cena, lepší zážitek pro turisty, pozitivní dopad na přírodu, žádné fronty, nehrozí překročení limitu vstupenek na hodinu a s tím spojené další čekání). Stránky také poskytují přehled o dostupnosti vstupenek a míst k parkování (TS Adršpach, 2023). Zmíněná kombinace zavedení vstupného zároveň s regulací počtu osob je v praxi mnohem efektivnějším řešením, jelikož pouhé zpoplatnění nemusí dostatečnou regulaci zajistit (Hudema, 2019).

Další zajímavou regulací turistů je podmínka vstupu do dané lokality jen při rezervaci noclehu (v horské chatě, kempu apod.). Toto řešení bylo využito u jedné z výstupových cest na Mont Blanc, kde bylo možné vystoupit na vrchol jen při rezervaci na horské chatě, která se na stezce nacházela. Tento typ podmíněného vstupu do národního parku funguje rovněž na Novém Zélandu (Kennet cit. dle Bilanové, 2021).

V závěru je důležité uvést, že některé regulace spojené s omezením vstupu či zpoplatněním by v různých případech byly vhodné a z teoretického hlediska i možné (dostatek financí, žádná legislativní omezení apod.), ale některá hojně navštěvovaná místa v podstatě uzavřít nejde. V Národním parku Šumava jde např. o přístup na Březník, ale naopak jsou v parku také místa, kde by uzavírka možná byla (Jezerní slat' atd.), jelikož jejich návštěvnost neustále roste a je tam v podstatě jediný přístup. I kdyby došlo ke změně legislativy a národní parky by mohly vybírat poplatky, otázkou zůstává, zda nebudou turisté vstupy obcházet a neuškodí tak přírodě mnohem víc (Dvořák cit. dle Kiliána, 2019).

4. Praktická část

Praktická část této diplomové práce bude věnována několika tématům. Nejprve práce vymezí sledovanou oblast Železnorudska. Dále bude práce porovnávat návštěvnost přírodních lokalit mezi určitými roky, posléze porovná hustotu a rozšíření dostupných turistických tras v oblasti Železnorudska mezi roky 1948 a 2022, a ke konci se praktická část bude věnovat vyhodnocování dotazníků a rozhovorů s lidmi, kteří v této oblasti žijí, a jak oni nahlíží na toto téma.

4.1 Vymezení Železnorudska

V této práci se zkoumá území nazývané Železnorudsko. Tento termín je místními obyvateli pro oblast Železné Rudy a jejího okolí využíván zcela běžně, ale názory na hranice Železnorudska se už různí. Termín Železnorudsko je dokonce využíván i v mnoha propagačních materiálech města. Z rozhovorů s místními obyvateli a turisty a z následné konzultace mapy obsahující části obcí v okolí Železné Rudy vyšlo najevo, že místní obyvatelé a turisté vnímají Železnorudsko nejčastěji jako území, které zahrnuje 11 částí obcí. Těmito částmi obce jsou: Železná Ruda, Špičák, Alžbětín, Debrník, Pancíř, Nová Hůrka, Hojsova Stráž, Zelená Lhota, Hamry, Javorná a Prášily. Někteří respondenti určili jako Železnorudsko jen katastrální území města Železná Ruda, ale kvůli velkému počtu hlasů, které označovaly za Železnorudsko i území v blízkém okolí, bylo nakonec jako Železnorudsko vymezeno území, které bude možné vidět na obrázku číslo 1, který je přiložen níže. Dotazování se zúčastnilo 51 respondentů a jejich výběr byl zcela náhodný. Aby byla část obce počítána do území Železnorudska bylo zapotřebí získání minimálně 30 % z celkového počtu hlasů.

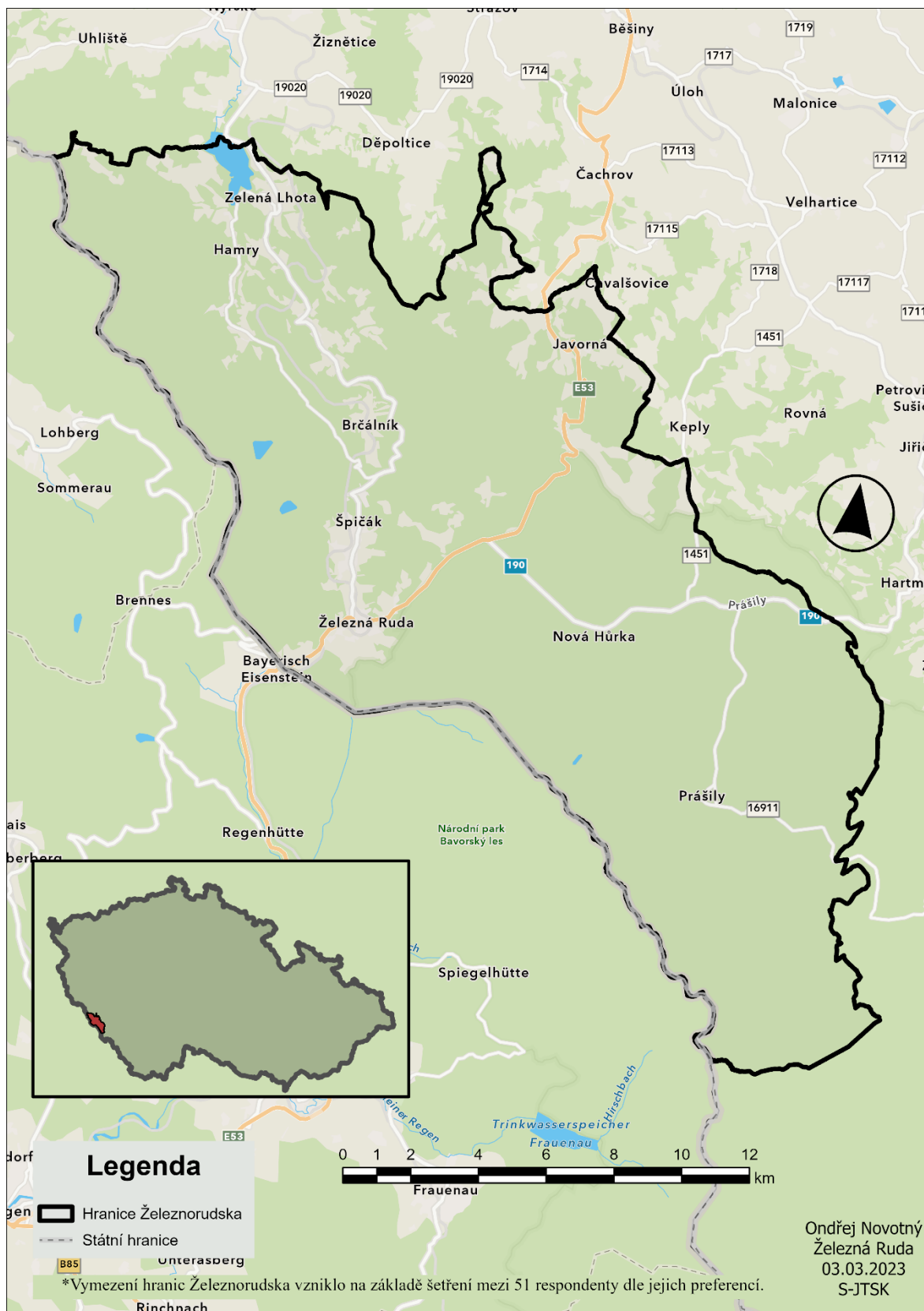
Tabulka č. 1: Odpovědi respondentů na otázku ukázání na mapě části obcí patřících do Železnorudska

Název části obce	Počet zmínek/hlasů
Špičák	51
Železná Ruda	51
Alžbětín	51
Debrník	51
Pancíř	51
Hojsova Stráž	45
Hamry	43
Zelená Lhota	39
Javorná	38
Nová Hůrka	36
Prášily	33
Modrava	6
Srní	5
Dobrá Voda	2
Keply	1
Onen Svět	1
Milence	1
Dešenice	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Ve výše přiložené tabulce jsou vidět celkové počty hlasů respondentů na otázku vyznačení části obcí spadajících podle jejich názoru do Železnorudska.

Obrázek č. 1: Vymezení oblasti Železnorudska

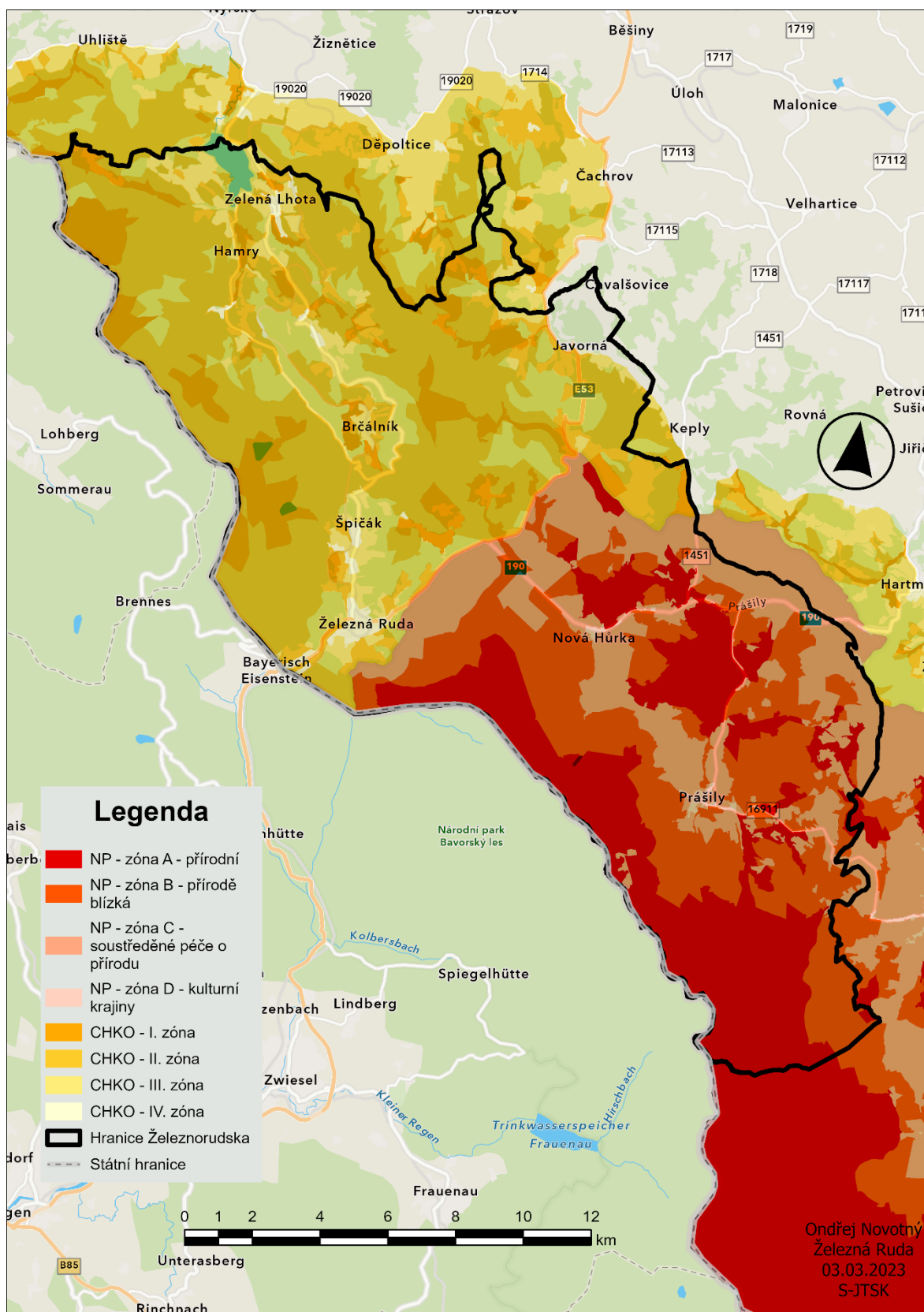

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

4.1.1 Ochrana přírody na Železnorudsku

Většina území se řídí zákony na ochranu životního prostředí. Národní park Šumava se nachází v nejnižnější části sledovaného území od okolí Prášil až téměř po Železnou Rudu. Vyskytují se zde i první zóny, převážně v oblasti Prášilského jezera a jezera Laka. CHKO Šumava pak zahrnuje oblast severně, severozápadně a severovýchodně od Železné Rudy až po jižní hranici Nýrska. Zde je ochrana přírody mírnější, ale nachází se zde řada přírodních parků, například Královský hvozd, které v podstatě nahrazují roli první zóny národního parku a turisté se zde mohou pohybovat pouze po značených cestách. Výše zmíněné prvky ochrany krajiny se nacházejí především na vrcholech hřebenů a v okolí horských potoků. Zmíněná ochrana přírody je znázorněna pomocí mapy níže.

Obrázek č. 2: Velkoplošná ochrana přírody na Železnorudsku

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

4.1.2 Rozvoj turistického ruchu na Železnorudsku

Počátky turistického ruchu na Šumavě se datují do 90. let 19. století. Návštěvníci přijížděli obdivovat krásu zdejší krajiny, přírodních památek i život místních zemědělců, dřevorubců a sklářů, kteří v kraji hospodařili. Tento zájem postupně ovlivnil celou oblast. Aby měli tito počínající turisté zázemí, postavili pro ně místní sportovci a nadšenci v horách turistické ubytovny a propojili je turistickými stezkami. A tak se začaly stavět turistické ubytovny na hřebenech Šumavy, např. chata na Ostrým (1897), Můstku (1935), Pancíři (1923), Jezerní stěně (Juránkova chata), Roklanu (1934) a další (Neumann, J., 2009). Také Klub Českých turistů, založený 11. června 1888 z iniciativy nadšenců v čele s Vilémem Kurzem st. (předseda Národní jednoty Pošumavské) zde postavil několik turistických chat a rozhleden a vyznačil kilometry turistických stezek.

Spolu s pěší turistikou se rozvíjelo i lyžování. V roce 1896 vznikl v Želené Rudě Svaz lyžařů v království českém a v roce 1903 byl založen sportovní klub lyžování. Vznikla tak lyžařská tradice na Šumavě a místních závodů se zúčastňovali i zahraniční sportovci (Němci a Norové). Lyžování a turistika se staly místní tradicí, učitelé ve školách učili žáky lyžovat a zakládali lyžařské oddíly a sportovní jednoty (Sokol Špičák, Tatraň Železná Ruda). Důležitým zlomovým rokem pro turistiku na obou stranách Šumavy se stal rok 1886. Turistika se v té době začala organizovat a řídit jako prostředek výchovy k vlasteneckým hodnotám pro Němce i Čechy. Na návštěvníky Šumavy bylo apelováno, aby chránili přírodu i kulturní památky (Neumann, J., 2009).

S rozvojem turistiky byly zakládány místní spolky, začalo se provozovat také horolezectví a vodní turistika. Se zvýšeným zájmem o sport a turistiku začaly vznikat větší turistické ubytovny, zakládaly se hostince a vydávaly se mapy a průvodce, pohlednice a kovové štítky na turistické hole. Období první republiky, 30. léta 20. století, je po právu nazýváno zlatou érou turistiky na Šumavě. Ta vrcholí v roce 1938, kdy byla pohraniční Šumava zabrána Německem.

Okupace československého pohraničí v roce 1938 a odsun českého obyvatelstva do vnitrozemí tento rozvoj však ukončily. Následoval poválečný odsun původního německého obyvatelstva, které zde po léta hospodařilo. Následně byla oblast osidlována obyvateli z vnitrozemí, kteří neměli k zdejšímu kraji vztah, hospodařit zde většinou neuměli a někteří i odešli. Vznikly státní a vojenské statky a novým obyvatelům přestalo na kraji záležet. Po vytvoření pohraničního pásma a vojenského újezdu Dobrá Voda z důvodů ochrany státní

hranice s Německem se region vylidnil, došlo k likvidaci desítek vesnic, chalup a samot (zaniklo cca 130 vesnic). Těmito demografickými přesuny došlo k narušení kontinuity historického vývoje regionu.

Teprve po roce 1989 se na Šumavu vrací život a turistika i do míst, která byla do té doby uzavřena. V dubnu roku 1990 byly odstraněny drátěné zátarasy a hraniční pás. V roce 1991 byl zřízen Národní park Šumava. Chyběla však veškerá infrastruktura, zejména v oblastech bývalého hraničního pásma za dráty, kam byl do roku 1990 zapovězený vstup.

Obnovený Klub československých turistů začal upravovat trasy do předválečného stavu. Řada cest zmizela, jiné zase přibýly. Dnes slouží turistům na Šumavě stovky kilometrů značených turistických tras, desítky kilometrů upravených cyklostezek, hotely, penziony, restaurace, půjčovny kol, koloběžek, rozhledny, infocentra, návštěvnická střediska. V zimě mají lyžaři k dispozici téměř 500 km značených běžeckých tras. Provozuje se zde i hojně sjezdové lyžování. Největší šumavské zimní středisko Železná Ruda – Špičák zahrnuje tři lyžařské areály: Špičák, Belveder-Samoty a Pancíř. Byla vybudována sedačková lanovka na Špičák a lanovka na Pancíř. Na provozování infrastruktury se podílí Správa Národního parku, obce a místní podnikatelé.

4.2 Nejvýznamnější přírodní lokality

Na určení nejvýznamnějších přírodních lokalit bylo pro účely práce také využito dotazování a rozhovorů s místními obyvateli a turisty. Respondentů bylo celkem 63, přičemž jejich výběr byl zcela náhodný. Každému respondentovi byla položena otázka, jaké atraktivní přírodní lokality se nacházejí na Železnorudsku. Aby nedocházelo k nedorozumění, byla dotazované osobě ukázána také mapa, kde bylo vyznačené území Železnorudska. Na této mapě nebyly viditelné žádné přírodní body, aby jejich úsudek nebyl ovlivněn tím, co na mapě uvidí, ale pouze tím, co oni sami znají a berou jako atraktivitu. Na mapě byly pouze územní jednotky pro lepší orientaci. Každá odpověď byla následně zaznamenána. Lokality, které se nedostaly přes hranici 30 %, nebyly už určeny jako atraktivní. Mezi nejvýznamnější přírodní lokality na Železnorudsku obyvatelé zařadili ledovcová jezera a území okolo nich. Největším z těchto jezer je Černé jezero, které je zároveň největším jezerem v České republice. Toto jezero se nachází v nadmořské výšce 1008 metrů a má rozlohu 18,47 ha (Vlček, 1984). Dalšími ledovcovými jezery jsou Čertovo jezero (9,71 ha), Prášilské jezero (3,7 ha) a jezero Laka (2,53 ha) (Vlček, 1984). Mezi další

přírodní lokality na Železnorudsku zařadili obyvatelé některé z okolních vrcholů. Jedná se o vrcholy Špičák, Pancíř, Můstek, Ostrý, Svaroh a Poledník. Poslední atraktivní přírodní lokalitou byl často jmenován vodopád Bílá strž.

Tabulka č. 2: Odpovědi respondentů na otázku vyjmenování atraktivních přírodních lokalit na Železnorudsku

Atraktivita	Počet zmínek/hlasů	Typ atraktivity
Černé jezero	61	Jezero
Čertovo jezero	61	Jezero
Špičák	56	Vrchol
Pancíř	49	Vrchol
Ostrý	48	Vrchol
Jezero Laka	43	Jezero
Prášílské Jezero	38	Jezero
Můstek	35	Vrchol
Poledník	33	Vrchol
Bílá strž	26	Vodopád
Svaroh	21	Vrchol
Polom	18	Vrchol
Prenet	15	Vrchol
v. n. Nýrsko	12	Vodní nádrž
Plesná	9	Vrchol

Zdroj: Vlastní zpracování

4.3 Porovnání dostupných turistických tras z roku 1948 se současností

V této kapitole se práce věnuje porovnáním turistických tras v oblasti Železnorudska mezi roky 2020 a 1948.

4.3.1 Rozbor mapových podkladů

Na základě dostupných mapových podkladů byly vytvořeny kartografické výstupy (viz. obrázek číslo 3 a číslo 4), které posloužily pro hodnocení stavu regulace nejen atraktivních přírodních lokalit v zájmové území Železnorudska. Při vizuálním porovnání obou mapových výstupů je na první pohled patrné, že rovnoměrnost rozložení sítě turistických tras se značně odlišuje. Zatímco v roce 1948 byly značené turistické trasy v podstatě rovnoměrně rozmístěné po celém zájmovém území s nepatrně vyšší koncentrací v oblasti Královského hvozdu, v současné době je jejich koncentrace nejvyšší v okolí města Železná Ruda – Špičák. Tento stav byl zapříčiněn zejména politickými událostmi, které se silně dotýkají celé této příhraniční oblasti. V následujících odstavcích budou tyto důležité milníky, jež měly jak pozitivní, tak i negativní vliv na krajinný ráz, ve stručnosti nastíněny, včetně jejich dopadů na místní turistiku.

Výraznou změnou v roce 2020 oproti roku 1948 je absence značených turistických tras v oblasti Královského hvozdu severozápadně od Železné Rudy. V sedle mezi vrcholem Svaroh (1 334 m n. m.) a Jezerní horou (1 341 m n. m.) kdysi stávala Juránkova chata, která byla důležitou křižovatkou tehdejší sítě značených turistických tras. Chata neboli spíše srub, byl postavena v roce 1922 plzeňským ski klubem, v jehož vedení se angažoval Arno Juránek, průkopník šumavského lyžování, po kterém dostala i svůj název. V roce 1931 srub vyhořel, ale o rok později zde byla postavena nová chata, která nabízela až 50 lůžek a velkou restaurační místnost. 30 léta 20. století znamenala pro místní turistiku dobu největšího rozkvětu a v okolí Svarohu byly pořádány i lyžařské závody. Tento rozmach turistiky však narušila Druhá světová válka, během které chatu používala německá armáda a na jejím konci v roce 1945 ji srovnala se zemí. Po válce byla chata obnovena podruhé, ale jednalo se už jen o jednoposchod'ovou budovu, která byla otevřena v prosinci roku 1945. O necelé tři roky později však byla tato oblast na několik desítek let uzavřena, chatu využívala jednotka pohraniční stráže a v drsných klimatických podmínkách postupně chátrala. Dnes jsou na jejím místě jen ruiny a informační tabule. Z české strany není lokalita přístupná, ale z Bavorska sem vede značená turistická trasa. Nicméně od roku 2009 pořádá Destinační

spolek pro Železnorudsko s povolením Správy NP Šumava pochod na Juránkovu chatu, kterého se smí zúčastnit maximálně 100 osob za přísného respektování pravidel ohleduplnosti vůči přírodě (Šmída, n.d.).

Od počátku rozvoje turistiky v oblasti Železnorudska platilo, že Černé jezero bylo vždy atraktivnější než sousední Čertovo jezero. Zdeněk Šmída se domnívá, že tato skutečnost byla pravděpodobně i důvodem, že na severním břehu Černého jezera byl v roce 1878 postaven patrový dřevěný přístřešek s ochozem v přízemí. Jiří Chudoba ve svém Průvodci Šumavou z roku 1896 o tomto stavení uvádí: „*U pavilonu možno dostati pivo, chléb a máslo. Také možno se projeti na malém ručním parníčku po jezeře.*“ Po vyhoření pavilonu byla na jeho místě postavena v roce 1901 dřevěná restaurace s prosklenou verandou směrem k jezeru. S narůstající turistickou návštěvností této lokality však objekt kapacitně nevyhovoval a v roce 1926 byl přestavěn na dvoupatrovou prostornou chatu s možností ubytování. Bohužel stejně tak jako většinu objektů v pohraniční oblasti Železnorudska, i tuto chatu v 50. letech obsadila Pohraniční stráž, zanedlouho poté vyhořela a již nebyla obnovena (Šmída, n.d.).

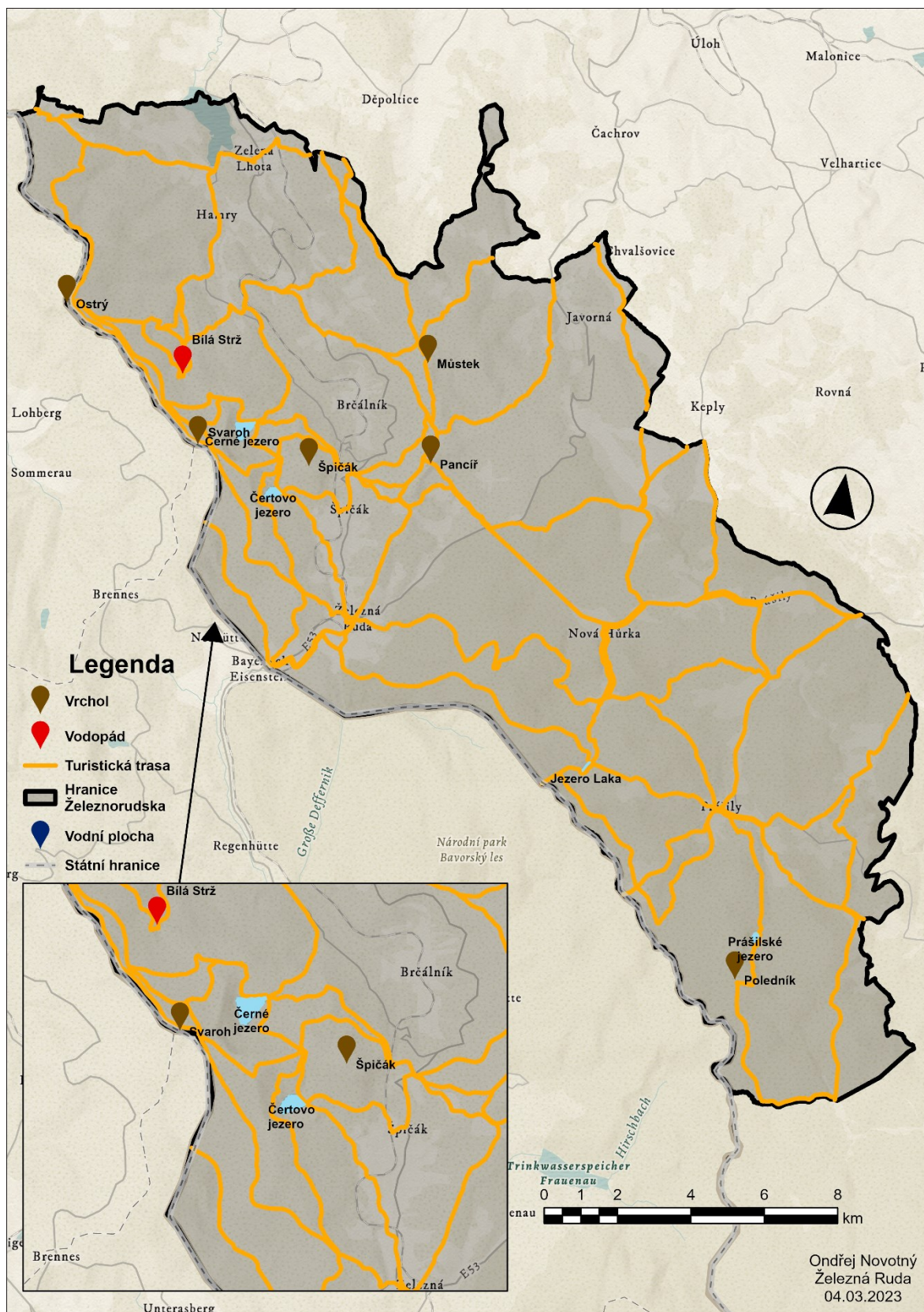
Dalším turistickým prvkem, který v současné síti turistických tras chybí, je Lávková cesta nad Čertovým jezerem. Trasa této cesty vedla částečně po dřevěných lávkách obcházejících kolmé skalní stěny, místy i po kamenných chodnících ve svahu o sklonu až sedmdesát stupňů a poskytovala otevřené výhledy na jezero. Tato vyhlídková stezka vznikla pravděpodobně v 80. letech 19. století a byla přístupná až do roku 1948. Od poloviny 20. století stezku využívala pohraniční stráž. Po pádu železné opony byly dřevěné lávky podřezány, oblast se stala přírodní rezervací a stezka už nebyla obnovena. Na počátku 21. století město Železná Ruda vyvinulo snahu o znovuoobnovení Lávkové cesty. Nechalo si vypracovat posudkové studie, které nevykazovaly negativní dopady na životní prostředí. Ovšem vzhledem k tomu, že se zde vyskytuje i chráněný druh tetřeva, musel být vyhotoven i posudek na jeho ovlivnění, který prokázal, že znovuoobnovení Lávkové cesty by mělo negativní vliv na jeho populaci. Přesto, že město Železná Ruda získalo na obnovu Lávkové cesty dotaci, tak se v dohledné době realizovat nebude (Kojan, 2009).

Tabulka č. 3: Porovnání dostupnosti přírodní atraktivity mezi roky 1948 a 2020

Atraktivita	Dostupnost po značené tur. cestě v roce 1948	Dostupnost po značené tur. cestě v roce 2020
Černé jezero	ANO	ANO
Čertovo jezero	ANO	ANO
Špičák	NE	ANO
Pancíř	ANO	ANO
Ostrý	ANO	ANO
Jezero Laka	ANO	ANO
Prášilské Jezero	ANO	ANO
Můstek	ANO	ANO
Poledník	ANO	ANO
Bílá strž	ANO	ANO
Svaroh	ANO	NE

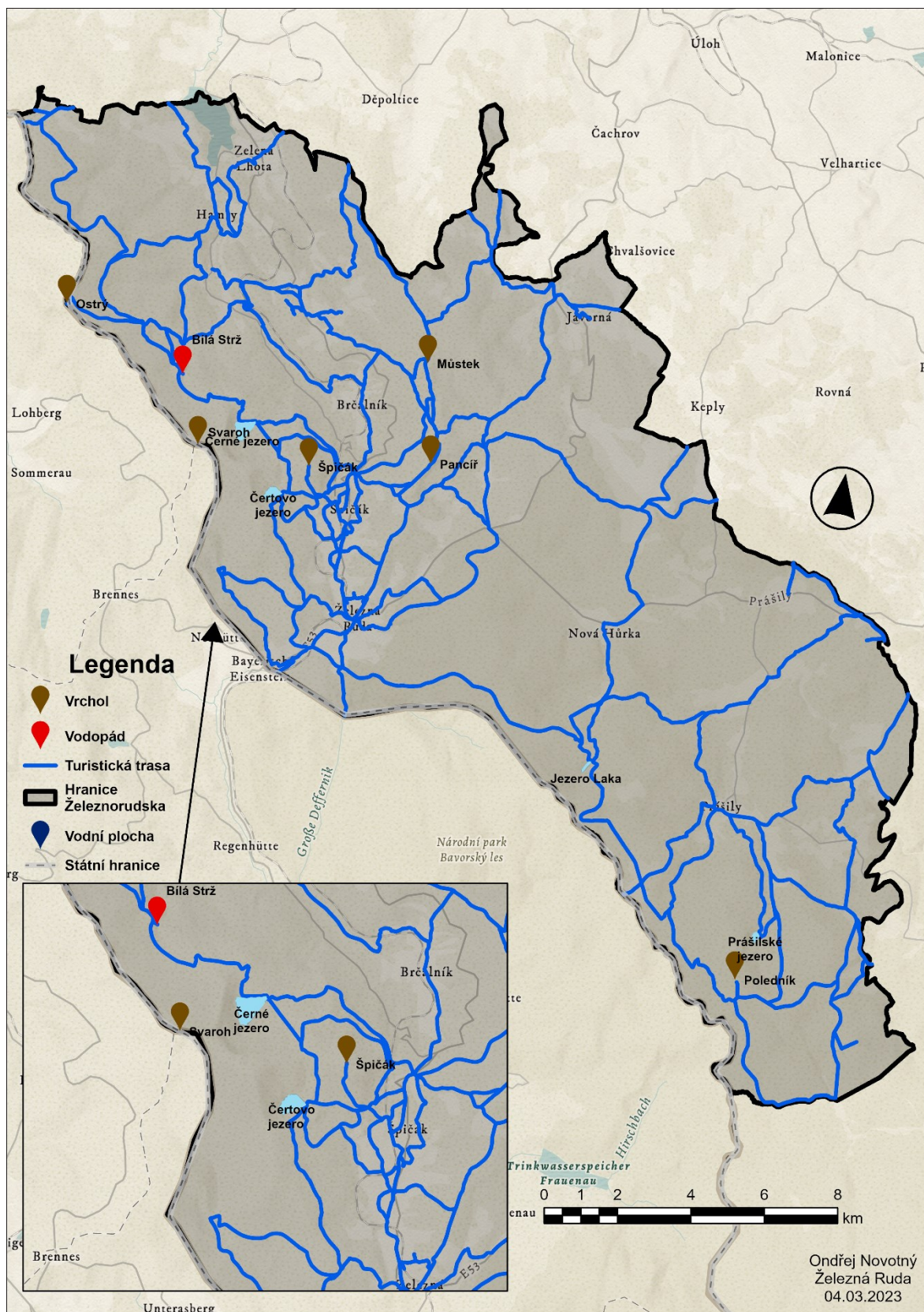
Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázek č. 3: Turistické trasy v roce 1948 na Železnorudsku

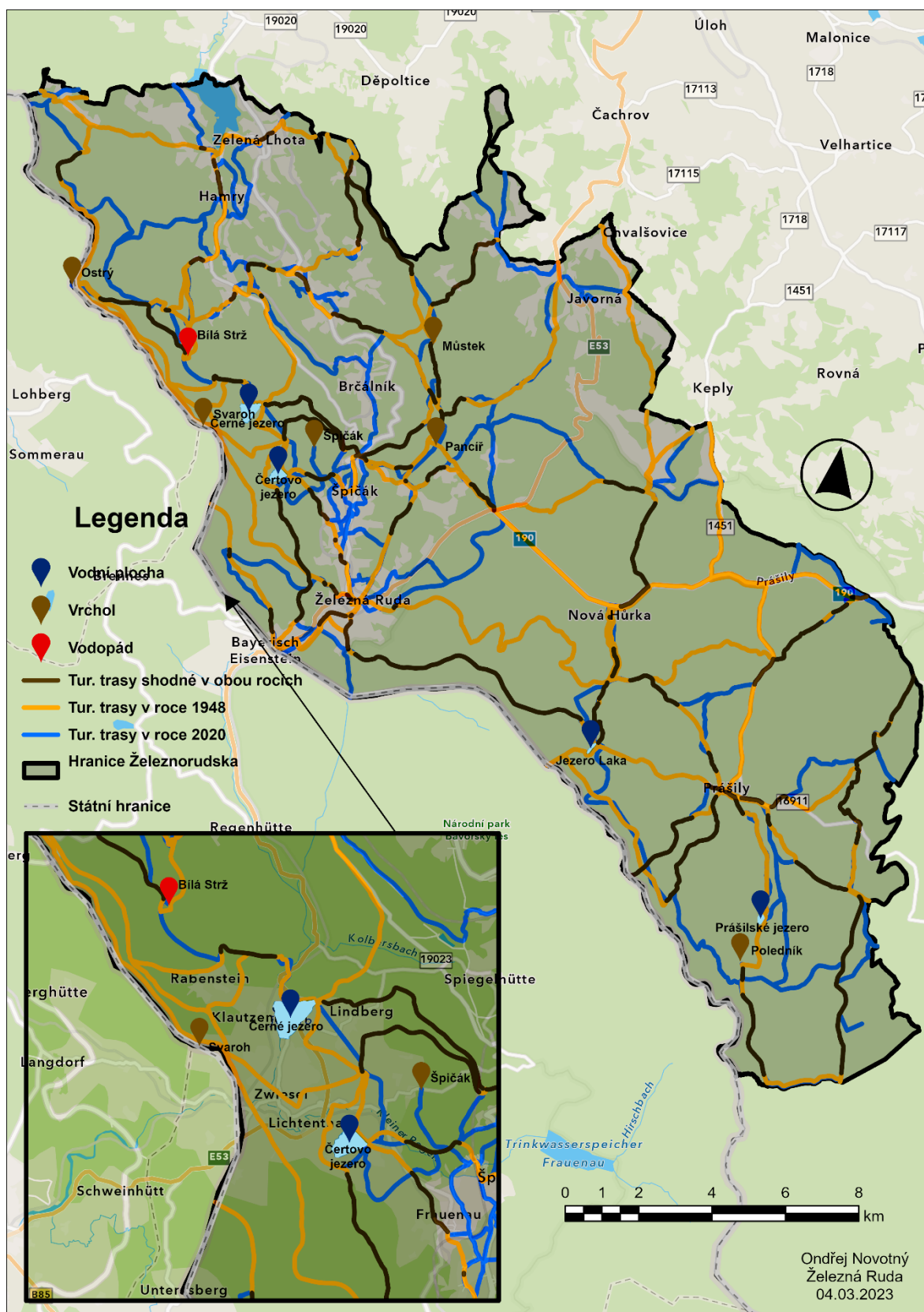
Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

Obrázek č. 4: Turistické trasy v roce 2020 na Železnorudsku

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

Obrázek č. 5: Porovnání turistických tras mezi lety 1948 a 2020 na Železnorudsku

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

4.3.2 Hustota turistických tras na Železnorudsku v roce 1948 a 2020

Celková délka značených turistických tras na území Železnorudska v současné době činí 286 kilometrů, z toho je 79 kilometrů naučných stezek. V roce 1948 zde bylo celkem 270 km značených turistických tras. Ačkoliv je celková délka značených turistických tras v obou sledovaných letech téměř identická, při podrobnějším porovnání map znázorněných na obrázcích číslo 6 a 7 je patrné, že jejich hustota byla v obou sledovaných letech odlišná v různých oblastech.

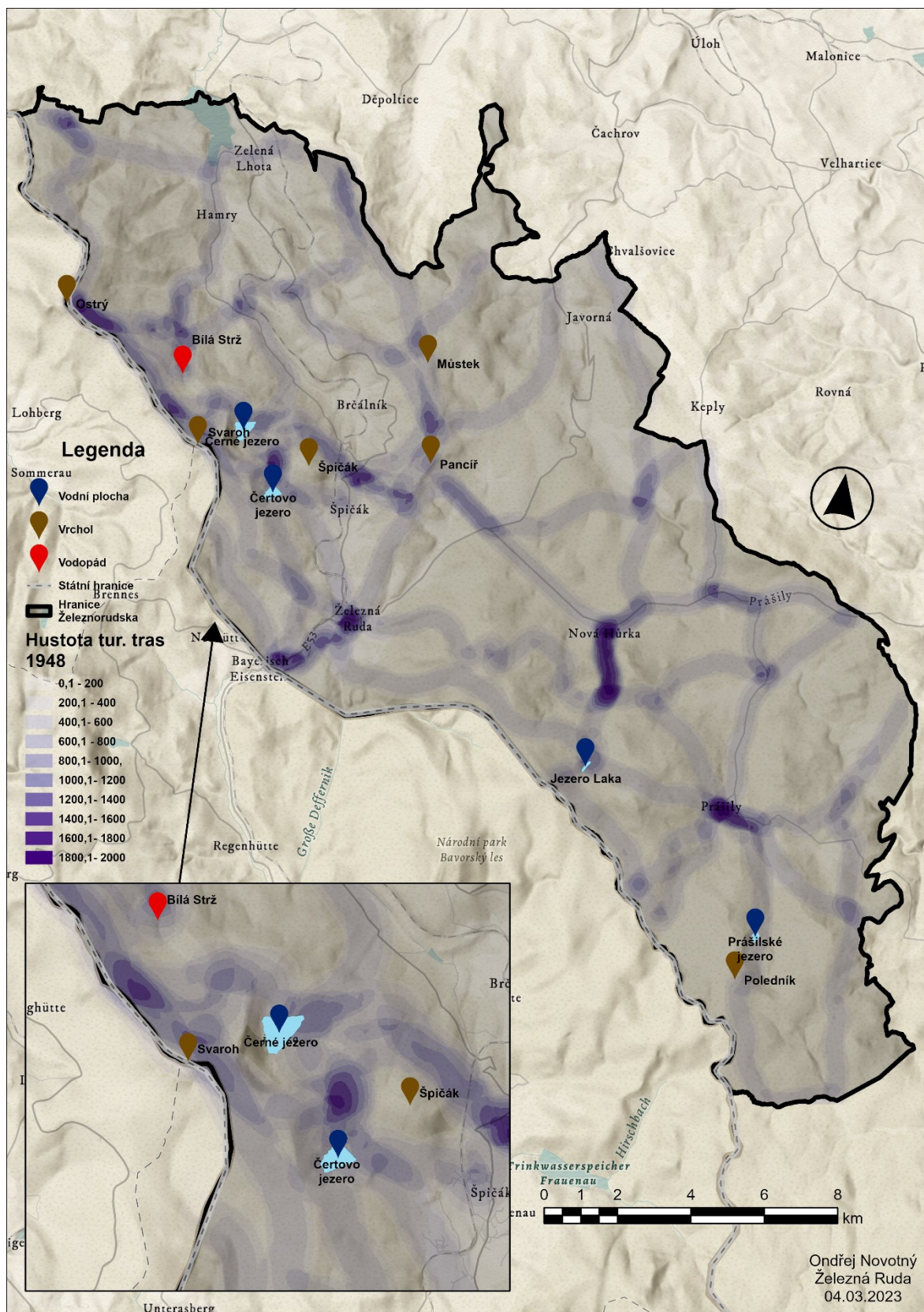
Hustota sítě značených turistických tras je podílem celkové délky turistických tras a rozlohy zájmového území Železnorudska v letech 1948 a 2020. Oblast Železnorudska prošla v minulém století několika významnými politickými, společenskými a hospodářskými změnami, které měly výrazný dopad nejen na turistický ruch a přírodu v této lokalitě. Od toho se odvíjela i hustota značených turistických tras na tomto území. V roce 1948 byly značené turistické trasy rovnoměrně rozmístěny po celém zájmovém území s nepatrně vyšší koncentrací v oblasti Královského hvozdu. V té době zde prakticky neexistovalo žádné omezení, které by bránilo turistům navštěvovat jakékoliv přírodní lokality. Území bylo protkáno cestičkami, stezkami a značenými turistickými trasami, které propojovaly šumavské vesnice, osady, samoty a horské chaty. V 50. letech komunistický režim omezil volný pohyb v příhraniční oblasti, mnohé objekty využívala Pohraniční stráž pro své potřeby a turistická infrastruktura zde začala chátrat. V roce 1963 byla na Šumavě vyhlášena Chráněná krajinná oblast a v roce 1991 byl zřízen Národní park Šumava. Tyto kroky vedly k regulaci turistického ruchu a ochraně přírodních lokalit. Hustota značených turistických tras se postupně snižovala v citlivých oblastech, zatímco v okolí turisticky využívaných center se zvyšovala. Tento fakt lze pozorovat zejména v okolí města Železná Ruda – Špičák, kde v posledních letech vzniklo mnoho naučných stezek, které přibližují návštěvníkům informace např. o sklářské tradici na Železnorudsku, o místní železné oponě, o historii obce Špičák nebo o Černém jezeru. Nedaleko města Železná Ruda začíná naučná stezka Tetřeví, která seznamuje turisty se životem tetřeva v šumavských lesích.

Když se podíváme na sledované přírodní atraktivity, největší změny oproti současnému stavu lze určitě pozorovat v okolí dvou ledovcových jezer, Černého a Čertova jezera. Dříve v tomto území vedlo několik turisticky značených tras. V současné době vlastně do území okolo vrcholu Svarohu není z české strany legální trasa. Dříve ovšem vedla

přímo po státní hranici s Německem značená turistická trasa z vrcholu Ostrého, přes Svaroh, kde se následně větvila na více tras směřujících buďto do Železné Rudy po takzvané dámské stezce, přes Jezerní Horu na rozcestník Rozvodí, anebo také byla možnost sejít k Černému jezeru. Velkou změnu zaznamenalo také okolí vrcholu Špičák a obce Špičák. Toto území bylo dříve velmi málo protkané turistickými trasami. Dokonce ani na vrchol Špičáku nevedla oficiálně značená trasa. Dnes je toto území ale silně protkané. Jedním z důvodů je i oblíbenost místního lyžařského areálu, který se rozprostírá na svazích Špičáku. Tento areál poskytuje turistům zázemí a infrastrukturu. Co se týče sledovaných jižních atraktivních lokalit v okolí Prášil, tak tyto lokality zůstaly podobně přístupné a nedošlo k výraznému úbytku turistických tras a změny jejich hustoty v prostoru.

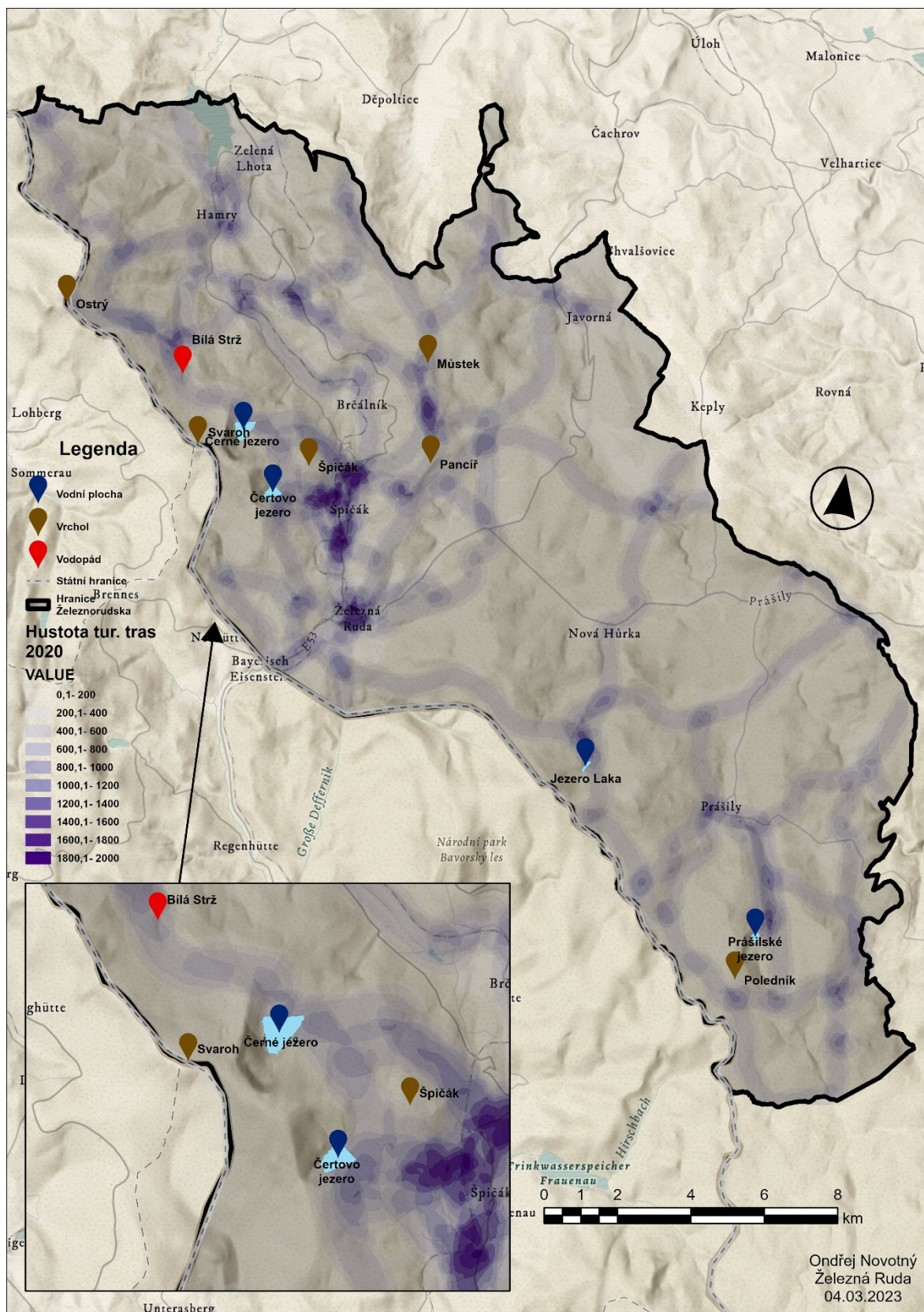
Pro lepší orientaci v rozdílech byla také vytvořena mapa, která tyto rozdíly znázorňuje. Jedná se o obrázek číslo 8.

Obrázek č. 6: Hustota turistických tras na km² v roce 1948 na Železnorudsku

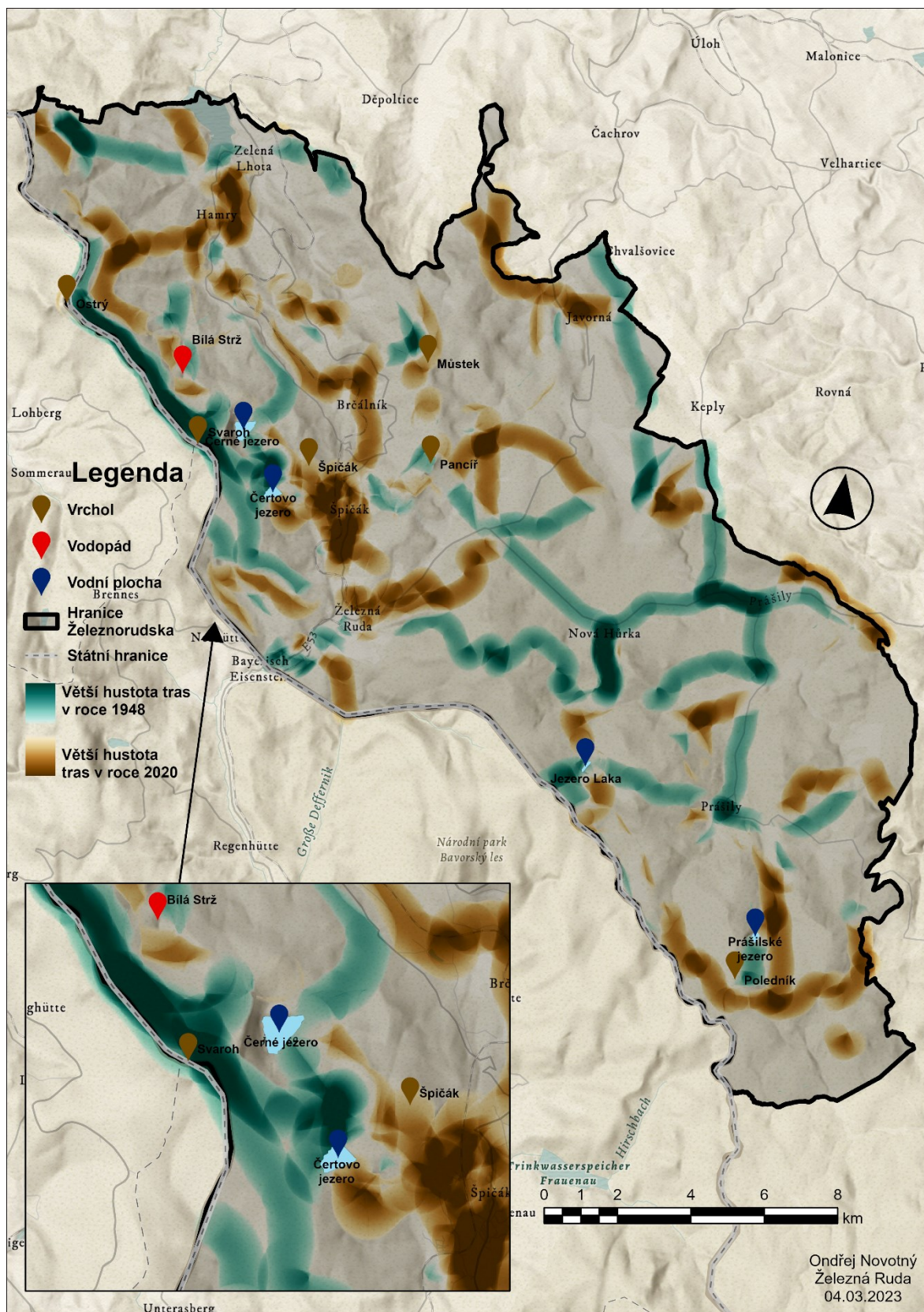
Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

Obrázek č. 7: Hustota turistických tras na km² v roce 2020 na Železnorudsku

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

Obrázek č. 8: Rozdíl hustot turistických tras mezi roky 1948 a 2020 na Železnorudsku

Zdroj: Vlastní zpracování pomocí ArcGIS Pro, 2023

4.3.3 Vliv železné opony na Železnorudsko

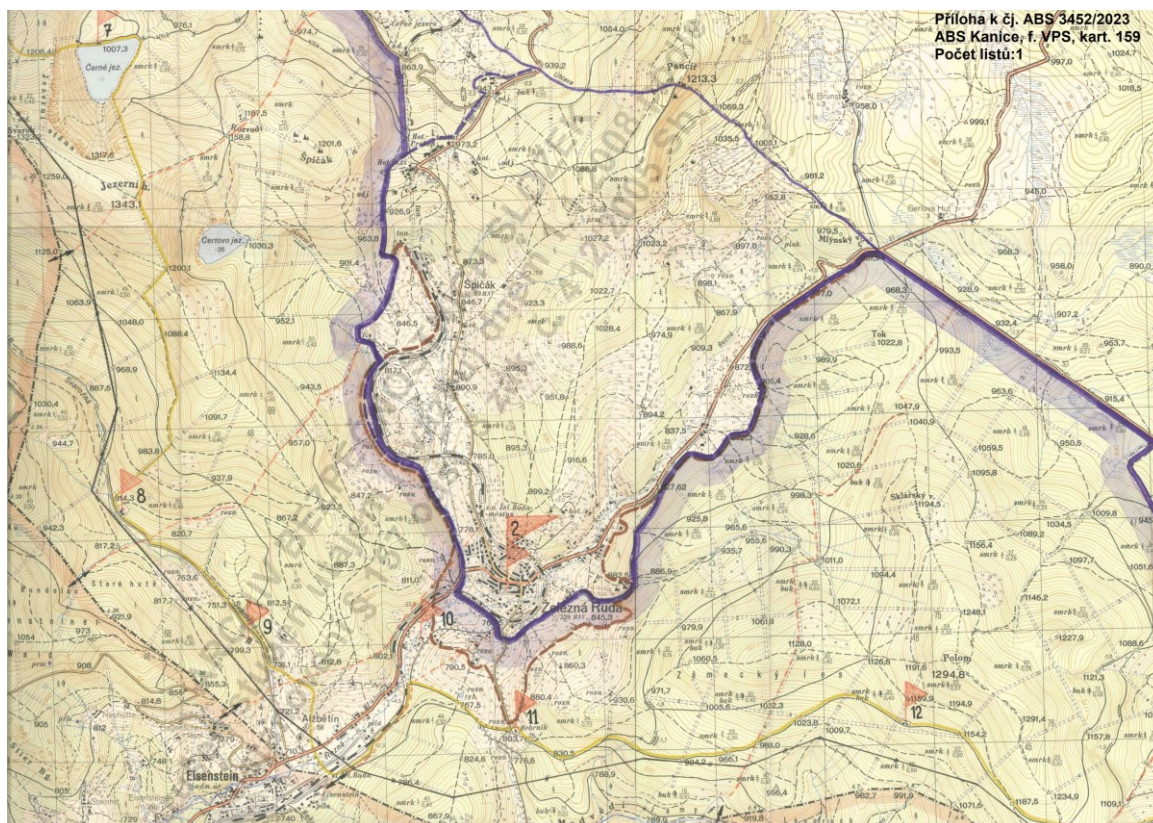
Důležitou vývojovou etapou z hlediska průchodnosti krajiny na území Železnorudska bylo období mezi lety 1948 a 1989. V polovině 20. století došlo v Československu k velkým politickým změnám, které měly obrovský vliv na pohraniční oblasti. Po druhé světové válce se vztahy mezi Sovětským svazem a západními státy začaly zhoršovat, což vyústilo v rozdělení Evropy na dvě poloviny pomocí tzv. železné opony. Železná opona představovala neprostupnou bariéru, která měla podobu drátěných plotů, elektrickým proudem nabitých drátů, minových polí, samostřelných zbraní, a navíc byla střežena útočícími psy a všudypřítomnou ozbrojenou ostrahou hranic. Díky těmto opatřením se mohla příroda uvnitř tohoto střeženého pásu rozvíjet bez jakýchkoliv antropogenních zásahů.

Brzy po pádu železné opony v roce 1989 se v Německu zrodila myšlenka, že by se území, které bylo více než 40 let nepřístupné, mohlo přeměnit v tzv. Green Belt neboli zelený pás. Výzkumy z konce 70. let 20. století prokázaly, že se zde nacházejí rozmanité rostlinné a živočišné druhy i celé biotopy. Green Belt má za cíl chránit biodiverzitu a je to důležité území z hlediska ochrany mnoha ohrožených druhů flory a fauny. Na území bývalé železné opony bylo v celé Evropě vytvořeno mnoho chráněných oblastí, jako jsou národní parky, biosférické rezervace a přírodní rezervace, aby mohly lépe naplňovat potenciál ochrany přírody (Bartoš a kol., 2006).

Na obrázku číslo 9, který je přiložen níže, lze vidět kudy vedla železná opona v okolí města Železná Ruda v letech 1956-57. Tento výřez z mapy byl poskytnut Archivem bezpečnostních složek, který sídlí v Kanici, na žádost o poskytnutí mapového zachycení pohraničních zón v oblasti Železnorudska. Archiv bezpečnostních složek vysvětluje značení v mapě tak, že žlutě je zaznamenán průběh zakázaného pásma, modře pak průběh hraničního pásma. Modrá čára se světle modrým podkreslením přináší průběh hraničního pásma od roku 1957, modrá čára bez podkreslení stav předchozí, pravděpodobně od roku 1951. Hnědá čárkovaná čára zachycuje jeden z návrhů. Nejsou však informace, zda byl realizován. Klikatou černou čarou je zakreslen průběh trasy drátěného zátarasu. Mapa rovněž nevyovídá, do kdy stav z roku 1957 platil. V každém případě ke změně došlo nejpozději v roce 1964. V obrázku jsou také znázorněny roty Pohraniční stráže pomocí červených vlaječek.

Od roku 1950 byla v území vymezená 3 pásma. První bylo pohraniční pásmo. V tomto pohraničním pásmu nebyla ustanovena zvláštní omezení pro obyvatelstvo. Jednalo se o operační prostor pro Pohraniční stráž. Druhým pásmem bylo hraniční pásmo, které bylo vyhlášeno v dubnu 1950 z důvodu omezení obyvatelstva v působnosti Pohraniční stráže. Hranici hraničního pásma tvořila hraniční čára. Toto pásmo zasahovalo někdy až 15 kilometrů do vnitrozemí. Vstup do pásma byl možný jen s povolenkou a platil zde úplný zákaz pohybu mimo cesty, silnice nebo železnice od setmění do svítání. Povolenky k pohybu uděloval příslušný oddíl pohraniční stráže. Třetím vymezeným pásmem roku 1950 bylo zakázané pásmo, které bylo pásmem s nejvyšší mírou restriktivních opatření o hloubce cca 2 km od státní hranice směrem do vnitrozemí. V roce 1964 bylo však zakázané pásmo zrušeno. Brzy se totiž ukázalo, že systém tří restriktivních pásem je hospodářsky neúnosný. Od poloviny 50. let docházelo k dílčím úpravám, které vyvrcholily v roce 1964, kdy vzniklo nové hraniční pásmo, které bylo platné až to roku 1989. Po zrušení zakázaného pásma bylo stanoveno hraniční pásmo v rozsahu 1–3 kilometry od státní hranice. Vstup do hraničního pásma byl pouze na propustku (Pulec, 2006).

Obrázek č. 9: Vytyčení hraničního pásma v prostoru Špičáku a Železné Rudy z let 1956-57

Zdroj: Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV, Kanice, 2023

Železná oponě v oblasti Železnorudska se věnuje i naučná stezka Utajená obrana železné opony.

4.3.4 Naučné stezky na Železnorudsku

Specifickým druhem značených turistických tras jsou naučné stezky, které se staly populárním prostředkem pro vzdělávání a turistiku. V zájmovém území Železnorudska se nachází celkem 9 naučných stezek s celkovou délkou 79 kilometrů. Právě díky naučným stezkám je v oblasti města Železná Ruda větší hustota turistických tras.

NS Brčálník

Lokalita naučné stezky Brčálník se rozkládá v těsné blízkosti přírodní rezervace Brčálnícké mokřady a provede návštěvníky malebnou krajinou Úhlavského údolí přes mokřady a rašeliniště s vysokou strukturální a biotopovou rozmanitostí. Počátek i konec naučné stezky je v osadě Brčálník, jedná se tedy o okružní stezku v délce 4,5 km. Jelikož stezka vede částečně po povalových chodnicích s omezenou šířkou, je stezka určena pouze jako jednosměrná. Stezka má kromě hlavní informační tabule celkem 6 zastavení, na kterých se návštěvníci mohou dozvědět informace o hřebenu Jezerní hory, o místní železniční trati, o přírodní rezervaci Brčálnícké mokřady, o Můsteckém hřebenu nebo o řece Úhlavě.

NS Hamry – Úhlavský luh

Údolím říční nivy řeky Úhlavy provází návštěvníky i naučná stezka Hamry – Úhlavský luh. Tato okružní trasa o délce 4 km začíná v obci Hamry u místního kostela. Prostřednictvím pět informačních tabulí poskytuje návštěvníkům informace o řece Úhlavě, jejích pramenech a hydrologii. Dále se zde mohou návštěvníci dozvědět, jak samovolně vznikají lesy na opuštěných zemědělských půdách nebo o osídlení tohoto území a o změnách v krajině za poslední století. Na trase se nachází i mokřadní část území, které návštěvníci překonávají po povalových chodnicích.

NS Z Hamrů na Ostrý

Naučná stezka Z Hamrů na Ostrý začíná v obci Hamry a po šesti kilometrech vystoupá až na vrchol hory Velký Ostrý (1 293 m n. m.). Na stezce se nachází celkem 14 zastavení s informačními tabulemi, které poskytují návštěvníkům informace o místní geologii, flóře a fauně, o historii obce Hamry, o vývoji lesa, o lesních škůdcích, o Horské službě a v neposlední řadě o vrcholech Velký a Malý Ostrý.

NS Špičák – Černé jezero

Z parkoviště u Špičáckého sedla vede k Černému jezeru naučná stezka o délce 7 kilometrů. Podél stezky je rozmístěno 5 informačních tabulí, které návštěvníky seznamují s přírodou a historií dané oblasti, nebo i s výstavbou špičáckého železničního tunelu. Jeden

informační panel se věnuje využití vodní energie, neboť na Černém jezeře byla v roce 1930 postavena první přečerpávací elektrárna v Čechách.

NS Historie obce Špičák

Naučná stezka Historie obce Špičák na 16 panelech informuje návštěvníky o vzniku a rozvoji místní turistiky, o založení Horské služby na Šumavě, o první lanovce na Šumavě, o historii největšího šumavského lyžařského areálu na Špičáku nebo o stavbě špičáckého železničního tunelu, díky kterému se celá oblast zpřístupnila a stala se tak absolutním přelomem v historii místní turistiky. Okružní trasa je dlouhá 6,8 km a začíná a končí na parkovišti Kaskády na Špičáku.

NS Sklářská

Nejdelší naučnou stezkou na Železnorudsku je NS Sklářská, která dosahuje délky 36 kilometrů. Podél stezky je rozmístěno 16 informačních tabulí, které se věnují historii sklářství, technologiím výroby skla, seznamují návštěvníky se sklářskou tradicí na Železnorudsku a ukazují vztah mezi sklářským průmyslem a životem obyvatel tohoto regionu.

NS Utajená obrana železné opony

Naučná stezka s názvem Utajená obrana železné opony má dvě samostatné poznávací trasy, trasu Belveder a Trasu Debrník. Obě trasy mají počátek v centru města Železná Ruda. Návštěvníci 1,9 km dlouhé trasy Belveder se mohou dozvědět informace o základních typech poválečných bunkrů, které byly stavěny v pásmu předem budované obrany pro jednotky armády. Na trase je umístěno 8 naučných tabulí a na vlastní nebezpečí je možné vstoupit do šesti zpřístupněných, donedávna utajovaných pevnostních objektů. Naučná stezka končí v blízkosti železniční stanice Železná Ruda město. Trasa Debrník je dlouhá 4,5 km a provede zájemce bývalým hraničním a zakázaným pásmem, které bylo do roku 1989 pro běžné občany zcela nepřístupné. Na této trase je celkem 12 informačních tabulí, na kterých se návštěvníci dočtou informace např. o podobě a účelu zařízení a budov používaných

Pohraniční stráž ke střežení hranice. Trasa Debrník je ukončena u hraničního přechodu Železná Ruda / Bayerisch Eisenstein v Alžbětíně.

NS Tetřeví

Tetřeví naučná stezka má svůj počátek na Debrníku a vede do sedla v Polomu. Je dlouhá 5,8 kilometrů a pěti informačních tabulích poskytuje návštěvníkům podrobnosti o životě tetřeva, který se v České republice vyskytuje jen v omezené populaci na Šumavě. Stezka dále prezentuje informace o vhodných podmínkách pro jeho přežití, jeho rozmnožovacím chování během období tokání, vhodné potravě a přirozených nebezpečích, kterým jsou tetřevi vystaveni během hnízdění a péče o mláďata.

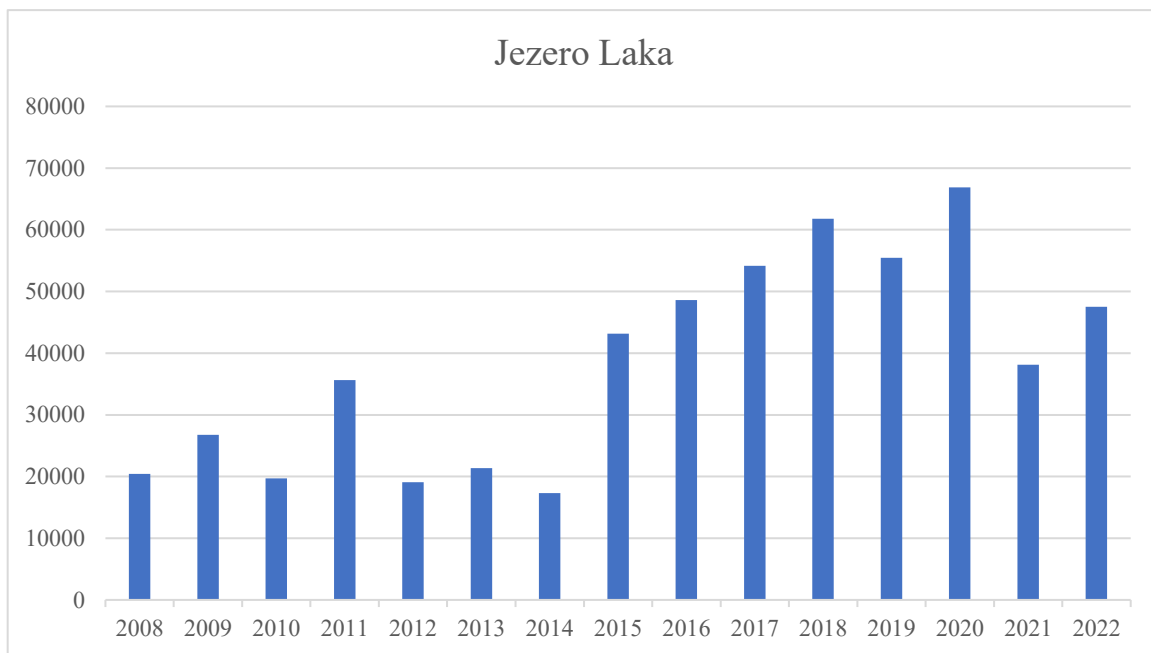
NS Hadí stezka

Hadí naučná stezka vede z rozcestí Gerlova Hut' na Prameniště Řezné. Stezka je dlouhá 2,5 km a na své trase nabízí návštěvníkům možnost seznámit se s místní faunou a flórou, zejména s hady a ještěrkami, které se v této oblasti vyskytují. Na stezce je několik zastavení s informacemi o jednotlivých druzích hadů a ještěrek, jejich životě a biotopu. Jelikož stezka obsahuje interaktivní prvky, je vhodná nejen pro milovníky přírody, ale zejména i pro rodiny s dětmi. Během trasy nabízí krásné výhledy na okolní krajinu.

4.4 Porovnání návštěvnosti přírodních lokalit na Železnorudsku

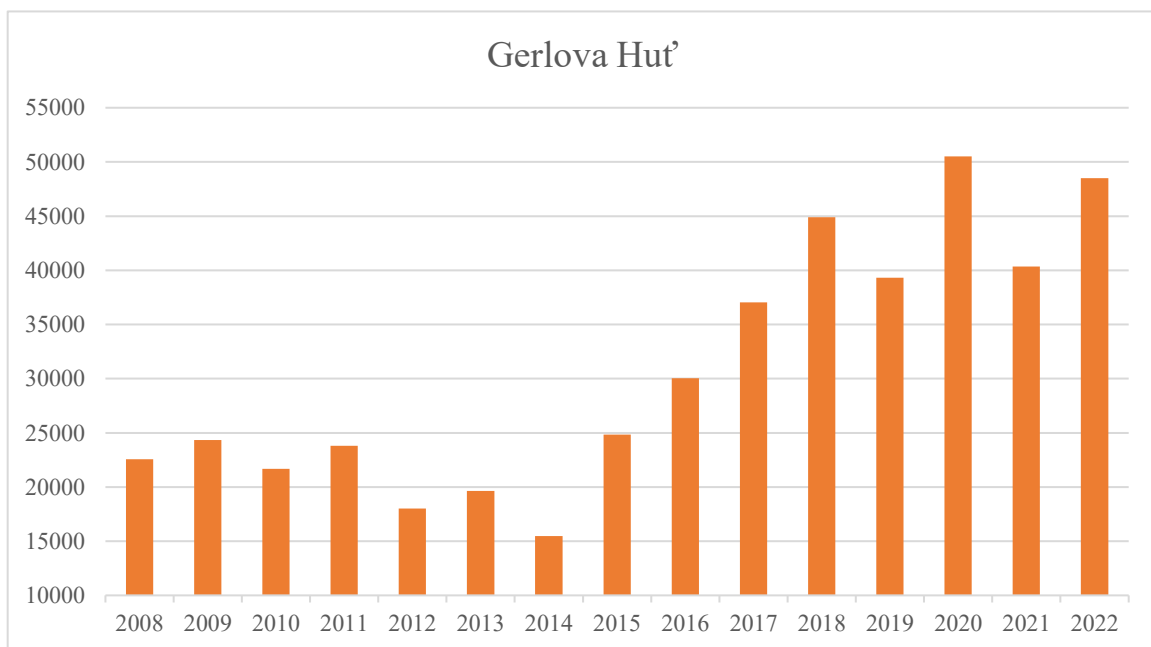
Tato kapitola se zabývá porovnáním návštěvnosti přírodních lokalit v oblasti Železnorudska od roku 2008 do roku 2022. Data pro tento účel poskytl NP Šumava. Z dat, které poskytl NP Šumava byla vybrána jen místa, která leží ve sledovaném území. Jedná se o pět lokalit, kde NP Šumava sleduje návštěvnost. Konkrétně se jedná o jezero Laka, Gerlovu Hut', Dálnici, Prášílské jezero a Poledník. Tato data nebyla sbíraná pomocí sčítačů, ale byla získána od strážní služby sčítáním návštěvníků na jednotlivých lokalitách.

Graf č. 1: Návštěvnost jezera Laka

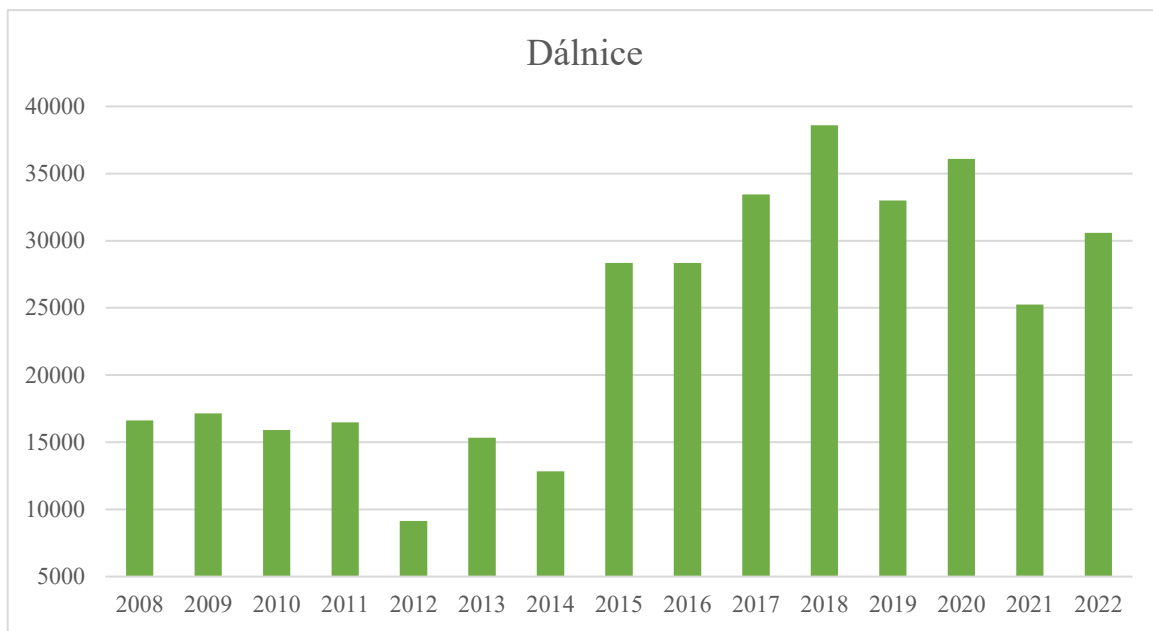
Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Graf č. 2: Návštěvnost Gerlovy Hutě

Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Graf č. 3: Návštěvnost Dálnice

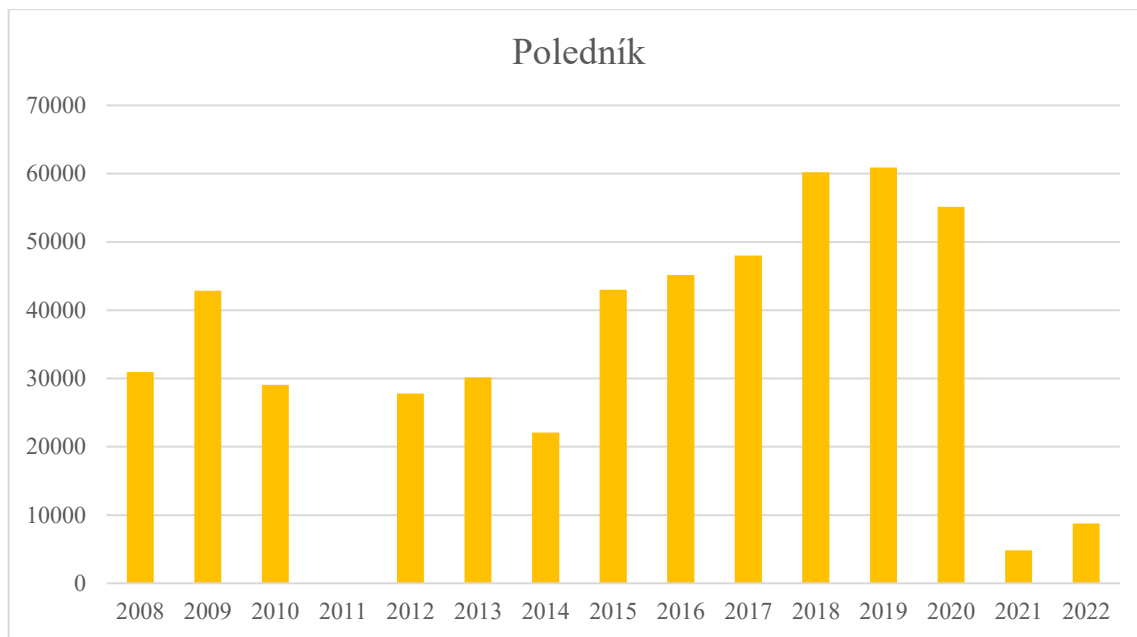
Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Graf č. 4: Návštěvnost Prášílského jezera

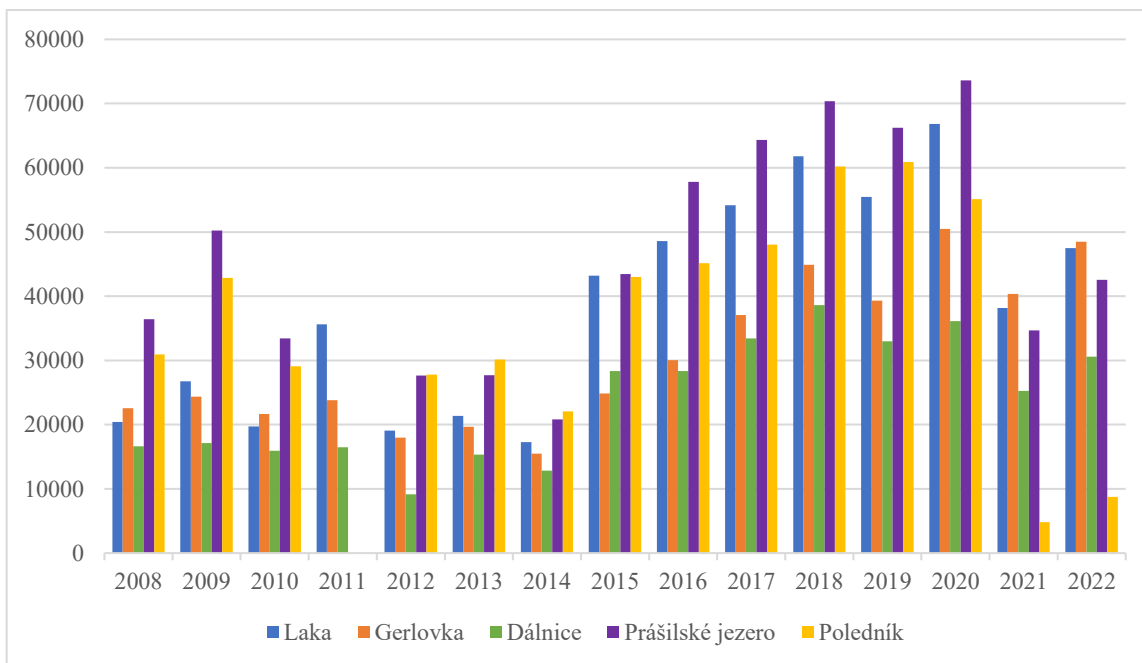
Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Graf č. 5: Návštěvnost Poledníku

Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Graf č. 6: Souhrnný graf návštěvnosti lokalit

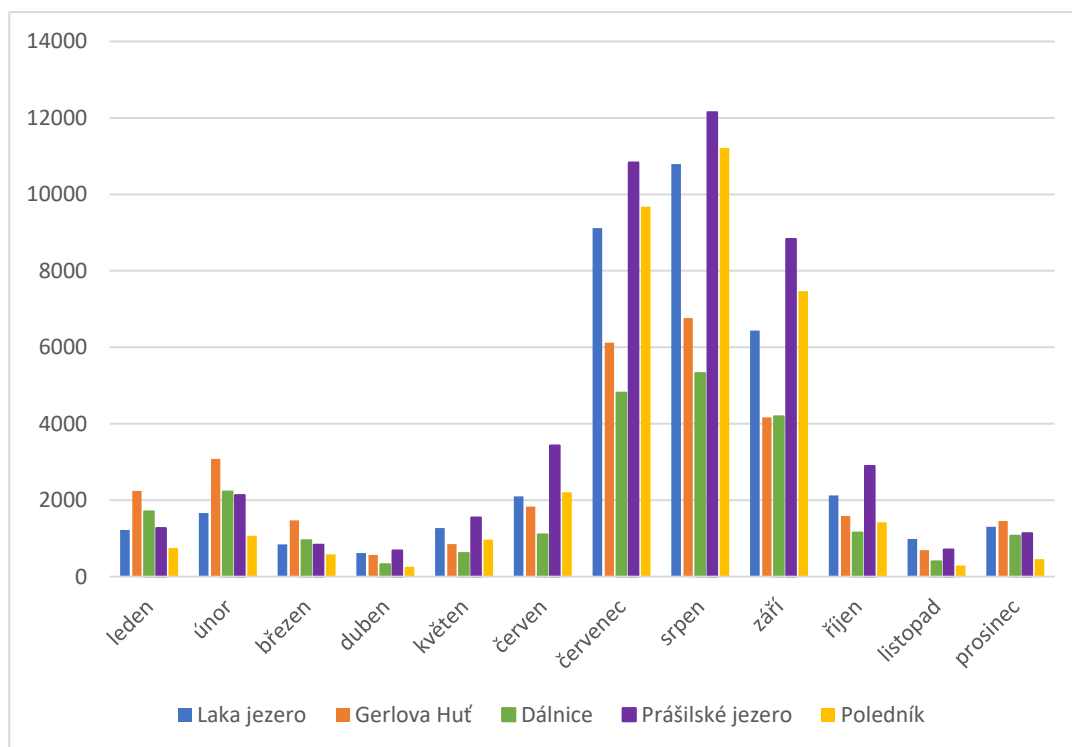
Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Na výše přiložených grafech lze pozorovat, jak se vyvíjela roční návštěvnost pěti Národním parkem sledovaných míst v oblasti Železnorudska mezi lety 2008 a 2022. Na první pohled lze pozorovat korelaci mezi návštěvností Poledníku a Prášilského jezera. To je dáno faktem, že tato dvě místa nejsou od sebe příliš vzdálena a tudíž turisté, kteří navštíví jednu lokalitu často během jednoho výletu navštíví i lokalitu druhou. U těchto dvou lokalit chybí v roce 2011 data, což vysvětluje chybějící sloupec grafu. Obecně platí, že lokality, které se nacházejí v prostoru poblíž sebe, mají podobnou křivku grafu návštěvnosti. Jde hlavně o lokality Poledník – Prášilské jezero a Gerlova Huť – Dálnice. U všech těchto grafů lze ale pozorovat společné znaky. Jedním z těchto znaků je mírný pokles návštěvníků do roku 2014. Od roku 2014 počet návštěvníků těchto lokalit převážně jen rostl až do roku 2020, kdy vypukla po celém světě pandemie nemoci covid-19. Strmě stoupající návštěvnost od roku 2014 má podle ředitele NP Šumava několik příčin. Jednak návštěvníky přitahovalo dění kolem nedávné kůrovcové kalamity a v TV byl uveden seriál Policie Modrava, což zvýšilo zájem o oblast. Dále uvádí, že důvodů stále vyšší návštěvnosti je určitě několik. Je ovšem přesvědčený, že jeden důvod dominuje. Velké území lidmi neovlivňované krajiny, tedy tisíce hektarů divoké přírody, do kterých člověk pouze nahlíží. To jinde ve střední a západní Evropě nemůžeme prý zažít (Novinky, 2015). Rekordní návštěvnost v roce 2020 a pokles návštěvnosti v roce 2021 vysvětluje mluvčí Správy NP Šumava Jan Dvořák. Rekordní návštěvnost přírodních lokalit na Železnorudsku dle něj byla zaznamenána v roce 2020, v čase pandemie covid-19. Jednak se zkomplikovalo cestování do zahraničí, a také byly zavřeny atrakce uvnitř budov, včetně uzavření návštěvnických center. Turisté tak volili pobyt v tuzemské přírodě s návštěvou přírodních památek. V roce 2021 došlo k návštěvnostnímu poklesu těchto míst, což vysvětluje Správa NP opětovnou možností vycestovat snadno do zahraničí a také velkým počtem deštivých dní v tehdejší léte, což výlety do přírody znemožňovalo. Naopak díky tomu stoupl počet vodáků, sjíždějících Vltavu, která vzhledem k dešťům měla příznivé podmínky pro splouvání. Rekordní počet turistů absolvoval program Průvodci divočinou (Dvořák, 2021). Největší pokles byl v lokalitě Poledník, kde se čísla dostala z vysokých hodnot z roku 2019, kdy Poledník navštívilo téměř 61000 lidí, až na necelých 5000 návštěvníků v roce 2021. Toto výrazné snížení počtu návštěvníků není však dané pandemií covid-19, ale tím, že rozhledna na Poledníku byla touto dobou opravovaná. Poledník je totiž hlavně navštěvován kvůli rozhledně, která stojí na jeho vrcholu. Z důvodu oprav musela být ovšem rozhledna uzavřena, a pro turisty se tudíž stalo místo téměř neatraktivním. Všechna ostatní místa

ztratila mezi lety 2020 a 2022 téměř 50 % počtu návštěvníků. Veliký pokles návštěvnosti Prášílského jezera v roce 2020 je určitě daný již zmíněnou opravou rozhledny na Poledníku. Jelikož se nejedná o data ze sčítačů, ale o data získaná od strážní služby sčítáním návštěvníků na jednotlivých lokalitách, mohou být takto data mírně nepřesná a o jejich naprosté důvěryhodnosti se může spekulovat.

Monitoring návštěvnosti v současné době probíhá ve všech národních parcích a chráněných územích v ČR. V posledním desetiletí dochází ve všech národních parcích k trvalému nárůstu návštěvnosti. Zatím však neexistují studie, vysvětlující tento nárůst. Nárůst je často přičítán vlivu sociálních sítí, zvětšené kapacity parkovacích a ubytovacích zařízení, informačním a marketingovým aktivitám, nabídkám nových zážitků, změnám v době pandemie covid-19, rostoucímu trendu pobytu a sportování v přírodě s jistotou "značky" národního parku i lepším finančním a časovým možnostem návštěvníků. Zatím pouze Krkonošský národní park hlásí častou přeplněnost a přelidnění na nejvyhlášenějších lokalitách ale neuvažuje o regulaci návštěvnosti zpoplatněním, tak jako je tomu na polské straně parku. Ostatní parky obdobné situace zažívají zatím zřídka a řeší je posílením kapacit strážců přírody a o zavedení zpoplatnění vstupu také neuvažují. Důvodem je složitá změna legislativy, kterou by bylo nutné provést i náročné až někde téměř nemožné uvedení do praxe. (Kolektiv autorů, 2021)

Graf č. 7: Průměrná měsíční návštěvnost lokalit mezi roky 2008-2022

Zdroj: NP Šumava (2023), vlastní zpracování

Graf číslo 7 slouží k porovnání sezónnosti míst, na kterých NP Šumava sleduje návštěvnost. Jak jde v grafu vidět, tak největší zájem o lokality je v měsících červenec až září. To je samozřejmě způsobené tím, že v těchto měsících jsou hlavní školní prázdniny, a tudíž rodiny s dětmi mají čas a prostor na cestování a trávení dovolené na Železnorudsku. Průměrně nejslabšími měsíci jsou duben a listopad. V těchto měsících navštěvuje obecně Železnorudsko nejméně turistů z důvodu špatného počasí, které je sychravé a pro výlety neatraktivní. Naopak například u lokality Gerlova Huť, jejíž průměrná návštěvnost je často jedna z nejnižších, lze v zimních měsících pozorovat rostoucí zájem o lokalitu. To je dáno faktem, že na Gerlovy Hutě se nachází vcelku velké parkoviště, ale především je zde uzel běžkařských tras. Díky tomuto faktu se Gerlova Huť stává v zimních měsících v průměru nejnavštěvovanější lokalitou. Podobný trend můžeme sledovat u lokality Dálnice, která leží na běžkařské trase vedoucí právě z Gerlovy Hutě, a tudíž mezi sebou data těchto dvou lokalit korelují.

4.5 Rozhovory s místními odborníky na téma regulace návštěvnosti

4.5.1 Rozhovor s ředitelem NP Šumava

Pan Pavel Hubený je ředitelem NP Šumava. V roce 1988 nastoupil do Správy CHKO Šumava v Sušici a od té doby se profesně pohybuje v oblasti životního prostředí a NP Šumava. Pro potřeby této práce s ním byl veden krátký rozhovor na téma regulace návštěvnosti.

Otázka č. 1: Pořádáte nějaké programy pro turisty na území Železnorudska?

P. Hubený: „*Správa NP Šumava pořádá řadu akcí pro veřejnost po celém území NP a CHKO Šumava, většina se ale odehrává spíše v centrální části Šumavy. V oblasti Železnorudska určitě probíhá několik vycházek ‚Průvodci divočinou‘.*“

Otázka č. 2: Pokud ano, kolik jsou ochotni návštěvníci za tyto programy zaplatit? (je cena adekvátní nabízené službě?)

P. Hubený: „*Rezervace na ‚průvodce divočinou‘ stojí 450 až 650–1800 Kč (jednodenní/dvoudenní). Celý projekt generuje mírný zisk. Cena je adekvátní – průvodce s sebou bere 8-10 osob, pohybuje se zčásti mimo trasy a podává informace o území. K tomu je každoročně vyškolen.*“

Otázka č. 3: Bylo by možné se s průvodcem dostat i na místa, kam je normálně vstup turistům zakázán (za předpokladu, že je regulován jejich počet a současně i chování na daném místě)?

P. Hubený: „*Ano, projekt ‚průvodci divočinou‘ umožňuje se dostat i na místa, která jsou veřejnosti nepřístupná. Počet vstupů, doba, kdy tam lze vstupovat a přesnou lokalizaci určí orgán ochrany přírody povolenou výjimkou pro každou exkurzi.*“

Otázka č. 4: Zaznamenáváte během své pracovní činnosti nějaké negativní dopady turistiky na Železnorudsku? (potažmo činnosti strážců NP)

P. Hubený: „*Evidujeme obecné dopady turistiky (odpadky, hluk apod.) Ale i specifické jako: vstupy do území se zákazem vstupu, agresivní chování vůči strážcům apod.*“

Otázka č. 5: Jak dlouho pracujete pro NP Šumava? Pozorujete za tuto dobu nějaké změny v chování návštěvníků NP?

P. Hubený: „*Nastoupil jsem na Správu CHKO Šumava v Sušici v roce 1988. Za tu dobu se několikrát změnilo chování návštěvníků – resp. jejich preference a způsoby pohybu po území, i přístup k chráněnému území. Do roku 1989 se návštěvnost soustředila na trasu na Černé, resp. Čertovo jezero a na hřebenovku Pancíř-Můstek. V roce 1990–1991 došlo k masívní expanzi neregulovatelné návštěvnosti po celém území Šumavy, zejména v území bývalého hraničního pásma a bývalého vojenského újezdu. V 90. letech se tento tlak částečně zmírnil, časté byly ale nepovolené vjezdy nebo dokonce nepovolené vyhlídkové lety. Na začátku tisíciletí se aktivizoval tlak na zpřístupnění dosud nepřístupných atraktivit (zejména Jezerní hora) a začala se silně rozvíjet cykloturistika. Ta v současné době téměř dominuje, přičemž hlavní roli hrají elektrokola zvyšující dostupnost území. V posledních cca 5 letech narůstá pohyb návštěvníků podle navigace – tedy mimo značené turistické trasy. Od covidu roste agresivita návštěvníků obecně.*“

Otázka č. 6: Jak se stavíte k rozvolňování omezeného vstupu do určitých lokalit? Např. Jezerní hora, Jezerní stěna (lávková cesta) atp.

P. Hubený: „*Podle platné legislativy a všech aktuálně platných dokumentů (výsledky procesu EIA) je rozvolňování omezení v oblasti Jezerní hory nemyslitelné.*“

Otázka č. 7: Jaké jsou podle Vás nejvhodnější nástroje regulace návštěvnosti přírodních lokalit? (omezení vstupu, permity, vstupy s průvodcem atp.)

P. Hubený: „*Regulační nástroje jsou závislé na dostupnosti území a intenzitě zatížení návštěvností. Míru regulace pak nastavujeme podle úrovně citlivosti nejcitlivějších složek přírody. V případě, že i rušení jedním jedincem (1 návštěvníkem) je pro složky přírody rizikové, nebo forma rušení více návštěvníky může mít fatální vlivy na složky přírody, musí být území uzavřeno zcela. V případě, že je možné rušení akceptovat v určitém období, místě či za definovatelné intenzity, lze aplikovat nástroje vstupů s průvodcem, časově a početně omezených vstupů nebo časově omezených značených tras. U toho je ale nezbytné si uvědomit, že oba procesy – zpřístupňování x regulace vstupu musí být flexibilní.*

Příklady:

a) citlivá složka přírody se pohybuje v prostoru – proto by bylo vhodné aktualizovat vymezení území s regulací

- b) stav citlivé složky přírody se zhoršuje – zvyšování míry regulace
- c) stav citlivé složky přírody se zlepšuje – snižování míry regulace
- d) změny formy návštěvnosti mění stav citlivé složky přírody – regulace formy návštěvnosti nebo aktualizace vymezení území s regulací
- e) některé složky přírody se v průběhu času stanou citlivými – změny regulace i vymezení regulovaného území“

4.5.2 Rozhovor se starostou města Železná Ruda

Ing. Filip Smola je současným starostou města Železná Ruda. Je již podruhé zvoleným starostou.

Otázka č. 1: Jaký je Váš vztah k Železnorudsku?

F. Smola: „*Železnorudsko miluji. Narodil jsem se zde a pro Železnorudsko dýchám a snažím se pro to dělat co je v mých silách. Je to pro mě nejkrásnější místo jaké znám.*“

Otázka č. 2: Jako člověk, který žije na Železnorudsku, jsou zde nějaká místa, která rád navštívujete a jaká jsou zatím turisticky opomíjena?

F. Smola: „*Pro mě osobně je nejmilejší místo okolí Čertova jezera a jezero samotné. Měl jsem tam i svatbu. Ale zajímavá pro mě jsou ta opomíjená místa. Vidím problém v tom, že tady máme pár míst, která jsou podle mě extrémně turisticky vytižená. V čele s Černým jezerem, které bych přirovnal k Matějské pouti v Praze. A pak tu jsou místa, která stojí za návštěvu, ale jsou málo turisticky navštěvovaná. Množství lidí, které proudí na Černé jezero je obrovské. Už kvůli tomu, že tam jezdí městský vláček, přístup je „bezbariérový“, na Špičáckém sedle je velké parkoviště, kde se dají půjčit i elektrokola a elektokoloběžky. Opomíjenou lokalitou je ale dle mého názoru okolí vrcholu Polom, který je velmi zajímavý, ale turisticky téměř nevytižený. Mým cílem je rozmístit turisty více rovnoměrně po území Železnorudska.*“

Otázka č. 3: Je něco, co Vám vadí na turistickém ruchu na Železnorudsku? Případně jaké byste navrhoval řešení tohoto problému?

F. Smola: „Vadí mi koncentrace turistů do jedné lokality. Jde o Černé jezero a Pancíř. Obě tyto přírodní lokality sdílí stejný výchozí bod a parkoviště, ale spojit tato místa jedním výletem je složité, protože jsou od sebe vzdálená. Kapacita parkoviště je pro obě tato místa nedostatečná. Rozšíření parkoviště ale není možné. Dále mi vadí sezónnost návštěvnosti. V zimní sezóně na přelomu roku se změnil počet lidí v Železných Rudě z 1600 stálých obyvatel na skoro 50000. Tento fakt s sebou nese problémy spojené třeba s výrobou vody a přetížením čističky odpadních vod. Snahy zmírnit sezónnost z naší strany jsou. Jde třeba o lákání nových skupin turistů.“

Otázka č. 4: Pozorujete za dobu působení na Vaší pracovní pozici nějaké změny v chování návštěvníků Železnorudska?

F. Smola: „Určitě se rozmáhá elektromobilita, která pomáhá lidem dostat se z Železných Rud dále během jednoho dne. A dále se zde změnil turistický ruch v době covidu. Ať už pozitivně, nebo negativně. Ve městě došlo k obrovskému nárůstu cen nemovitostí.“

Otázka č. 5: Je víc návštěvníků v letní nebo v zimní sezóně?

F. Smola: „Já už jsem naprosto přesvědčen, že to je v letní sezóně. Zimní sezóna je zde totiž velmi drahá. Nejde jen o to, že letní sezóna je delší, ale jde také právě o ceny v zimní sezóně. Roční přenosná permanentka na Špičák stojí více než roční členství v nějakém golfovém klubu. Letní sezóna bude čím dál tím víc sexy. Širší nabídka aktivit a přijatelnější ceny, z důvodu možnosti rozprostření do celé letní sezóny, a nejen limitace na pár týdnů podle stavu sněhové pokrývky.“

Otázka č. 6: Jak se stavíte k rozvolňování omezeného vstupu do některých lokalit? Např. Jezerní Hora, Svaroh, Juránkova chata, lávková cesta apod...

F. Smola: „Já jsem jednoznačně pro rozvolňování a zpřístupnění některých lokalit. Svaroh je obrovské téma. Juránkova chata, která leží kousek od Svarohu, je jediným místem v České republice, které je legálně celoročně dosažitelné pouze a jenom z německé strany. Podle mě naprostá blbost. Bojuji ohledně tohoto s NP Šumava, potažmo s CHKO Šumava, ale neúspěšně. Přál bych si dožít se toho, až budou tato místa, jako lávková a dámská cesta a okolí Svarohu, přístupné veřejnosti.“

Otázka č. 7: Chcete navázat nějak na minulé vedení města ve snaze zpřístupnit lávkovou cestu?

F. Smola: „*Určitě. Jako město například pronajímáme od Lesů ČR pozemky, po kterých vedla původní lávková cesta. Snaha tam z naší strany je, ale celé to padá na ochraně přírody v daném místě.*“

Otázka č. 8: Pořádáte nějaké programy pro turisty na území Železnorudska?

F. Smola: „*Spolupracujeme s Klubem českých turistů a s nimi pořádáme společné vycházky. Toto se snažíme jako město podporovat maximálně. Pořádáme také vycházky spojené s tematikou železné opony. A poté společně s našim enviromentálním centrem pořádáme různé akce pro turisty. Ať jde o vycházky spojené s úklidem přírody, nebo vycházky za účelem pozorování bobra evropského. Tyto vycházky jsou pro účastníky zdarma.*“

Otázka č. 9: Jaké jsou podle Vás nejvhodnější nástroje regulace návštěvnosti?

F. Smola: „*Podle mě se jakákoliv represivní forma setká s neúspěchem. Proto jsem spíše pro rozvolňování než pro omezování vstupu. Samozřejmě je velmi důležitá edukace návštěvníků, jak se chovat v přírodě.*“

Otázka č. 10: Jak vnímají místní obyvatelé vysokou turistickou zátěž v hlavních sezónách?

F. Smola: „*Negativně. Je tu velký zájem ze strany obyvatel, aby zde turisté nebyli v takové míře. Já se jim ale snažím vysvětlit, že jako město z toho máme mnohá pozitiva. Ať už příjem do městské kasy.*“

Otázka č. 11: Jaký typ ubytování využívají návštěvníci nejčastěji?

F. Smola: „*V současné době už to jsou apartmány oproti hotelům. Je to vidět nejlépe na proměně realitního trhu.*“

4.5.3 Rozhovor s náčelníkem Horské služby

Tento rozhovor byl veden s Michalem Jandůrou. Michal Jandůra je náčelník Horské služby ČR pro oblast Šumavy.

Otázka č. 1: Jaký je Váš vztah k Železnorudsku?

M. Jandůra: „*Železnorudsko je moje srdeční záležitost. Narodil jsem se tady a žiji tady. Když si vezmu Šumavu jako celkově, rozdělím ji na jižní, západní a centrální, tak zde na Železnorudsku je vše. Od letního vyžití, tak i zimní.*“

Otázka č. 2: Jako člověk, který žije na Železnorudsku, jsou zde nějaká místa, která rád navštívujete a jaká jsou zatím turisticky opomíjena?

M. Jandůra: *„Pro mě jsou to místa jako Ostrý a třeba Suché Studánky. Opomíjená jsou naopak místa v podhůří Šumavy. Právě ta místa, která já rád navštívuji. Když se budu opakovat, tak to jsou Suché Studánky, Zelená Lhota, Lovečná, Javorensko, Čachrovsko. Tato místa jsou dobrá hlavně v tom, že tam nejsou ta omezující opatření jako na těch atraktivních lokalitách jako jsou jezera a podobné lokality. Obecně jsou velmi opomíjená místa, která nejsou propagována. Je to ale velmi škoda, protože i tato místa mají své kouzlo, a naopak mohou být ještě kouzelnější a krásnější právě z důvodu, že tam bude málo turistů, a to místo dokáže člověk navnímat mnohem přirozeněji. Pro turisty se Šumava a Železnorudsko rovná Černé a Čertovo jezero, Březník, pramen Vltavy, Třístoličnick, oblast okolo Plechého, Lipno a na německé straně Javor a jeho okolí spolu s jezery.“*

Otázka č. 3: Je něco, co Vám vadí na turistickém ruchu na Železnorudsku? Případně jaké byste navrhoval řešení tohoto problému?

M. Jandůra: *„Obecně mi vadí ta propagace hlavně těch nejznámějších lokalit. A nemusí to být čistě jen u nás na české straně. My jsme pořád nastavení tak, že jakmile turista vyjede na některou z přírodních památek do Německa, tak my tím ztrácíme nějaké příjmy, které z toho plynou, ale to je podle mě špatné nastavení. Němci také jezdí k nám, a česká strana by měla s tou německou velmi úzce spolupracovat na rozvoji a propagaci celého tohoto území a nesoupeřit spolu tolik o ty návštěvníky. Nebo také je absurdní, že některé místa nejsou vlastně vybavena na takové množství turistů. Jako příklad můžu zmínit, že ani na jednom z jezer (Černém a Čertovu) není ani jeden koš na odpadky, nebo veřejné toalety. Ano, lidé by si měli odpadky, které přinesou do přírody také sami odnést, ale ta možnost vyhodit něco do odpadkového koše by tam podle mě být měla. Navíc tato místa jsou snadno dostupná pro nějaké technické služby, které by se mohly starat o to, aby ty koše za týden nepřetékal, a naopak ještě nezhoršovaly dojem z onoho místa. Některé tyto problémy by bylo možné řešit nějakou edukací, jak se chovat v přírodě. Turistický ruch na Železnorudsku je také uchopený vcelku blbě. My zde máme oproti jiným regionům jednu velikou výhodu a tou je železnice, ale tento fakt není vůbec využíván a není nijak propagován. Pomocí železnice, která je vcelku ekologický způsob dopravy, je možné podnikat výlety i dál do území Železnorudska, a i do sousedního Německa.“*

Otázka č. 4: Pozorujete za dobu působení na Vaší pracovní pozici nějaké změny v chování návštěvníků Železnorudska?

M. Jandůra: „*Nějaké změny přinesl covid. Taková ta zvláštní doba dvou až tří let přitáhla do hor lidi, kteří by tam za normálních podmínek možná jinak nešli. Najednou se nemohlo cestovat do ciziny, tak lidé hledali, kam by mohli vyrazit. My jako Horská služba jsme se až divili, že nemáme tolik úrazů vzhledem k tomu, jací návštěvníci zde byli. Tihle návštěvníci nejsou dost často na nějaké delší túry připravení. Nejsou úplně fyzicky zdatní, nemají vhodné oblečení. Během covidu přibylo na horách takových těch zelenáčů. Obecně do hor jezdí víc a víc lidí. Ti zelenáči jsou taková zvláštní kategorie lidí, která vznikla z nějakých vnějších omezujících opatření. Dalším fenoménem posledních let je rozvoj elektromobility a v zimní sezóně rozvoj skitouringových aktivit, jako jsou například skialpy. Skitouring se u nás hojně rozmohl hlavně v období covidu, kdy nejezdily lyžařské vleky a lidé chtěli na lyže. Nezbyvalo jim tedy nic jiného, než si kopec vyšlápnout vlastní silou a k tomu jsou právě vhodné skialpy anebo sněžnice. Pro takové lidi jsme zde s pomocí Horské služby vybudovali některé skitouringové trasy, díky kterým lidé mohou také poznávat určité lokality. Další změnu v chování návštěvníků přinesly moderní technologie, a to hlavně lehce dostupné předpovědi počasí. Dneska má už skoro každý nějaký chytrý telefon, který mu řekne, jaké bude kde počasí a dotýčný podle toho naplánuje, zdali se vyplatí jet na nějaký výlet do hor. Z vícero statistik je jasně viditelné, jak koreluje počet návštěvníků s hezkým počasím. Když bylo slunečno, tak zde bylo mnohonásobně více lidí, než když bylo pod mrakem, nebo pršelo.“*

Otázka č. 5: Respektují návštěvníci různé výstrahy a upozornění?

M. Jandůra: „*Návštěvníci respektují nařízení Horské služby tak z 80 %. Podle mě jsme tady jako společnost trochu pokřivení tím režimem, který tady dříve byl, tedy komunismem. Na západě, když se řekne, že se někam nesmí chodit, tak se tam nechodí, ale to u nás tak moc neplatí.“*

Otázka č. 6: Zvyšuje se během posledních let počet úrazů, ke kterým musíte jako Horská služba vyjíždět?

M. Jandůra: „*Když se podíváme na statistiku počtu zásahů Horské služby z oblasti Šumavy, tak lze vidět, že se počty zásahů zvyšují. Nelze ale říci, že by v některém roce došlo k výraznému zvýšení, nebo snížení počtu zásahů. Počty zásahů se zvyšují v poměru, kolik na Šumavu jezdí lidí.“*

Otázka č. 7: Jak se stavíte k rozvolňování omezeného vstupu do některých lokalit? Např. Jezerní Hora, Svaroh, Juránkova chata, lávková cesta apod...

M. Jandůra: „*Mohu klidně začít příkladem a srovnáním s Německem. Máme zde v okolí dvě největší ledovcová jezera. Velké Javorské jezero a Černé jezero. Historicky to je majetek stejného pána, hraběte Hohenzollerna. Pan Hohenzollern už tehdy usiloval o to, aby území okolo těchto jezer byla chráněná jako přírodní rezervace. K tomu historicky došlo. Vývoj měla jezera velmi podobný. Obě jezera šla obejít pěšky, na obou bylo možné si půjčit lodičky na projížďku a u obou stála restaurace. Toto vše zůstalo jen v Německu na Velkém Javorském jezeře, a to velmi nenásilnou formou. Na Černém jezeře je oproti tomu několik zákazových značek, které jen říkají nesmíš, nesmíš a nesmíš. To podle mě ukazuje tu absurditu, že v prakticky stejném území jsou dva naprosto odlišné způsoby přístupu k ochraně přírody. Podle mě se musí na lidi spíše působit kladně a vychovávat je než jim něco zakazovat. Mnohá území, která jsou dnes nepřístupná, byla dříve naprosto otevřená. To množství lidí, které se dříve v těchto dnes zakázaných lokalitách pohybovalo, podle mě nijak nepoškodilo tu přírodu. Takže já se spíše přikláním k názoru, že by některé tyto lokality měly být za určitých podmínek znovu zpřístupněny.*“

Otázka č. 8: Pokud by k nějakému rozvolnění dojít mělo, jaká forma je podle Vás nejvhodnější?

M. Jandůra: „*Jak jsem uváděl v předchozí otázce, tak jsem pro určité rozvolnění. Myslím si, že otevření ve formě celoročního přístupu asi ne, protože jsou tam mnohé faktory, na které by celoroční zpřístupnění mohlo mít negativní dopad. Ať už jde o hnízdění sokola stěhovavého, nebo tetřeva hlušce. Ale i v těchto oblastech by se podle mě návštěvnost regulovat dala. Jde to vidět vlastně zase na té německé straně, kde občerstvení na Malém Javorském jezeře je otevřené jen určitou dobu v roce. Přímo kvůli tomuto se dokonce udělala EIA (vyhodnocení dopadů na životní prostředí). Jezerní hora by tedy podle mě nějakým způsobem mohla být zpřístupněna i mnohem citlivěji, než tomu je u sousedů v Německu. Ať už stylem nějakého hraničního chodníku, nebo obnovením dámské cesty. Lze to omezovat časově v určitém ročním období. Určitě tam je co nabídnout a vzhledem k tomu, že tam ty cesty již dříve byly vybudované, tak by nešlo z tohoto hlediska o tak veliký zásah do krajiny. Takže podle mě by bylo nejsnazší obnovit nějakou ze starších tras a tu zpřístupnit jen po určité období v roce. Ta cesta by také musela být jasně označená nějakými informačními cedulemi, které by upozorňovaly návštěvníky, co hrozí, když nebudou tato nařízení*

dodržovat. A tato území by mohla být normálně hlídaná stráží NP Šumava v období, kdy by to těchto lokalit vstup povolen nebyl. I stráží by to v tom období zpřístupnění ušetřilo práci a mohla by se soustředit do jiných lokalit. Ostatně je lepší, když se vytvoří byť jedna legální trasa, po které budou návštěvníci chodit, než aby návštěvníci, kteří se i přes zákazy rozhodli do území vstoupit, chodili nekontrolovaně po celém kopci a tím spíše rušili lokální faunu.“

Otázka č. 9: Jaké jsou podle Vás nejhodnější nástroje regulace návštěvnosti.

M. Jandůra: *„Podle mě to nejsou ty represivní a omezující nástroje. Já si myslím, že vhodné by bylo, jak jsem již zmínil, lidi naučit, jak se v přírodě chovat, a poté jim umožnit vstup do některých oblastí cestou časově otevřených stezek a cest. Takže časově, nebo sezónně otevřené cesty a případně nějaké častější vycházky s průvodci. Nemyslím třeba ale průvodce od NP Šumava, ale nějakého externího průvodce, který by si na tu činnost udělal licenci. Taková možnost tu ale zatím není, nebo mi není známa. To bych si dokázal představit, že by mohlo být také atraktivní. Mladí lidé by si udělali nějaký kurz, který by byl omezen třeba na 10 lidí, a poté by v úzké spolupráci s NP Šumava, nebo stráží NP Šumava, prováděli lidi po některých dnes zakázaných území. Takovou činnost by mohl NP Šumava monitorovat a při jakémkoliv podezření špatného provádění licenci odebrat. To by mohla být také možnost.“*

Otázka č. 10: Je víc návštěvníků v letní nebo v zimní sezóně?

M. Jandůra: *„Teď už spíše v létě. Dříve to bylo podle mě ale v zimní sezóně. I když se podíváme na data, tak ta jasně ukazují, že se to poslední dobou spíše obrací v prospěch té letní sezóny.“*

4.5.4 Rozhovor se zakladatelem projektu We Love Šumava

Richard Brož je zakladatel spolku, nebo spíše projektu WeLoveŠumava. Tento projekt má za cíl zpopularizovat Šumavu a její krásy. Mezi nejznámější akce tohoto projektu se řadí určitě „Otevřené dveře“ na Pancíři a každoroční komunitní vysazování nových stromů v šumavských lesích.

Otázka č. 1: Jaký je Váš vztah k Železnorudsku?

R. Brož: *„Tím, že jsem se tu narodil, tak bych toto území nazval domovinou. Těžko se mi odtud bude někdy odcházet. Narodil jsem se zde a chtěl bych zde také umřít.“*

Otázka č. 2: Jako člověk, který žije na Železnorudsku, jsou zde nějaká místa, která rád navštívujete a jaká jsou zatím turisticky opomíjena?

R. Brož: *„Já ta opomíjená místa nechci moc zmiňovat, protože chci, aby taková místa zůstala trochu skrytá. Ale z oblíbených míst, která rád navštívuji mohu určitě zmínit Čertovo jezero a Juránkovu chatu, která je také dosti opomíjena z důvodu složité situace ohledně přístupnosti z Česka. A další opomíjenou lokalitou je oblast okolo Polomu. A dalším krásným místem, které je opomíjené je údolí říčky Svárožná. Místa okolo Svárožné jsou opravdu krásná a málokdy tam potkám nějakého turistu.“*

Otázka č. 3: Je něco, co Vám vadí na turistickém ruchu na Železnorudsku? Případně jaké byste navrhoval řešení tohoto problému?

R. Brož: *„Nárazovost. Ani ne tak sezónnost, jako spíše nárazovost. Já to pozoruji třeba když nasdílime na sociální síť nějakou fotku, tak to místo se stane na nějakou krátkou dobu velmi vyhledávaným. Nebo také nárazovost o víkendech a svátcích. Řešením by mohlo být určitě propagace jiných míst, která jsou také krásná.“*

Otázka č. 4: Pozorujete za dobu působení na Vaší pracovní pozici nějaké změny v chování návštěvníků Železnorudska?

R. Brož: *„Troufám si říct, že to je lepší a lepší. Lidé jsou ohleduplnější než dříve. Samozřejmě, že jsou stále lidé, kteří nedodržují pravidla a porušují všemožné zákazy, ale já si myslím, že je to lepší a lepší. V médiích se vždy objeví spíše ty negativní případy, proto je možná názor takový, že to je horší a horší. V poměru, kolik návštěvníků zde bylo dříve a je nyní, se jejich chování podle mě zlepšuje.“*

Otázka č. 5: Je víc návštěvníků v letní nebo v zimní sezóně?

R. Brož: *„Určitě v letní. Zimní sezóna je krátká, proto si myslím, že to je spíše letní.“*

Otázka č. 6: Jak se stavíte k rozvolňování omezeného vstupu do některých lokalit? Např. Jezerní Hora, Svaroh, Juránkova chata, lávková cesta apod...

R. Brož: *„Chtěl bych, aby se rozvolňovalo. Chápu nějaké omezení, ale věřím tomu, že by se to dalo nějak vymyslet.“*

Otázka č. 7: Vy jste jako spolek WeLoveŠumava postavili na vrcholu Pancíře takzvané „otevřené dveře“. Jak tento Váš počín změnil návštěvnosti Pancíře?

R. Brož: „*Určitě jsme nepočítali s takovým úspěchem a takovým dosahem. Ale dveře změnila návštěvnost velmi výrazně. Také tomu do jisté míry pomohl covid. Ale díky dveřím teď na Pancíř proudí mnohem více turistů než dříve. Dá se tedy říci, že jsme tímto tahem zpopularizovali Pancíř.*“

Otázka č. 8: Plánujete do budoucna umístit někam nějaké další podobné dílo za účelem zatraktivnění, nebo z jiného důvodu?

R. Brož: „*Už jsme s takovými akcemi opatrní. Nechceme udělat obrazně řečeno Václavák z dalšího místa. Někaké nápady máme, ale zrealizovat je není také nic jednoduchého. Vše se musí složitě domlouvat například s NP Šumava, nebo s jinými subjekty. Něco podobného jako dveře se už asi nechystáme udělat. Máme ale jiné plány, které by mohly přilákat lidi do nových koutů Železnorudska. Zatím ale nemohu říci více.*“

Otázka č. 9: Jaké jsou podle Vás nejvhodnější nástroje regulace návštěvnosti.

R. Brož: „*Někaké kontrolované rozvolnění. Oblast Jezerní hory a Svarohu je sice z české strany nedostupná, ale i tak tam lidé chodí. Já si myslím, že by bylo lepší vytvořit nějakou sezónní cestu, která by byla otevřená třeba dva tři měsíce v roce, kdy by se do této oblasti mohlo. Jako to je například z Javoří pily na Poledník. Výrazně by se tím snížila nelegální návštěvnost. Jsem spíše pro pozitivní regulaci stylu rozvolňování, než nějaké represivní regulování stylem zakazování a omezování vstupů.*“

4.5.5 Rozhovor se stráží NP Šumava

Petr Šrail působí na pozici strážce NP Šumava. Z tohoto důvodu byl vybrán jako jeden z respondentů pro rozhovor, jelikož má určitě vhlad do tématu regulace návštěvnosti.

Otázka č. 1: Jaký je Váš vztah k Železnorudsku?

P. Šrail: „*Dlouhodobý, kladný. K Železnorudsku mám pozitivní vztah a mám tuto lokalitu rád. Obecně celou Šumavu.*“

Otázka č. 2: Jako člověk, který žije na Železnorudsku, jsou zde nějaká místa, která rád navštívujete a jaká jsou zatím turisticky opomíjena?

P. Šrail: „*Co se týká Šumavy a Železnorudska, tak mám toto území rád jako celek. Dokonce nerad rozdělují území na české a německé. Já vidím Šumavu jako celek, který není rozdělen hranicemi a rád navštívuji každé místo. Opomíjená jsou určitě místa, která leží na okrajích parku. Například oblasti okolo Čachrova, Javorné, Zhůří a podobná místa*“

Otázka č. 3: Je něco, co Vám vadí na turistickém ruchu na Železnorudsku? Případně jaké byste navrhoval řešení tohoto problému?

P. Šrail: „*Turistický ruch je téměř vyrovnaný na dobu přibližně deset let. Změnilo to období pandemie covid-19. Lidé začali objevovat právě i ta nová místa. Místním lidem právě toto může vadit. Pokud se v určitých místech nevytvoří nerozumné atrakce, tak ten turistický ruch a návštěvnost bude podle mě v mezích snesitelnosti. Takovou atrakcí by mohlo být třeba povolení kolotočů na Černém jezeře. To je samozřejmě extrémní příklad.*“

Otázka č. 4: Pozorujete za dobu působení na Vaší pracovní pozici nějaké změny v chování návštěvníků Železnorudska?

P. Šrail: „*Návštěvníci mají jiné návyky. Na Železnorudsko jezdí jiná generace. Ať už jde o stránku finanční, nebo ať už jde o to, jak pandemie covid-19 změnila chování. Lehké mezigenerační rozdíly tam jsou, ale co se týká základního přístupu, tak to je defacto stejné.*“

Otázka č. 5: Jak se stavíte k rozvolňování omezeného vstupu do některých lokalit? Např. Jezerní Hora, Svaroh, Juránkova chata, lávková cesta apod...

P. Šrail: „*To je velmi složité téma. A také to je otázka spíše výš než na mou pozici. Já si myslím, že se takové věci musí posuzovat ze současného hlediska, a ne z toho minulého, kdy nějaká místa byla přístupná. Na jednu stranu musíme brát v potaz úctu k historii daného místa, kdy na Černém jezeře bylo možné jezdit na lodičkách, ale na druhou stranu musíme zvážit současný stav (mít v úctě samotnou přírodu) a jaké by takové opětovné zpřístupnění mělo dopady na budoucí vývoj okolí. Například dámská stezka (lávková cesta) byla a stále je úžasná záležitost. Nejen stavební, ale i kulturní co se týče dědictví. Tak jde ale o to, jak by to dopadlo v případě, že by se to znovu otevřelo. Spoustu věcí, co dříve byly, tak dnes již nejsou. Na tyto otázky se musí nahlížet velmi ze široka, a nejen z toho historického hlediska, že když to zde bylo dříve, tak proč by to tu nemohlo být i nyní.*“

Otázka č. 6: Pokud by k nějakému rozvolnění dojít mělo, tak jaká forma je podle Vás nejvhodnější?

P. Šrail: „*Tam jde o posouzení, jaké plusy a jaké minusy by určité formy přinesly. Pokud by se otevřela jednosměrná trasa na nějaký vrchol, tak lidé nebudou chtít jít stoprocentně po stejné cestě zpět a budou si hledat vlastní trasy. Je otázka, jestli jsme jako NP Šumava schopni tu trasu, a hlavně ty návštěvníky udržet pouze na té vytyčené trase. Ale vzhledem k tomu, že se často jedná o národní přírodní rezervaci, tak jakýkoliv zásah bývá spíše negativní. Když bych opět mluvil o lávkové cestě, tak jde o to posoudit, co by to přineslo a co by to vzalo. Tato témata jsou opravdu složitá na řešení a já na to nedokážu jednoznačně odpovědět. Co se týče třeba permitů, tak já si myslím, že by to u nás nefungovalo. Nebo jak jsou Průvodci divočinou, tak ani k tomuto se moc kladně nestavím. Je to sice jeden z legálních způsobů, jak se někam dostat, ale podle mě je lepší, když na nějaká místa nebude proudit moc lidí, i když budou třeba pod dohledem průvodce.*“

Otázka č. 7: Jaké jsou podle Vás nejvhodnější nástroje regulace návštěvnosti?

P. Šrail: „*Já si myslím, že tu jsou ze zákona jen dvoje nástroje regulace. Jedny jsou trvalé a druhé dočasné. Ty trvalé dělají zonace a klidová území, dočasné zase uzavírky z důvodu hospodářské činnosti v lese, nebo z důvodu bezpečnostních důvodů v lese. Nemyslím, že existují jiné nástroje, než které jsou dané zákonem. Nebo různá omezení. Například omezení parkovacích míst. Tím se sníží uměle počet lidí, kterým se umožní na nějaká místa se dostat. Zvednutí cen parkovného není také tak vhodné, protože pro někoho není problém zaplatit parkoviště, nebo dokonce pokutu za vstup do zakázaného území, ale pro někoho dalšího může být faktor zaplacení parkoviště, nebo pokuty rozhodující. Ano, sníží to návštěvnost, ale je to podle mě vcelku diskriminační.*“

4.5.6 Shrnutí a rozbor rozhovorů

V níže přiložené tabulce jsou vidět přehledněji odpovědi expertů a osob, které mají v oblasti Železnorudska nějaký vliv, na nejdůležitější otázky.

Zajímavé je se podívat na odpovědi ohledně otázky možného rozvolňování omezeného vstupu. Dotazovaní, kteří pracují pro NP Šumava, nebo je jejich náplní práce ochrana přírody, odpovídali na tuto otázku tak, že nějaké rozvolňování je velmi složité, nebo dokonce nemyslitelné. Na druhou stranu ostatní dotazovaní jsou spíše pro rozvolnění

omezení vstupu. Na tuto problematiku jsou stejné dva pohledy i z řad široké veřejnosti. Obecně vzato jsou dva tábory, které mají na toto rozdílný názor. Jeden tábor je pro rozvolnění a druhý je proti. Tábor, který je proti rozvolňování argumentuje tím, že zde je nějaké území, které je potřeba nejen chránit pro budoucí generace a v tomto území se také vyskytují chránění živočichové, a pokud by byli rušeni, mohlo by to znamenat úbytek jejich populace. Druhý tábor, který je pro rozvolnění ale argumentuje tím, že dříve v tomto území turistické trasy vedly, a tak tedy nějaké obnovení těchto tras by nebyl velký zásah do přírody. Dalším argumentem je tvrzení, že je lepší, když se v tomto území udělá jedna trasa, třeba i časově otevřená, než aby se turisté, kteří se rozhodnou i přes zákaz do tohoto území vkročit, pohybovali nekontrolovatelně po celém tom území.

Dotazovaní se ale také dokázali vesměs shodnout ohledně otázky, jaké jsou nevhodnější nástroje regulace. Pokud už by k nějakému rozvolnění dojít mělo, tak jakou formou by to bylo reálné. Odpovědi na tuto otázku byly velmi podobné a dotazovaní zde našli shodu. Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo, že by bylo možné a vhodné využívat nějakou formu časově, nebo sezónně otevřených cest. Takovéto cesty již na Šumavě někde jsou. Navrhují například zpřístupnit nějaké dnes zakázané území na 3 měsíce v roce v době, kdy v tomto území nehnízdí ohrožené ptactvo. V tomto území by byla vyznačena jedna oficiální trasa, která by nebyla v termínu hlídána, ale v době, kdy by se do tohoto území nesmělo, by mohla být opět hlídána strážci NP Šumava.

Na otázku změny chování návštěvníků Železnorudska byly odpovědi také celkem podobné. Největší změnu v chování turistů přinesl trend elektromobility a nedávná pandemie covid-19. Díky elektromobilitě je možné pohodlně zvládnout cyklo výlety na delší vzdálenosti. Kvůli reliéfu, jaký je v oblasti Železnorudska jsou nějaké delší cyklo výlety náročné. Elektromobilita způsobila to, že i z centra Železné Rudy je možné se pohodlně dostat na kole například na Poledník a zpět do Železné Rudy během jednoho dne. Takovéto možnosti dovolují turistům vnímat kouzlo a krásy okolní přírody více do hloubky. Také se díky elektromobilitě uleví přetíženým parkovištím, která jsou nejbližší ostatním atraktivním lokalitám. Další změnu v chování přinesla pandemie covid-19. V tomto období, kdy nebylo možné vycestovat do zahraničí se lidé více soustředili do lokálních středisek turistického ruchu. Změnou byla nejen četnost turistů, ale také jejich chování. Turisté začali objevovat nové lokality, což v některých případech vedlo také k porušování zákazu vstupu do některých oblastí. Velikou změnu v chování turistů přinesl také technologický rozvoj. Jde

hlavně o přístup k mapám a také data o počasí. Kvůli tomu, že turisté dnes mají v telefonu přístup k navigacím a podrobným mapám, dochází k jejich pohybu v zakázaných území a po neznačených trasách. Díky podrobným předpovědím o počasí se turisté více a více rozhodují, kdy vyrazí na Železnorudsko. To způsobuje hlavně velikou nárazovost návštěvnosti, zejména při dobrém počasí.

Další důležitou otázkou bylo, co dotazovaným vadí na turistickém ruchu na Železnorudsku. Nejčastější odpovědí bylo, že jim vadí koncentrace turistů na nejznámějších místech a propagace těchto míst. Spíše by se měla propagovat nová místa, která by rozmělnila vysokou koncentraci návštěvnosti v určitých lokalitách. Jeden z respondentů ale také odpověděl, že mu vadí, když turisté objevují nová místa, protože pro něj osobně toto místo následně ztratí své kouzlo.

Jedna z otázek také zněla, jaká jsou podle dotazovaných opomíjená místa na Železnorudsku, která by mohla být více propagovaná a do budoucna by se z nich mohly stát další atraktivní lokality pro turisty. Nejčastější odpovědí bylo okolí Polomu a také podhůří Šumavy v oblasti východně a severovýchodně od Železné Rudy. Konkrétně jde o Čachrovsko a okolí Javorné.

Tabulka č. 4: Shrnutí rozhovorů

	Pavel Hubený	Filip Smola	Michal Jand'ura	Richard Brož	Petr Šrail
Jak se staví k rozvolňování omezeného vstupu do určitých lokalit?	Nemyslitelné	Je pro rozvolňování	Je pro v určitém rozsahu	Chce rozvolňování	Velmi složité. Spíše je ale proti.
Jaké jsou nejvhodnější nástroje regulace návštěvnosti přírodních lokalit?	Vstupy s průvodcem, časově a početně omezené vstupy nebo časově omezené značené trasy	Edukace	Edukace, časově a sezónně otevřené trasy	Časově omezené vstupy	Ze zákona jsou jen dva. Trvalé a dočasné (myšleno uzavření). Dále například regulace přes parkování
Pozoruje za dobu působení na pracovní pozici nějaké změny v chování návštěvníků Železnorudsku?	1990: Masívní expanze neregulovatelné návštěvnosti. 2000: Aktivizuje se tlak na zpřístupnění nepřístupných atraktivit (Jezerní hora). Dále pak rozvoj cykloturistiky (elektrokola). V poslední době narůstá pohyb návštěvníků podle navigace (mimo značené turistické trasy).	Vliv elektromobility a změna v chování v období covidu	Změna v období covidu → Nárůst nezkušených turistů. Rozvoj elektromobility a v zimě skitouringu. Příjezd návštěvníků podle aplikace na počasí.	Chování lidí se zlepšuje.	Návštěvníci mají jiné návyky co se týče finanční stránky. Lehké mezigenerační rozdíly, ale nic velkého.
Něco, co dotazované mu vadí na turistické ruchu na Železnorudsku?	-	Koncentrace turistů do jedné oblasti/lokalty a sezónnost.	Propagace nejznámějších míst. Nevybavenost známých míst (např. odpadkové koše). Nevyužití potenciálu železnice.	Nárazovost. Ani ne tak sezónnosti jako spíše nárazovost.	Objevování neznámých míst turisty (ztráta kouzla onoho místa). Možná výstavba nerozumných atrakcí.
Je víc návštěvníků v letní nebo v zimní sezóně?	-	Přesvědčen, že letní.	Nyní už v letní. Dříve bylo v zimní.	Určitě letní.	-
Jsou na Železnorudsku nějaká místa, která rád navštěvuje a jaká jsou zatím turisticky opomíjena?	-	Rád navštěvuje okolí Čertova jezera. Opomíjeno je okolí Polomu.	Rád navštěvuje Ostrý, Suché Studánky. Jako opomíjené vidí podhůří Šumavy (Čachrovsko, Javorensko).	Rád navštěvuje Čertovo jezero a údolí řeky Svárožné. Opomíjené je okolí Polomu.	Rád má Šumavu jako celek. Opomíjené jsou oblasti Čachrova a Javorné.

Zdroj: vlastní zpracování

5. Diskuse

Tato diplomová práce měla čtyři hlavní cíle.

Prvním cílem této práce bylo vymezení oblasti Železnorudska a vypracovat v tomto území přehled atraktivních přírodních lokalit. Tohoto cíle bylo dosaženo pomocí rozhovorů s místními obyvateli a turisty, kteří přijeli do Železné Rudy. Díky jejich odpovědím bylo možné územně vymezení Železnorudska a také vytvořit seznam přírodních atraktivit na základě jejich mínění, co oni považují za atraktivní přírodní lokalitu. Vymezené území bylo následně pro snadnější vizualizaci pomocí programu ArcGIS Pro zaneseno do mapy (viz. mapa č. 1) a atraktivní místa byla i s počty zmínek od dotazovaných zanesena do tabulky (viz. tabulka č. 2). Tato tabulka obsahuje i lokality, které nepřesáhly hranici 30 % potřebnou pro klasifikaci místa jako atraktivního.

Dotazování na vymezení Železnorudska se zúčastnilo celkem 51 respondentů jejichž výběr byl zcela náhodný. Z rozhovorů vyšlo najevo, že oblast Železnorudska vnímají nejčastěji jako území tvořené z celkem jedenácti částí obcí, jako jsou: Železná Ruda, Špičák, Alžbětín, Debrník, Pancíř, Nová Hůrka, Hojsova Stráž, Zelená Lhota, Hamry, Javorná a Prášily. Někteří respondenti určili jako Železnorudsko jen katastrální území města Železná Ruda, nebo by naopak za Železnorudsko vymezili i oblasti, jako jsou: Modrava, Srní, Dobrá Voda, Keply, Onen Svět, Milence nebo Dešenice. Kvůli nízkému počtu hlasů však tyto údaje nebyly zahrnuty do vymezení zkoumané oblasti.

K určení nejvýznamnějších přírodních lokalit bylo osloveno celkem 63 náhodných respondentů. Mezi nejvýznamnější přírodní lokality na Železnorudsku dotazovaní zařadili ledovcová jezera, jako je Černé jezero, Čertovo jezero, Prášilské jezero, jezero Laka, a území okolo nich. Mezi další přírodní lokality na Železnorudsku zařadili některé z okolních vrcholů, jako je Špičák, Pancíř, Můstek, Ostrý, Svaroh a Poledník. Poslední často jmenovanou atraktivní přírodní lokalitou byl vodopád Bílá strž.

Pavel Foltýn (2022) ve své diplomové práci vymezil region Železnorudska jako oblast, která je tvořena z obcí, a ne z částí obcí. V jeho diplomové práci je bráno Železnorudsko jako region, do kterého patří i obce jako Nýrsko, Chudenín, Dešenice, anebo Čachrov. Sám Foltýn ale v práci zmiňuje, že také vedl rozhovory s obyvateli Železné Rudy, a z těchto rozhovorů bylo patrné, že dotazovaní vnímají oblast Železnorudska v mnohem

menším rozsahu, než sám výsledně vymežil. Vnímání Železnorudska je tudíž velmi subjektivní, proto se mohou různé výsledky na toto téma lišit podle vzorku respondentů.

Druhým cílem práce bylo porovnat turistické trasy z roku 1948 se současným stavem. K dosažení tohoto cíle byla v programu ArcGIS Pro podle starých a aktuálních map vytvořena síť turistických tras, které se v určitém období na Železnorudsku nacházely. Už při pouhém vizuálním porovnání map turistických tras z roku 1948 a 2020 jsou vidět místa, kde se tyto mapy od sebe liší. Patrné je to hlavně v okolí Čertova a Černého jezera a vrcholu Špičák. Dříve byl umožněn přístup do okolí vrcholu Svarohu i z české strany, což již dnes neplatí. V území bylo vytvořeno ochranné pásmo a přístup byl tedy odepřen. V současnosti je také vysoká koncentrace a hustota turistických tras v okolí vrcholu Špičák. V roce 1948 na vrchol nevedla ani jedna značená turistická cesta, dnes však tato oblast patří k místům s nejhustší koncentrací turistických cest. Špičák je totiž velmi populární z důvodu rozhledny, která se na vrcholu nachází, a také díky sportovnímu areálu, který se rozprostírá na jeho svazích. Celková délka turistických tras se mezi lety 1948 a 2020 téměř nezměnila, jen se změnila jejich lokalizace. V roce 1948 byly cesty rozmístěny více rovnoměrně a v současnosti se turistické trasy soustředí spíše do okolí určitých lokalit. Strategie udržitelného rozvoje pro město Železná Ruda za období 2014 až 2024 například hovoří o stále nedořešeném problému, který v území představuje obnova Dámské, Reindlovy a Lávkové cesty. Obnova těchto historických cest vychází z návrhů Koncepce rozvoje Železnorudska a je součástí předložených návrhů pro rozvoj cestovního ruchu a rekreace v prostoru Železnorudska. Cílem je posílení nabídky pro turistiku a letní rekreaci, která by byla odkloněna mimo území NP Šumava. Cesty v oblasti mezi Železnou Rudou a přechodem na turistické stezce Ostrý doplňují omezenou síť značených turistických tras a přibližují nové atraktivní cíle pro pěší turistiku. Historické cesty by vyžadovaly pro veřejné využívání terénní úpravy s doplněním turistické vybavenosti. Tyto zásahy, stejně jako veřejné zpřístupnění těchto cest naráží na riziko narušení evropsky významných lokalit s výskytem tetřeva a datlíka. Na toto téma byly také vedeny rozhovory, kterým se více věnuje čtvrtý cíl této práce. Obecně lze tedy shrnout, že z výsledků této práce vychází, že na území Železnorudska nedošlo během let k významnému úbytku hustoty turistických cest. Došlo sice k zániku cest starých a výstavbě nových, ale celkový počet kilometrů turistických tras se příliš nezměnil, pouze byly cesty staré „nahrazeny“ novými v nových lokalitách.

Třetím cílem bylo porovnat návštěvnost lokalit na území NP Šumava. Pro tento účel bylo využito dat, která poskytl NP Šumava. Z těchto dat byla vybrána místa, která leží ve sledovaném území. Jedná se o pět lokalit, která jsou často sobě blízko, a tak tedy data mezi sebou silně korelují. U všech dat bylo možné pozorovat nárůst návštěvnosti od roku 2014 a následný výrazný pokles od roku 2020. Nárůst v roce 2014 byl vysvětlen jako zájem turistů o kůrovcovou kalamitu a zvýšení návštěvnosti také ovlivnilo uvedení televizního seriálu *Policie Modrava*. Pokles v roce 2021 je nejvýraznější u lokality Poledník. Pokles návštěvnosti Poledníku byl dán hlavně faktem, že na vrcholu stojí rozhledna, která byla od roku 2020 opravována, a protože je tato rozhledna jedním s hlavních důvodů proč turisté míří na Poledník, návštěvnost samotného vrcholu se výrazně snížila. Ostatní lokality v roce 2020 zaznamenávaly rekordní počty v návštěvnosti. To bylo dáno tím, že ve světě vypukla pandemie covid-19, a nebylo možné vycestovat do zahraničí. Tím pádem byli lidé nuceni cestovat po České republice a přírodní lokality se staly velmi vyhledávanými.

Čtvrtým a posledním cílem bylo zjistit představy a názory expertů a veřejnosti na stávající regulaci návštěvnosti. Tohoto cíle bylo dosaženo pomocí pěti rozhovorů s experty a zástupci široké veřejnosti, kteří mají ve sledovaném území Železnorudska nějakou funkci, a také možný vliv na případnou regulaci návštěvnosti. Mezi vybranými osobami na rozhovory byl starosta města Železná Ruda, ředitel NP Šumava, náčelník Horské služby, zakladatel projektu *We Love Šumava* a strážce NP Šumava. Jejich odpovědi byly následně porovnány a pro lepší orientaci byly nejdůležitější otázky a odpovědi znázorněny v tabulce č. 2. Z výpovědí rozhovorů bylo patrné, že lidé, kteří nějakým způsobem pracují pro NP Šumava jsou proti rozvolňování omezování vstupu do některých území. Na druhou stranu ostatní respondenti byli spíše pro zpřístupnění takovýchto lokalit. Téměř všichni respondenti se však shodovali v odpovědích na otázku, jakou formou by bylo přípustné ono rozvolnění a zpřístupnění dnes zakázaných lokalit. Nejčastější odpovědí bylo, že by mohly být zřízeny časově otevřené trasy v době, kdy by například nedocházelo k rušení hnízdicího ptactva. Takovéto časově otevřené a regulované trasy by umožnily to, že by se lidem zpřístupnilo dané území a turisté by už nemuseli do této lokality chodit nelegálně. Také by se pohyb turistů po lokalitě usměrnil jen na danou cestu a nedocházelo by k nekontrolovatelnému pohybu.

Z rozhovorů vyšlo najevo, že na území Železnorudska je opomíjená propagace železnice a její využitelnost pro turistický ruch. Výhodou Železnorudska je možnost

železniční dopravy. Díky propagaci a využití železnice by v době sezóny nedocházelo například k přeplněným parkovištím. Bylo by ale vhodné navázat na ni posílenou místní autobusovou dopravou nebo využitím půjčoven kol pro snazší pohyb návštěvníků po celém území Železnorudska.

V rozhovorech bylo také zmíněno, že v území chybí kvalitní infrastruktura a zázemí pro zvýšené množství turistů, hlavně například v podobě absence odpadkových košů a veřejných toalet i na místech, kde by s jejich obsluhou nebyl problém. O tomto problému týkajícím se odpadkových košů a veřejných toalet píší autoři Bivolaru (2022) a Lišková Vyhnisová (2014). Tito autoři se shodují, že v území chybí odpadkové koše na turisticky atraktivních místech.

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje návštěvnost lokalit na Železnorudsku jsou sociální sítě. Sociální sítě mohou často za nadměrnou propagaci určitého místa, které se tak stane pro turisty atraktivním, i když v minulosti nebylo tolik vyhledávané. Je proto nutné tyto prostředky využívat uváženě a pro rovnoměrnější rozmístění turistů v území propagovat více lokalit než jen ty známé.

O tomto problému hovoří i zástupci čtyř národních parků v rozhovoru pro časopis Fórum ochrany přírody. V tomto rozhovoru zástupci zmiňují, že by bylo vhodné vyřadit z propagace regionu přeplněná a nejvíce zatížená místa, a naopak zdůrazňovat existenci dosud méně známých míst, kterým vyšší zátěž neuškodí. (Kolektiv autorů, 2021) Také zmiňují příležitosti, které skýtají sociální sítě, díky kterým by bylo možné dosáhnout propagace méně známých míst.

Řešení, která se nabízejí jsou např. rozmělnění turistů na méně známá místa pomocí jejich lepší propagace, edukace návštěvníků, marketingové strategie, lepší propagace ve formě webových stránek, kde by se návštěvníci dozvěděli veškeré možné informace o národním parku, kde by byl např. uveden seznam přírodních a kulturních atraktivit s popisem přístupových cest, přehled možností ubytování a seznam stravovacích zařízení, rezervační systém pro turisty, možnosti volnočasových aktivit, interaktivní mapa s vyznačením všech hlavních atraktivit, případně aplikace pro naplánování vlastní dovolené (Bivolaru (2022)). Zaznívají i návrhy na zlepšení infrastruktury pro turisty v podobě zřízení více půjčoven elektrokol a dobíjecích stanic. Doporučována je i výstavba veřejných toalet a rozmístění odpadkových košů, jak již uvedli více zmínění autoři.

6. Závěr

Podle Zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je posláním národního parku uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí, zejména jeho ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů, dále pak přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů, jakož i využití území k turistice a rekreaci nezhoršující přírodní prostředí. Dále musí být hospodářské a jiné využití národního parku podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů. Základním posláním parku je podpora přírodních procesů.

Zkoumaná oblast Železnorudska je turisty vyhledávána nejen díky velkému množství atraktivních přírodních lokalit, ale také za účelem rekreace či možnostem různorodých sportovních aktivit, a to jak v zimním období využitím ski areálů, tak v létě s možností využití elektrických kol či jiných zájmových aktivit.

Zachování rovnováhy mezi člověkem a přírodou je však velmi citlivou záležitostí, a proto musí být cestovní ruch a rekreační aktivity v národních parcích regulovány tak, aby nedocházelo k poškozování přírody. Pro udržitelný turistický ruch v národních parcích je nutná spolupráce všech dotčených subjektů, státní správy, Rady NP, Správy CHKO, krajských samospráv, soukromých vlastníků i podnikatelů v cestovním ruchu. Ne všechny tyto subjekty mají na turistický ruch stejný názor. Proto je třeba zohlednit názory a zájmy všech zainteresovaných stran i potřeby a specifika regionu a jeho obyvatel.

Důležitou roli hraje plánování rozvoje obcí i regionu ve spolupráci s veřejností, občanským sektorem i neziskovými organizacemi a posílení jejich účasti na rozhodování a legislativě. Při utváření strategie cestovního ruchu, územních plánů obcí a dalších místních i celostátních plánů je nutné postupovat koordinovaně tak, aby práva turistů a svoboda jejich pohybu byla omezena co nejméně a příroda byla co nejvíce chráněna.

Turismus nemusí být v rozporu s ochranou životního prostředí, je však třeba jej monitorovat a řídit. Významná je také edukace návštěvníků, aby věděli, jak se v takovém prostředí řádně chovat, aby nedocházelo k jeho devastaci.

Naše národní parky i některé lokality v chráněných krajinných oblastech zaznamenávají v posledním desetiletí velký nárůst návštěvnosti. Proto je velmi důležité nabídnout turistům zajímavé aktivity a současně návštěvnost regulovat, dle potřeby návštěvnost vytížených atraktivních lokalit odklonit do míst méně známých.

Také je třeba naplánovat odpovídající turistickou infrastrukturu, která bude respektovat ochranu přírody.

Dále je nutné skloubit současné přístupy k chráněným územím, jak ochranářský, prosazující ponechání bezzásahové divočiny bez přístupu návštěvníků, a rozumný a odpovědný přístup udržitelného hospodaření a udržitelného turismu.

Prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., předseda expertní komise TOP 09 pro životní prostředí, se v roce 2011 výstižně vyjádřil k národním parkům následovně: *„Není to však ani ‚Stromovka‘, to znamená upravený park s pohodlnými cestami a upravenými estetickými výhledy. Už vůbec to není a nemůže být ‚lunapark‘, to znamená ‚outdoorová‘ kulisa pro nejrůznější rekreační a sportovní zařízení. To všechno by mělo být až za hranicemi parku. Jistě není možné zapomenout na lidi, kteří v daném území žijí a pracují, ani na návštěvníky, kteří chtějí vidět co možná nedotčenou přírodu a pobývat v ní, a je proto nutné hledat způsoby, jak jim to umožnit.“* (Moldan, 2011).

Tato diplomová práce může být přínosem jak pro širokou veřejnost, tak i pro odborníky, kteří se touto problematikou zabývají. Autor věří, že se v práci objevily užitečné informace pro případné budoucí řešení problematiky udržitelného cestovního ruchu, kterou se práce zabývá.

Seznam použitých zdrojů

- Bartoš, M., Kušová, D., Zemek, F., & Těšitel, J. (2006). Green Belt–nejdelší systém biotopů v Evropě. *Životné prostredie*, 40(5).
- Bilanová, R. (2021). Česko: Budeme za pobyt v přírodě platit? <https://www.svetoutdooru.cz/cesko-budeme-za-pobyt-v-prirode-platit/>
- Binek, J. et al. (2008). Průmysl cestovního ruchu. Praha, Česko: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. http://www.mmr.cz/getmedia/4486b2e3-19ca-4a95-982e-bdaa18ab2252/GetFile5_1.pdf
- Bivolaru, J. Rozvoj cestovního ruchu na Šumavě.
- Cerman, T. (2023). Cena vstupného do polského Krkonošského národního parku se zvýšila. https://krkonosky.denik.cz/zpravy_region/cena-vstupneho-do-polskeho-krkonoskeho-narodniho-parku-se-zvysila-20230301.html
- Cui, F. et al. (2016). An overview of tourism risk perception. *Natural Hazards*, 82, 643–658. doi: 10.1007/s11069-016-2208-1
- Dolejský, V. (2021). Turismus ve chráněných územích. *Fórum ochrany přírody*, 2(8), 9-12.
- Dvořák, J. (2021). Rekordní počet zájemců o průvodce divočinou i nejvíce vodáků na Teplé Vltavě. Taková byla sezóna 2021 v NP Šumava | Národní park Šumava. Národní park Šumava. <https://www.npsumava.cz/rekordni-pocet-zajemcu-o-pruvodce-divocinou-i-nejvice-vodaku-na-teple-vltave-takova-byla-sezona-2021-v-np-sumava/>
- Echo24 (2020). Na Sněžku pouze s rezervací. Národní parky chtějí regulovat počty návštěvníků. Dostupné 15.04.2023 z <https://echo24.cz/a/Sh7JT/na-snezku-pouze-s-rezervaci-narodni-parky-chteji-regulovat-pocty-navstevniku>
- EUROPARC Federation (2022). Sustainable Tourism. Regensburg, Německo: The EUROPARC Federation. <https://www.europarc.org/sustainable-tourism/>
- Ferreira, F. et al. (2021). Positive and Negative Social-Cultural, Economic and Environmental Impacts of Tourism on Residents. *Advances in Tourism, Technology and Systems*, 288-298. doi: 10.1007/978-981-33-4256-9_26.
- Fialová, D. (2021). Nadměrný cestovní ruch: příčiny a důsledky. *Geografické rozhledy*, 30(4), 8-9.

Foltýn, P. (2022). *Digitalizace a smart technologie jako příležitost nebo ohrožení Železnorudska* [Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni]. Digitální knihovna Západočeské univerzity v Plzni. <http://hdl.handle.net/11025/48754>

Gavriněv, V. (2020). Výlet na Sněžku či k pramenům Labe? Národní parky zvažují online rezervace. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/turistu-je-moc-narodni-parky-vybirajikam-omezi-vstup-110449>

Goodwin, H. (2016). OverTourism: What is it and how do we address it? The Responsible Tourism Partnership. <https://responsibletourismpartnership.org/overtourism/>

Goodwin, H. (2019). Overtourism Solutions: Strategies to Manage Mass Tourism. The Responsible Tourism Partnership. <https://responsibletourismpartnership.org/overtourism-solutions/>

GSTC (2022). What is Sustainable Tourism? Washington, USA: Global Sustainable Tourism Council (GSTC). <https://www.gstcouncil.org/what-is-sustainable-tourism/>

Holešinská, A. (2022). Destinační management: umění rozvíjet destinaci. Brno & Praha, Česko: MUNI & Grada.

Hudema, M. (2019). HUDEMA: Turisté, plat'te! Vstupné do hor by pomohlo přírodě i ekonomice. https://www.lidovky.cz/nazory/hudema-turiste-platte-vstupne-do-hor-by-pomohlo-prirode-i-ekonomice.A190713_194601_in_nazory_vlh

Chvátal, V. (2020). Regulace vítáme, na ‚profláknutých‘ místech dochází k devalvaci zážitku, míní šéf Klubu českých turistů. https://www.lidovky.cz/domov/extremni-navstevnosti-dochazi-k-devalvaci-zazitku-z-mista-mini-predseda-klubu-ceskych-turistu.A200630_091244_in_domov_ele

Jarolímková, L. (2017). Atraktivita a produkty cestovního ruchu. Praha, Česko: Libena Jarolimkova – UniversityBooks.

Kilián, M. (2019). Návštěvnost Šumavy roste, začíná to být problém. Pomoci mohou poplatky. https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/navstevnost-sumavy-roste-zacina-to-byt-problem-pomoci-mohou-poplatky-20190922.html

Kojan, D. (2009, October 6). Obnově turistické atrakce brání ochrana tetřeva. Klatovský deník. https://klatovsky.denik.cz/zpravy_region/obnove-turisticke-atrakce-brani-ochrana-tetрева.html

- Kolektiv autorů. (2021). Turismus v národních parcích. *Fórum ochrany přírody*, 8 (02), 30-35. <https://www.casopis.forumochranyprirody.cz/uploaded/magazine/pdf/2-2021.pdf>
- Kotíková, H. (2013). *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha, Česko: Grada.
- Krajňák, T. & Vágner, J. (2018). Politicko-bezpečnostní rizika pro cestovní ruch: prostorová percepce Blízkého východu potenciálními českými turisty. *Geografie*, 123(3), 379–405.
- Lišková Vyhnisová, V. (2014). *Předpoklady rozvoje cestovního ruchu Národního parku Šumava* (Doctoral dissertation, Institute of Hospitality Management and Economics).
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (2006). *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu*. Praha, Česko: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/getfile14_2.pdf
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (2021). *Strategie rozvoje cestovního ruchu České republiky 2021-2030*. Praha, Česko: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. <https://www.mmr.cz/getattachment/2c398529-b36d-470e-9a6f-57aa11f57ad8/strategie-rozvoje->
- Moldan, B. (2011). *ŠUMAVA: Národní park není hospodářský les, Stromovka ani lunapark*. Neviditelný pes. https://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost/sumava-narodni-park-neni-hospodarsky-les-stromovka-ani-lunapark.A110515_111118_p_spolecnost_wag
- Národní park Šumava (2021). *Nová zonace Národního parku Šumava*. <https://www.npsumava.cz/sprava-np/nova-zonace-a-navrh-klidovych-uzemi/nova-zonace-nps/>
- Neumann, J. (2009). *Šumava: zajímavosti o lidech, přírodě a řemeslech*. Vyd. Vikend.
- OECD (2018). *Hodnocení politik životního prostředí OECD: Česká republika 2018*. Paříž, Francie: OECD Publishing.
- Novinky (2015). *Turisté znovu objevují Šumavu, nejvíc oblast Prášil*. <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-turiste-znovu-objevuji-sumavu-nejvic-oblast-prasil-295974>
- Palatková, M. (2011). *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus*. Praha, Česko: Grada.

- Palatková, M. (2013). Management cestovních kanceláří a agentur. Praha, Česko: Grada.
- Parida, B. B. (2017). Tourism. Noida, India: National Institute of Open Schooling.
- Paula, D. et al. (2021). Coastal Erosion And Tourism: The Case Of The Distribution Of Tourist Accommodations And Their Daily Rates. *Geography, Environment, Sustainability*, 14, 110-120. doi: 10.24057/2071-9388-2021-018.
- Pavlović, N. & Petrović, V. (2020). Economic, Social, Environmental and Cultural Impacts of Tourism. FTU Conference INSCOSES 2020, 1-11.
- Pereira, L. S. et al. (2022). Detrimental effects of tourist trails on soil system dynamics in Ubatuba Municipality, São Paulo State, Brazil. *Catena*, 216/A, 106431. doi: 10.1016/j.catena.2022.106431.
- Primack, R. B. et al. (2011). Úvod do biologie ochrany přírody. Praha, Česko: Portál.
- Pulec, M. (2006). *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek: Seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945-1989* (Vol. 13). Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.
- Synek, M., & Kislingerová, E. (2015). Podniková ekonomika. Praha, Česko: C.H. Beck.
- Stojanović, V. (2011). Tourism and Sustainable Development. *Sociologija I Prostor*, 3, 260.
- Šauer, M. et al. (2015). Cestovní ruch. Brno, Česko: Masarykova Univerzita.
- Šimková, E. (2006). Udržitelná krajina a venkovský cestovní ruch. *Agrární perspektivy XV*, díl II. Praha, Česko: PEF ČZU, 1045-1049.
- Šmída, Z. (n.d.). Rozbor Královského hvozdu. Státní hranice a pohraniční turistika – Zdeněk Šmída. <https://www.zdeneksmida.cz/rozbor-pohranicnich-lokalit/sumava/rozbor-kralovskeho-hvozdu.html>
- Štetić, S. (2012). Risks in Tourism (On the Example of Events). *Quaestus Multidisciplinary Research Journal*, 3, 68-78.
- Štěpanovská, R. (2003). Přínos organizované turistiky k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu. <https://celyoturismu.cz/prinos-organizovane-turistiky-k-udrzitelnemu-rozvoji-cestovniho-ruchu/>

- The National Agricultural Law Center (2022). Agritourism – An Overview. Fayetteville, USA: the National Agricultural Law Center. <https://nationalaglawcenter.org/overview/agritourism/>
- TS Adršpach (2023). Časté dotazy. <https://www.adrpasskeskaly.cz/caste-dotazy>
- United Nations (2022). Sustainable tourism. New York, USA: United Nations. <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainabletourism>
- United Nations & WTO (2001). Globální etický kodex cestovního ruchu. https://www.eden-czechtourism.cz/files/czech_code_of_ethics.pdf
- UNWTO (2018). ‘Overtourism’? – Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions. Madrid, Spain: UNWTO. doi: 10.18111/9789284420070
- UNWTO (2021). International Tourism Highlights, 2020 Edition. Madrid, Spain: UNWTO. doi: 10.18111/9789284422456
- UNWTO (2022). Sustainable developmen. Madrid, Spain: UNWTO. <https://www.unwto.org/sustainable-development>
- Uslu, A. et al. (2020). Socio-cultural, Economic, and Environmental Effects of Tourism from the Point of View of the Local Community. *Journal of Tourism and Services*, 21(11), 1-21. doi:10.29036/jots.v11i21.147
- Vlček, V. (1984). *Zeměpisný lexikon ČSR. Vodní toky a nádrže.*
- Waterton Biosphere Reserve Association (2023). Functions, Zones & Benefits. Pincher Creek, Kanada: Waterton Biosphere Reserve Association. <https://www.watertonbiosphere.com/biosphere-reserves/three-functions-three-zones/>
- Wonbera, W. T. (2019). The Socio-Economic and Environmental Impact of Tourism Industry on People of Arba Minch and its Surroundings. *Journal of Tourism, Hospitality and Sports*, 40, 1-5. doi: 10.7176/JTHS

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Odpovědi respondentů na otázku ukázání na mapě části obcí patřících do Železnorudska

Tabulka č. 2: Odpovědi respondentů na otázku vyjmenování atraktivních přírodních lokalit na Železnorudsku

Tabulka č. 3: Porovnání dostupnosti přírodních atraktivit mezi roky 1948 a 2020

Tabulka č. 4: Shrnutí rozhovorů

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Vymezení oblasti Železnorudska

Obrázek č. 2: Velkoplošná ochrana přírody na Železnorudsku

Obrázek č. 3: Turistické trasy v roce 1948 na Železnorudsku

Obrázek č. 4: Turistické trasy v roce 2020 na Železnorudsku

Obrázek č. 5: Porovnání turistických tras mezi lety 1948 a 2020 na Železnorudsku

Obrázek č. 6: Hustota turistických tras na km² v roce 1948 na Železnorudsku

Obrázek č. 7: Hustota turistických tras na km² v roce 2020 na Železnorudsku

Obrázek č. 8: Rozdíl hustot turistických tras mezi roky 1948 a 2020 na Železnorudsku

Obrázek č. 9: Vytyčení hraničního pásma v prostoru Špičáku a Železné Rudy z let 1956-57

Seznam grafů

Graf č. 1: Návštěvnost jezera Laka

Graf č. 2: Návštěvnost Gerlovy Hutě

Graf č. 3: Návštěvnost Dálnice

Graf č. 4: Návštěvnost Prášílského jezera

Graf č. 5: Návštěvnost Poledníku

Graf č. 6: Souhrnný graf návštěvnosti lokalit

Graf č. 7: Průměrná měsíční návštěvnost lokalit mezi roky 2008-2022

Abstrakt

Novotný, O. (2023). *Nástroje regulace návštěvnosti atraktivních přírodních lokalit na Železnorudsku* (Diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: nástroje regulace návštěvnosti, Železnorudsko, cestovní ruch, ochrana přírody, vývoj turistických tras, omezení pohybu, návštěvnost

Diplomová práce se zabývá nástroji regulace návštěvnosti v oblasti okolo města Železná Ruda na Šumavě. Toto území je v práci vymezeno a označeno jako Železnorudsko. V práci se objevují kapitoly o porovnání současného stavu délek a hustot turistických tras s obdobím v polovině minulého století. Výsledky jsou interpretovány pomocí grafů, map a tabulek. Data pro účel vypracování mapových podkladů byly zpracována v programu ArcGIS Pro a ostatní data převážně pomocí programu Excel. Součástí práce jsou také rozhovory s osobami, které mají na regulaci návštěvnosti nějaký vliv, nebo povědomí o dané problematice. Tyto rozhovory byly následně vyhodnoceny a jsou z nich vyvozeny výsledky.

Abstract

Novotný, O. (2023). *Instruments for regulating attendance to attractive natural sites in the Železná Ruda region* (Master's Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czechia.

Key words: visitor regulation instruments, Železná Ruda region, tourism, nature protection, development of tourist routes, movement restrictions, attendance

The thesis deals with the instruments of visitor regulation in the area of attractive natural sites around the town of Železná Ruda in Šumava. This area is defined and marked as Železná Ruda region in the thesis. The thesis includes chapters such as a comparison of the current state of length and density of tourist routes with the period in the middle of the last century. The results were interpreted by means of graphs, maps and tables. The data for the purpose of mapping were processed in ArcGIS Pro and other data mainly using Excel. The work also include interviews with people who have some influence on, or awareness of, visitor regulation. These interviews were then evaluated and results are drawn from them.